

El Santo Evangelio Según San Mateo

Jesu naborëquëbo

Lucas 3.23-38

¹ Jabi chama David yamabo, Abraham yamabo, tihi caba chahitaxocobo Jesucristo iniquë. Jabi Jesucristo naborëquëbo janë bo tëquë tsi xo naa.

² Abraham baquë Isaac iniquë.

Isaac baquë Jacob iniquë.

Jatsi doce ca baquë bo Jacob yamabá jayaniquë.

Jacob jariapari baquë Judá iniquë.

³ Jatsi dos ca baquë bo, naa Fares, Zara, tihi cabo Judá jayaniquë. Jato jahëhua, Tamar ini quiha.

Jatsi Fares baquë Esrom iniquë.

Esrom baquë Aram iniquë.

⁴ Aram baquë Aminadab iniquë.

Aminadab baquë Naasón iniquë.

Naasón baquë Salmón iniquë.

⁵ Salmón baquë Booz iniquë. Jasca, jahuë jahëhua Rahab ini quiha.

Jatsi Booz baquë Obed iniquë. Jasca, jahuë jahëhua Rut ini quiha.

Jatsi Obed baquë Isaí iniquë.

⁶ Isaí baquë David iniquë, naa chama-chamaria inish cato.

David baquë Salomón iniquë. Urías i-ipaonish ca ahui jahuë jahëhua ini quiha.

⁷ Salomón baquë Roboam iniquë.

Roboam baquë Abías iniquë.

Abías baquë Asa iniquë.

⁸ Asa baquë Josafat iniquë.

Josafat baquë Joram iniquë.

Joram baquë Uzías iniquë.

⁹ Uzías baquë Jotam iniquë.

Jotam baquë Acáz iniquë.

Acáz baquë Ezequías iniquë.

¹⁰ Ezequías baquë Manasés iniquë.

Manasés baquë Amón iniquë.

Amón baquë Josías iniquë.

¹¹ Jeconías, jahuë noma bo, tihí cabo Josías saihuaniquë. Naatiyá tsi Babilonia mai qui Israel ca nohiria bohacanicuë.

¹² Jaquirëquë Salatiel Jeconías saihuaniquë.

Jatsi Salatiel baquë Zorobabel iniquë.

¹³ Zorobabel baquë Abiud iniquë.

Abiud baquë Eliaquim iniquë.

Eliaquim baquë Azor iniquë.

¹⁴ Azor baquë Sadoc iniquë.

Sadoc baquë Aquim iniquë.

Aquim baquë Eliud iniquë.

¹⁵ Eliud baquë Eleazar iniquë.

Eleazar baquë Matán iniquë.

Matán baquë Jacob iniquë.

¹⁶ Jacob baquë José iniquë, naa María bënë. Jabi Jesu, naa Cristo icanai ca María comanicuë.

¹⁷ Jabi Abraham bësotiyá quirëquë catorce ca naborëquëbo iniquë. Jatsi chama David yamabo bësoniquë. Jaquirëquë catorce ca naborëquëbo huëtsa bo iniquë. Jatsi Babilonia mai qui Israel cabo bohacanicuë. Jaquirëquë catorce ca naborëquëbo huëtsa bo iniquë. Jatsi Jesu coniquë.

*Jesu conina
Lucas 2.1-7*

¹⁸ Nēca tsi quiha Jesucristo conina ra. Jabi bēnē bipaima jahuē jahēhua María iniquē. Jahuē bēnē ti ca José ini quiha. Jama, bēnē binox pari tsi quiha María tohoyaniquē Espíritu Santó no. ¹⁹ Jatsi quiha José, naa jahuē bēnē ti cató María bicasyamaniquē, joni shinajiaxēni ca ja ini quēshpi na. Jasca, nohiria bēsojo xo tsi bēro tsi María ja nicasyamani quiha, bērabihuacasyamaquí na. ²⁰ Jaha tsi jahuē ahui ti ca niahai ca ja shina-shinanicquē. Shinajano tsi quiha ja qui jisiquiniquē Iboba ángel, ja namahai cató no. Jisiquihax José qui ja chaniniquē:

—Jisa José, David yamaba chahitaxocobá. Mi ahui ti ca María biti raquēyamahuē. Espíritu Santó tsi ja tohoyayamēquē. ²¹ Baquē comaxēhi quiha. Ja coquē tsi Jesu ja janēhacaxēti xo, jato jocha quima nohiria bo ja xabahamaxēhai quēshpi na. ²² Nēcapi-jayamēquē Iboba Chani jatihuahacano iquish na, naa jahuē Chani yoanish cató quēnēnina. ²³ Jabi ja quēnēni ca tsi xo naa:

“Tohoyaxēhi quiha yoxajahini.

Tohoyaxo tsi baquē comaxēhi quiha.

Comaxo tsi Emanuel ja janēhacaxēti xo”

—nēca tsi quiha José qui ángel nēcanicquē. Noba joí tsi “No bēta xo Dios” ñi quiha jahuē janē.

²⁴ Bēsoso tsi quiha María José biniquē jahuē ahui iti, naa ángel yoani jascaria. Bixo tsi jahuē xobo qui ja bēniquē racati. ²⁵ Jabi jahuē ahui ya ja jobonayamani quiha jariapari jahuē baquē conox pari no. Baquē coquē tsi quiha Jesu José janēniquē.

2

Joni tiisi bo jonina Jesu jisxëna

¹ Belén tsi quiha Jesu coniquë, naa jodioba maí no. Toa mai rey Herodés yonani quiha. Toatiyá tsi quiha Jerusalén qui tres ca tiisi ca joni bo cahëniquë. Nëama, naa oriente ax ja bëcani quiha.

² Cahëhax,

—¿Jahuënia ni jodioba chama-chamaria, naa cobëna cato? Jahuë huishti no jisyamëquë noba mai xo na. Ja iqui tsi ja qui arahi no joquë ra —i nohiria qui naa tres ca tiisi ca joni bo niquë.

³ Jatsi quiha shina-huëjënatsi chama Herodes niquë nicahax na. Shina-huëjëniquë Jerusalén ca nohiria ri. ⁴ Jatsi jodioba arati iboba chama bo, Dios papi cahëxëni cabo, tihi cabo Herodés quënaniquë. Quënaxo tsi jato ja nicaniquë:

—¿Jahuënia tsi coxëhi ni mato Cristo, naa mato Xabahamati Ibo ra? —iquiina.

⁵ Jatsi quiha ja quëbicaniquë:

—Jodioba maí tsi, naa Belén yacatá tsi ja coti xo. Tocani quiha Dios Chani yoanish cato, naa ja quëneni cató no:

⁶ “Jisa Belén ca nohiria bá.

Jodioba maí tsi huëstima tsi xo toa mato oquë ca yaca huëtsa bo.

Jama, oquëhuahacaxëhi quiha mato yaca ri.

Belén tsi coxëhi quiha chama-chamaria.

Noho Israél ca nohiria bo ó bësoxëhi quiha”

ii quiha ja quënenina —i Herodes qui jaca niquë.

⁷ Jatsi quiha johax ca tiisicanaibo qui chani Herodés raaniquë ja qui ja bëcano iquish na. Jamë

jato bēta ja chanicasni quiha. Ja bēcaquē tsi quiha Herodés jato nicaniquē:

—¿Jēnino tsi ma jisni ca huishti jisiquini? —
iquiina.

⁸ Jatsi quiha Belén qui Herodés jato raaniquē.

—Toa baquē mērahi bocata. Tsayahax jahari ma bēcano ēa yoaxēna. Ja qui cacasquia ēa ri ja qui araxēna —i jato qui ja niquē.

⁹ Jatsi quiha Belén qui bocatsi quiha tiisi jaya ca joni bo niquē, Herodes nichax na. Ja bocaquē tsi quiha jisiquitēquēniquē huishtima, naa jato maí tsi jisiquinish ca huishti jascaria cato. Jisiquixo tsi quiha Belén qui jato ja mēpiniquē. Jatsi Baquē Jesu ini ca iti qui cahēhax huishti niiniquē. ¹⁰ Jatsi ja rani-ranicaniquē, huishti jisi na. ¹¹ Ranihax José xobo qui ja jicocaniquē. Jicoxo baquē ico ca María ja jiscaniquē. Jatsi ja mēnicaniquē. Mēnihax ja qui ja aracaniquē. Jaquirēquē quiha jato sota bo ja pēcacaniquē, ja bēcani ca jahuē bo ja qui axēna. ¹² Jaquirēquē ja namacanaí cató tsi quiha Diós jato yobaniquē:

—Jahari Herodes qui boyamacahuē —iquiina.

Jaha tsi bahi huētsa quiha jato país qui ja bocaniquē jahari.

Egipto mai qui José, María jabanina Jesu ya

¹³ Tiisi ca joni bo bocaquē tsi quiha José qui ángel jisiquiniquē ja namahai cató no.

—Joihuē. Baquē pistia, jahuē jahēhua María, tihi cabo bihuē. Egipto mai qui jabatsicana. Toa-paricahuē. Mato ē yoano tsi jēnimaxēhi quiha ma bacahaina. Mi baquē mērapaima xo Herodes pē, axēna —nēa tsi quiha José qui ángel nēcániquē.

¹⁴ Jatsi quiha José joiniquë. Joixo Baquë, jahuë jahëhua, tihi cabo ja boniquë Egipto mai qui. Baquichá ja jisbayacani quiha. ¹⁵ Toá tsi naama tsi quiha ja chitëcaniquë. Jatsi Herodes rësoquë tsi ja bacacanicuë. Nëca tsi Dios Chani yoanish cató quënëni ca jatihuahacani quiha, “Egipto quima noho Baquë ë quënaquë” i Ibo Dios ni quëshpi na.

Herodés soldado bo raanina xocobo ati

¹⁶ Jabi tiisi jaya ca joni bá Herodes paraniquë, quinia huëtsa jato mai qui ja bacacani quëshpi na. Jatsi ja paracanaí ca cahëhax Herodes caxarianiquë. Caxaxo tsi jahuë soldado bo ja raanicuë jatiroha ca Belén ca baquë bo ati. Jasca, Belén tahë ca yaca bo qui jato ja raani quiha, toá ca baquë bo ati. Jatiroha ca baquë bo quiha, naa dos años nama cabo ja ani quiha. Jabi ja tocaniquë shinaxo na, siri tsi jahari jato mai qui tiisi jaya cabo bocani nori iqui na. ¹⁷ Jato ja quëyoquë tsi quiha Jeremías, naa Dios Chani yoanish cató yoani ca jatihuahacani quiha. Ja yoani tsi xo naa:

¹⁸ “Anomaria iqui quiha Ramá ca pacotsa.

Cohuëria xo ja ara-aracanaina ra.

Toá tsi jato xocobo quëshpi tsi arahi quiha yoxa bo. Ranihuatimaxëni tsi xo toa jahuë nohiria, jato baquë bo acacani iqui na”

tihi tsi ii quiha ja quënënina.

¹⁹ Jatsi Herodes rësoniquë. Ja rësoquë tsi quiha José qui Iboha ángel jisiquiniquë ja namahaí cató no. ²⁰ Jisiquihax,

—Joihuë. Baquë pistia, jahuë jahëhua, tihi cabo jahari Israel mai qui bohuë. Rësoyonicuë Baquë pistia acaskanish cabo ra —i José qui ángel niquë.

²¹ Jatsi quiha José joiniquë. Jesu pistia, jahuë jahëhua, tihi cabo bihax Israel mai qui ja bakaniquë. ²² Bacaxo tsi quiha Herodes yamaba baquë Arquelaó yonahai ca ja nicaniquë. Jahuë jahëpa ja ratini quiha yonaxëna. Nicahax tsi quiha José raquë-raquëniquë. Toa mai qui ja cacasyamani quiha racaxëna. Jatsi quiha angél yobatëquëniquë ja namahai cató no, Galilea mai qui ja cano. ²³ Cahëhax Nazaret icanai ca yaca qui ja caniquë racahi na. Toa xo tsi jahuë xobo ja aniquë. Tocapijani quiha, Dios Chani yoanish cató chani jatihuaxëna, naa “Nazareno ja quënahacaxëti xo” i ja ni quëshpi na.

3

Jesu quinia Juárez rohahuanina

Marcos 1.1-8; Lucas 3.1-9, 15-17; Juan 1.19-28

¹ Nazarét tsi Jesu racano tsi quiha nohiria ashimanish ca Juan jisiquiniquë jodioba maí no. Xabacha xo tsi quiha Dios Chani ja yoaniquë:

² —Mato jocha quima Dios quiri bësocana. Joti basima tsi xo Diós otohaina ra —i nohiria bo qui Juan niquë.

³ Jabi nëca tsi quiha Juan yoati tsi Dios Chani yoanish ca Isaiás quënëni quiha:

“Xabacha xo tsi quënaxëhi quiha joni.

Quënahi tsi ‘Rohahuahacatsicana Ibo johai quëshpi na’ ixëhi quiha.

Jasca, ‘Bahi mëstë ca acana ja bax coti’ ixëhi quiha” nëa tsi quiha ja quënëni ca niquë Juan yoati na.

⁴ Camello raní tsi quiha Juan sahuëti acacanicuë. Bichi cinturón ja chinëxëniquë. Chapo bo,

bina bata, tihí cabo ja piniquë. ⁵ Jasca, jodioba maí ca nohiria tēquë Juan qui bocaniquë jahuë chani nicaxëna. Bocani quiha Jerusalén ca nohiria ri. Bocani quiha ani Jordán tapaí ca nohiria. ⁶ Jasca, jato jocha ja bërohuacaquë tsi quiha ani Jordán xo tsi jato ja ashimaniquë.

⁷ Jatsi Juan qui huëstima ca jodioba chama bo bocaniquë ashimahacaxëna. Jato jisi tsi jato Juán raahaniquë:

—Jisa, rono ba baquë bá. ¿Tsohuë mato yobaha, Dios johai ca copi quima paxaxëna? ⁸ Jocha pi quima bësoquí tsi mato jabi paxa ca pari noqui jismacahuë. ⁹ Quiniacaxëcahuë. “Dios xocobo yoi bo xo noa” i ma casmitsa, Abraham yamaba chahitaxocobo ma nori iqui na. Mahitsa tsi xo toa ra. Jaha pi quëëquí tsi naa maxax bo jahuë xocobo yoi manëmati mëtsa xo Dios, jahuë-na bo iti. ¹⁰ Jaboqui tsi nohiria copihí quiha Dios ra. Bimi jia ca pi jihuí saihuayamano tsi rërahi quiha ibo. Rëraxo tsi chihi qui niaxëhi quiha. Jabi tocaxëqui Dios ri jabi jia ca saihuayamahai ca qui. ¹¹ Jaboqui mato jocha quima pi ma casono tsi mato ashimaxëquia jënë no. Jama, ë cho joxëhi quiha ëa oquë cato ra. Jahuë yonati iti mëtsama xo ëa ra, ëa oquëria ca ja nori iqui na. Espíritu Santo, chihi, tihí cabá tsi mato ashimaxëhi quiha ra joquí na. ¹² Nohiria yoi cabo quima jahuë xocobo yoi bo aquëxëhi quiha Dios, naa ibobá jahuë trigo bëro aquëhai jascaria. Aquëxo jahuë nëpo niahi quiha. Jasca, jahuë xobó tsi jahuë xocobo yoi bo ó bësoxëhi quiha Dios; jama nocatimaxëni ca chihi qui niahacaxëti xo toa nohiria yoi bo, naa nëpo

niahacahai jascaria —i Juan niquë.

Juán Jesu ashimanina

Marcos 1.9-11; Lucas 3.21-22

¹³ Jatsi ani Jordán qui Jesu joniquë Galilea mai ax na. Johax tsi quiha Juan qui ja caniquë ashima-hacaxëna. ¹⁴ Jama, Juán Jesu ashimacasyamani quiha.

—¿E qui johai pa? Jishopë, acasyama xo ëa ra. Ea pi mi ashimaxëti xo ra —i Juan niquë.

¹⁵ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jaboqui ëa mi ashimano. Nëca ca quiniá tsi jaha Dios quëëhai ca jatihuaxëqui noa —i Jesu niquë Juan qui.

Jatsi Juán Jesu ashimaniquë. ¹⁶ Ashima-hacahax tsi quiha jënë quima Jesu tsëquëniquë. Tsëquëjano tsi quiha japëquëniquë naipa. Jatsi nai ax Dios Shina ja qui botëhai ca, naa boto jascaria, Jesú jisniquë. ¹⁷ Jatsi naipá ca joi chaniniquë:

—Noho Baquë tsi xo naa ra. Noiquia. Ja qui raniquia —iquiina.

4

Jesu tanamahacanina

Marcos 1.12-13; Lucas 4.1-13

¹ Jatsi quiha xaba qui Espíritu Santó Jesu mëpiniquë, Satanás tanamano iquish na.

² Cuarenta bari no tsi quiha ja piyamaniquë. Paxnatsijaniquë. ³ Jatsi ja qui Satanás joniquë, jochati tanamaxëna.

—Dios Baquë pi iqui tsi maxax bo qui chanihuë, mapari ja manëcano —i ja qui Satanás niquë.

⁴ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—“Mapari roha tsi bësoyamaxëhi quiha joni; jama Dios Chaní nori” ii quiha Quënëhacanish cabo —i Jesu niquë.

⁵ Jatsi Jerusalén qui Satanás boniquë. Boxo tsi quiha Dios arati xobo cache, naa jahuë quëpë tsi Jesu ja nimaniquë. ⁶ Nimahax Satanás chaniniquë:

—Dios Baquë pi iquí tsi mai quiri mimë niahuë. “Jahuë ángel bo raaxëhi quiha Dios, mi noho ja bësocano” ii quiha Quënëhacanish cabo. Jasca, “Jato mëquënë tsi mia bëcaxëcani quiha, maxaxá tsi mi tahë bo tëquëyamano iquish na” ii quiha —nëa tsi Jesu qui Satanás nëcaniquë.

⁷ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jama xo. “Ibo Dios tanamayamahuë” ii quiha Quënëhacanish cabo ra —iquiina.

⁸ Jatsi quiha maca tètëca qui Satanás Jesu boniquë maí ca país bo, jato oquë, tihi cabo ja qui jismaxëna. ⁹ Jismahax tsi quiha Jesu qui ja chaniniquë:

—Ea bësojó pi mi mënino tsi, ë qui pi mi arano tsi, naa jahuë bo tëquë mi qui axëquia ra —iquiina.

¹⁰ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Cata, Satanás. “Ibo Dios roha qui aracana. Ja roha nicacana” ii quiha Quënëhacanish cabo ra —iquiina.

¹¹ Jatsi Jesu Satanás jisbayaniquë. Ja caquë tsi quiha ángel bo bëcaniquë Jesu mëbixëna.

*Galilea xo tsi jahuë yonoco Jesú chitahëhuanina
Marcos 1.14-15; Lucas 4.14-15*

¹² Naatiyá tsi quiha preso qui Juan nanëhacaniquë rë. Nicaniquë Jesu. Nicahax tsi

quiha jodioba mai Jesú jisbayaniquë. Jisbaya tsi Galilea mai qui ja bacaniquë, naa jahuë Nazarét ca xobo qui. ¹³ Jama, Nazarét ja chitëyamani quiha. Riquihax Capernaum yaca qui ja cani quiha racaxëna, naa ia Galilea tapaí cato. Zabolón, Neftalí, tihi ca mai bo basima quiha. ¹⁴ Tocajaquë tsi Isaiás quënëni ca jatihuahacani quiha. Jabi Isaiás quënëni ca tsi xo naa:

¹⁵ “Jisa Zabolón ca nohiria bá;

Jisa Neftalí ca nohiria bá, naa ia quinia cabo, naa ani Jordán rabëquëx ca nohiria bá.

Jisa mato Galileá ca carayanabá.

¹⁶ Huëa-huëaria nori ca jisxëqui tsëmo ó ca bësohai ca nohiria bo ra.

Rësopaoti basima ca nohiria bo qui huahuaxëhi quiha Huëa nori cato ra”

ii quiha ja quënëninina.

¹⁷ Jaquirëquë Dios Chani yoatí Jesú chitahëhuaniquë:

—Mato jocha quima Dios quiri bësocahuë. Jaboqui otocatsi quiha chama-chamaria Dios ra —i nohiria bo qui ja niquë.

Joni bo Jesú quënanina jahuë rabëti bo iti

Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11

¹⁸ Ia Galilea quënipama tsi quiha dos ca joni bo Jesú jisniquë, naa Simón, naa Pedro quënahacaniish cato, jahuë noma Andrés. Jisi tsi jato ja quënaniquë. Jabi jato sani biti nishi bo niahi ja icani quiha, sani bicanaibo ja icani quëshpi na.

¹⁹ —Nëri bëcahuë. Ea ma banahuano. Joni bo bicanaibo mato manëmaxëquia —i jato qui Jesu niquë.

²⁰ Jatsi bamaxoma tsi quiha jato sani biti nishi bo, jato jahëpa, tihi cabo ja jibëriacanicuë Jesu banahuaxëna.

²¹ Riquicayá tsi quiha ori tsi dos ca joni huëtsa bo Jesú jisnicuë, naa Zebedeo baquë Jacobo, Jacobo noma Juan. Notí tsi jato jahëp ya ja icani quiha, jato sani biti nishi bo rohahuahi na. Jatsi Jesú jato quënanicuë. ²² Jatsi bamaxoma tsi quiha jato nishi bo, jato jahëpa, tihi cabo ja jibëriacanicuë Jesu banahuaxëna.

*Galilea mai xo tsi Dios Chani Jesú yoanina
Lucas 6.17-19*

²³ Jatsi quiha Galilea mai tëquë tsi Jesu conicuë, Dios Chani yoahi na. Jodioba catiti xobo xo tsi ja tiisimabonani quiha. “Nohiria bo otocatsi quiha Dios ra” i ja ni quiha Chani jia ca yoahi na. Jasca, iquicanaibo, isicanaibo, tihi cabo ja jënimahuabonanicuë, Dios Chani yoaquí na. ²⁴ Jatsi ja ani iqui tsi chani pacananicuë ja yoati na. Siria maí tëquë tsi toa chani pacanani quiha. Jatsi iquicanaibo, isicanaibo, yoshi jaya cabo, yoyo jaya cabo, mohitimaxëni cabo, tihi cabo Jesu qui nohiria bá bënicuë jënimahuahacacano. Jatsi jato ja jënimahuanicuë ra. ²⁵ Jasca, nohiria miscó Jesu banahuanicuë ra. Galileá ca nohiria, Diez Yacatá ca nohiria, Jerusalén ca nohiria, jodioba maí ca nohiria, ani Jordán rabëquëx ca nohiria, tihi ca nohiriá banahuani quiha ra.

5

Jesú yobanina

¹ Nohiria misco jisi tsi maca chahitaxëni Jesu tēmahinaniquë. Tēmahinahax tsi quiha ja tsa-honiquë. Jatsi jahuë rabëtiria bo ja qui quëtsoniquë jahuë chani nicaxëna. ² Jatsi jato tiisimati ja chitahëhuaniquë. Ja nëcaniquë:

Shoma ca nohiria
Lucas 6.20-23

- ³ —Shoma tsi xo toa Dios jabi ja nariscanai ca cahëxëni cabo.
Jató-na xo Dios. Jato otoxëhi quiha.
- ⁴ ‘Shoma tsi xo toa cohuë cabo.
Jato bëpasimaxëhi quiha Dios ra.
- ⁵ ‘Shoma tsi xo toa shinapënicanaibo.
Naa mai tëquë ibohuacaxëcani quiha.
- ⁶ ‘Shoma tsi xo toa Dios mështë ó quëëcanaibo.
Jato ranihuaxëhi quiha Dios.
- ⁷ ‘Shoma tsi xo toa nohiria huëtsa bo mëbicanaibo.
Jato mëbixëhi quiha Dios.
- ⁸ ‘Shoma tsi xo toa shinajiaxëni jaya cabo.
Dios jiscaxëcani quiha.
- ⁹ ‘Shoma tsi xo toa iquinacasyamacanaibo.
Dios baquë bo quënahacacaxëcani quiha.
- ¹⁰ ‘Shoma tsi xo toa tënëmahacacanaibo jia ca ja acanai quëshpi na.
Jató-na xo Dios. Jato otoxëhi quiha.
- ¹¹ ‘Shoma xo mato, ëa iqui tsi nohiria bá mato ocahuaquë no, mato ja yosicaquë no, mato ja quiahuacaquë no. ¹² Rani-ranicana, anomaria ca copi mato bax janahacaxëhai quëshpi na. Jabi toca tsi mato rëquë ca Dios Chani yoanish cabo tënëmahacani quiha jato ri.

Chopara, huëana, tihí cabo jascaria xo chahahuacanaibo

Marcos 9.50; Lucas 14.34-35

¹³ ‘Chopara jascaria xo mato, maí ca nohiria bo oquëhuati. Jabi jahuë tëë bënopihi tsi anoma xo toa chopara ra. ¿Jënahuariaxo ja tëëhuahacatëquëna ra? (Jascaria, mato jabi jia ca pi ma bënono tsi ¿jënahuariaxo raca maí ca nohiria bá ëa cahëna?) Chopara yoi ca jascaria ma niahacaxëti xo pë, mahitsa ma nori quëshpi na.

¹⁴ ‘Huëa jascaria xo mato, maí ca nohiria bo huëahuati. Jabi jonëtimaxëni tsi xo tëmachí ca yacata. Baquichá tsi bëroria tsi xo jahuë pëxë bo.

¹⁵ Jascaria, mato pëxë tsamaxo tsi caca namá janayamaqui mato. Jama, mana, naa jahuë iti ó janaqui mato, xobó ca nohiria bo tëquë bax huahuati. ¹⁶ Jasca, nohiria bo bësojó tsi huahua-paima xo mato jabi jia cabo, ma acai ca ja jiscano iquish na. Jisí tsi mato mana ca Jahëpa oquëhuacaxëcani quiha.

Jatihuahacaxëhi quiha Quënëhacanish cabo

¹⁷ ‘¿Quënëhacanish cabo niahi ë joni pa? Iyamaquia ra. Quënëhacanish cabo jatihuahe ë joquë ra, niahi mari. ¹⁸ Mato parayamaquia ra. Niahacapistiariayamaxëhi quiha Quënëhacanish cabo ó ca huësti ca yoba pistia ra. Jatihuahacaxëhi quiha jahuë yoba tëquë. ¹⁹ Quënëhacanish cabo ó ca yoba iriama ca pi nicayamahi tsi oquëyamaxëhi quiha toa nohiria ra, Dios otohái cató no. Jasca, “Mahitsa tsi xo toa yoba” i pi nohiria huëtisa qui ja no tsi chama-chamaria Dios qui yoixëhi quiha

ja ocahaina. Mana tsi iriamaxëhi quiha toa ocahai cato ra. Jama, Quënëhacanish cabo ó ca yoba bo pi nicahi tsi huëtsa bo pi nicati tiisimahi tsi, oquë-oquëriaxëhi quiha toa nohiria ra, Diós otohai cató no. ²⁰ Japi mato parayamaquia. Dios Chani cahëxëni cabo, fariseobo, tihi cabo pi mato mështë huinoyamano tsi Diós otohai ca qui jicopistiayamariaxëqui mato ra.

Caxahaina
Lucas 12.57-59

²¹ “Joni bo ayamahuë. Namëhacaxëti xo tsohuëcara ca joni huëtsa acax cato” i mato naborëquëbo qui Moisés yoba ni quiha. ²² Jama, mato qui ë yoahai ca tsi xo naa ra: Copihacaxëti xo tsohuëcara ca jabë xatë qui caxahai cato ra. Jabë xatë pi pasomaha chanihi tsi chama, naa juez qui ja bëhacaxëti xo copihacati. Jabi tënëtiya qui niahacati basima tsi xo toa tsohuëcara ca jabë xatë qui “Yoyoxëni xo mia pë” iquii cato. ²³⁻²⁴ Japi mabë xatë bo ya rabënaparicana, Dios qui arahi bocanox pari. Jama, Dios xobo xo pi mato qui caxa ca xatë shinaquí tsi Dios qui ma acatsai ca jahuë janaparicahuë. Jariapari mato qui caxa ca xatë qui bocata. Mabë xatë ya ma rabënaparino ra, Dios qui aranox pari. Rabënahax jahari Dios xobo qui bocata araxëna, ma bëha ca jahuë ja qui axëna.

²⁵ “Tsohuëcara pi mato pasomaha-no tsi mëri tsi ja bëta rabënacana. Bamayamacana. Tocacana, gobierno chama bo qui mato ja mëayamano, copihacati. Tocapijano tsi preso qui ma niahacamitsa ra. ²⁶ Toá quima ma tsëquënox pari tsi toá cuenta pari jatihuaxëqui mato iquia.

Anoma ca jocha

²⁷ “Bënë jaya ca yoxa biyamacahuë” mato rëquëyamabo yoahacani quiha. Jabi toa yoba ma nicaquë ra. ²⁸ Jama, jahuë bëro yoí pi bënë jaya ca yoxa tsayahi tsi ja bëta jochahi quiha bicatsai ca nohiria jahuë shina ó no. Ja bëta jobonahai jascaria tsi xo toa ja acaina. ²⁹ Jabi mato oquë ca bëro pi mato jochamano tsi toa bëro tsëcacahuë. Niacahuë. ¿Oquëyamamayahi ni mato bëro pistia bënëhaina, tënëtiya qui mato yora tëquë niahacayamano iquish na? ³⁰ Mato oquë ca mëquënë pi mato jochamano tsi toa mëquë mëxtëquëcahuë. Mëxtëquëxo tsi niacahuë. ¿Oquëyamamayahi ni mato mëquë bënëhaina, tënëtiya qui mato yora tëquë niahacayamano iquish na?

Ahui niahaina

Mateo 19.9; Marcos 10.11-12; Lucas 16.18

³¹ “Jasca, “Ahui pi niaquí tsi ja qui niati papi bënë ati xo” ¿i mato naborëquëbo qui Moisés yamayamani? ³² Jama, ë yoahai ca tsi xo naa: Anoma tsi xo bënë jahuë ahui niahaina iquia ra. Mahitsa pi jahuë ahui, naa joni huëtsa ya jobonayamahai ca ahui niaquí tsi jahuë ahui jochamahi quiha pë, bënë huëtsa ja biquë no. Jascaria, jochaxëhi quiha jahuë ahui bichi ca joni ri.

Parayamahai ca chani

³³ “Jabi mato naborëquëbo yoahacani ca yoba bo ma nicaniquë iquia. “Dios bax toa axëquia ra” i pi ma no tsi mato chani jatihuacana. “Anoma tsi xo toa ma ayamahaina tocaquí na” ii quiha Dios yoba ra. ³⁴ Jatsi, ë yoahai ca tsi xo naa: Oquë tsi xo toa ma bëpahaina. Jasca, Dios bësojo

xo tsi jurar-ayamacana, “Axëquia ra” i nohiria qui ma quë no. Jasca, “Naipá tsi parayamaquia, axëquia ra” i nohiria qui yamacana, ma quëbiquë no. Diós yonahai iti tsi xo toa ra. ³⁵ Jascaria, “Noba maí tsi parayamaquia; axëquia ra” iyamacana, ma quëbiquë no, Ibo Dios mai ja nori iqui na. Jasca, “Jerusalén tsi parayamaquia” iyamacana, noba chama-chamaria yaca ja nori quëshpi na. ³⁶ Jasca, “Noho mapó tsi parayamaquia” iyamacana. ¿Jënahuariaxo mato boo chëquë ma joxohuana? ³⁷ Jama, “Axëquia, ayamaquia” tihi roha ca icana, ma quëbiquë no. Jahuëcara huëtsa pi ma yoano tsi Yoshi quima tsi xo toa ma yoahaina ra.

Jahari nohiria copihaina
Lucas 6.29-30

³⁸ ‘Jabi mato naborëquëbo yoahacani ca yoba ma nicaniquë iquia. “Nohiria huëtsa bëro quëshpi tsi jahuë bëro yoi copihacaxëti xo; jasca, nohiria huëtsa xëta quëshpi tsi jahuë xëta yoi copihacaxëti xo” i mato yoba ni quiha. ³⁹ Jama, ë yoahai ca tsi xo naa: Yoixëni ca joní pi mato yosino tsi jahari iquinayamacana iquia. Tsohuëcaracá pi mato tapaishano tsi caxayamacana. Ja qui mato tamo huëtsa acana tapaishahacati. ⁴⁰ Jasca, mato camisa pi biriacasquí tsi mato saco ri ja bino. ⁴¹ Jasca, huësti kilómetro pi soldado bá jato sota bo mato papimano tsi kilómetro huëtsa jato bax ma bocano jato mëbixëna. ⁴² Jasca, tsohuëcaracá pi mato jahuëcara bënariano tsi ja qui acahuë. Tsohuëcaracá pi mato jahuëcara tanacasno tsi ja qui prestahuahacahuë. Tihi tsi xo toa noho yoba ra.

Noqui pasomaha cabo no noihaina
Lucas 6.27-28, 32-36

⁴³ Jabi mato naborëquëbo yoahacani ca yoba ma nicaniquë iquia, naa “Mato rabëti bo noicahuë; jama, mato pasomaha cabo qui caxacahuë” iquiina. ⁴⁴ Jama, mato qui ë acai ca yoba tsi xo naa: Mato pasomaha cabo noicahuë iquia. Jasca, mato yosicanaibo bax bëhoxcana ra. ⁴⁵ Tocapiquí tsi mato naipá ca Jahëpa baquë bo ma nori ca jismaxëqui mato ra. Jatiroha cabo mëbihi quiha Dios. ¿Jiaxëni cabo, yoixëni cabo tëquë, tihi cabo qui huahuayamayamahi ni jahuë bari ra? Jasca, jia ca acanaibo, anoma ca acanaibo, naa jatiroha cabo qui oi paquëmahi quiha. ⁴⁶ Mato rabëti bo roha pi noihi tsi ¿jënahuariahax nohiria huëtsa ma oquëna? Tocapimano tsi ¿mato copixëhi ni Dios pa? ⁴⁷ Jasca, mato rabëti bo roha pi mëbihi tsi ¿nohiria huëtsa oquë ni mato pa? Iyamaqui mato ra. Tocacani quiha Dios cahëyamacanaibo ri. ⁴⁸ Jatsi quësotimaxëni ca jabi ma jayati xo, naa mato naipá ca Jahëpá-na jascaria. Tihi tsi xo toa noho yoba ra.

6

Nohiria ma mëbiquë no

¹ ‘Quiniacaxëcahuë. Nohiria bësojo xo tsi mato yonoco jia bo ma ayamati xo iquia. Tocapimano tsi mato copiyamaxëhi quiha mato naipá ca Jahëpa. ² Japi noitiria ca nohiria pi mëbiquí tsi no bëpati xo. “Jia tsi xo toa ë acaina ra” iyamacana nohiria bo qui, naa fariseobo jascaria. Anoma quiha. Jabi nohiria bo bësojo xo tsi tocacani quiha pë,

nohiria bá jato oquëhuano iquish na. Jatsi shina-bënoyamacana. Copihacacahi quiha, nohiria bá jato oquëhuaquë no. Mana ca copi biyamacaxëcani quiha ra. ³ Jama, noitiria ca nohiria pi mëbiquí tsi no bëpaxëti xo, mato rabëtiria bá ma acai ca cahëyamano iquish na. ⁴ Jonë tsi mato yonoco jia bo ma ano. Jatsi, mato copixëhi quiha Dios ra, jatiroha ca jahuë bo jisi na.

Dios qui bëhoxhaina

Lucas 11.2-4

⁵ ‘Dios qui bëhoxhi tsi paraxëni ca fariseobo jascayamacana. Nohiria bo bësojó, naa jodioba catiti xobo bo, bahi bo, tihi cabá tsi Dios qui bëhoxcascani quiha pë, nohiria bá jato jisno iquish na. Jato copi ja bicaquë iquia. Mana ca copi biyamacaxëcani quiha. ⁶ Jama, bëhoxhi tsi mato naquëtë qui mamë jicocahuë. Jicohax caiti japacahuë, nohiria bá mato jisyamano iquish na. Toá tsi Dios qui bëhoxcana, mamë no. Jonë pi bëhoxmano tsi mato copixëhi quiha, ma acai ca jonë ca jahuë bo jisquí na. ⁷ Jasca, Dios qui bëhoxhi tsi mahitsa ca chani iroha-irohayamacana. Tocacani quiha Dios cahëyamacanaibo. Jato chani tëtëca iqui tsi Diós jato nicahai ca quëscahuacani quiha. ⁸ Jabi jaha ma quëëhai ca cahëhi quiha mato Jahëpa, ma bënanox pari no. ⁹ Japi nëca tsi bëhoxcana:

“Oquëhuahacaxëti xo mi janë,
noba naipá ca Jahëpá” icana.

¹⁰ “Nohiria bo mi ototsano.
Mai xo tsi mi shina mi ano,
naipa xo mi acai jascaria.

¹¹ Jatiroha ca bari oriquiti noqui ana.

12 Noba jocha mi shina-bënono,
noqui pasomaha jochacanaiba jocha no
shina-bënohai jascaria.

13 Jochati no tanamahacayamano.

Yoixëni cato chamá quima noqui mi tsëcano” tihi
tsi nëcacana bëhoxhi na.

14 ‘Huëtsa ba jocha pi ma shina-bënono tsi mato
jocha ri shina-bënoxëhi quiha Dios ri. 15 Jama,
huëtsa ba jocha pi ma shina-bënoyamano tsi mato
jocha shina-bënoyamaxëhi quiha Dios ri.

Samahai ca jabi Jesu chaninina

16 ‘Samaquí tsi bëmana cohuëria cabo
jayamacana, naa paraxëni ca fariseobo jascaria.
Bëcohuëhuacani quiha pë, nohiria bá ja samacana
jisno iquish na. Shina-bënoyamacana; jato copi
ja bicaquë ra. Mana ca copi biyamacaxëcane
quiha. 17 Jama, samahi tsi bëchococahuë.
Bohuëxicahuë. 18 Tocapimano tsi ma samahai
ca cahëyamacaxëcane quiha nohiria ra. Cahëxëhi
quiha mato Jahëpa roha, jatiroha ca jonë ca jahuë
bo cahëquí na. Mato copixëhi quiha.

Mana ca copi

Lucas 12.33-34

19 ‘Naa mai xo tsi copixëni ca jahuë bo catiayama-
macana mato bax na. Naamayamacaxëcane quiha
naa maí ca jahuë bo ra. Mëri tsi quëyohacacahi
quiha, naa raiti jotoró pihai jascaria. Jascaria,
ja yomahacacamitsa. 20 Jama, naipá ca jahuë bo
ma catiapaima xo. Toá tsi naamacaxëcane quiha.
Quëyohacatimaxëni xo toá cabo. Jasca, yama tsi xo
toa mana ca yomaxëni cato. 21 Japi maí ca jahuë
bo pi ó quëërohaquí tsi Dios noiyoiyamaquí mato

iquia. Jama, mana ca jahuë bo pi ó quëëquí tsi Dios noiyoiqui mato ra.

Shina jia ca no jayati xo

Lucas 11.34-36

²² ‘Jabi lamparina jascaria xo mato shinana. Mato quinia qui huahuahi quiha mato shinana, jënima ja iquë no. Jaha tsi jabi jia ca jayaxëqui mato. ²³ Jama, shina yoi pi jayahi tsi tsëmo ó tsi bohoxëqui mato rë. Jabi mato shina jia ca pi tsëmonano tsi anomaria tsi xo toa tsëmo ra. Tsëmo-tsëmoria tsi xo rë.

Dios — Parata

Lucas 16.13

²⁴ ‘Dos ca chama bo jayatimaxëni tsi xo nohiria ra. Huësti chama qui caxaxëhi quiha; chama huëtsa noijahuanori. Huësti chama bax yonocoriaxëhi quiha; chama huëtsa chahahuayamahuanori. Japi, ¿jënahuariahax Dios bax ma yonocona, parata noihi na? Dos ca ibo jayatimaxëni xo mato ra —i jato qui Jesu niquë.

Jahuë baquë bo ó bësöhi quiha Dios

Lucas 12.22-31

²⁵ Jabi jahuë rabëti bo Jesú yoani tsi xo naa:
—Oriquiti yoati tsi shina-huëjëyamacana. Jasca, mato yora sahuëhai ca sahuëti bo shina-huëjëyamacana. ¿Jabi oriquiti oquë ma ni ma bësöhaina? Jasca, ¿sahuëti oquë ma ni mato yora?
²⁶ Naipá ca isa bo tsayacahuë; bëro banayamacani quiha ra. Bëro tësayamacani quiha. Jasca, yama tsi xo toa jato xobo qui nanëhaca ca bimi ra; jama, jari jënima jaca nori. Jato pimahi quiha mato naipá ca Jahëpa ra. ¿Japa? ¿Isa bo oquë ma ni mato ri ra?

²⁷ Jasca, ¿jēnahuariaxo raca ja bēsohai ca año bo joní huinomana, ja shina-huējēhai cató no ra? Jatsi shina-huējēyamacana ma bēsohai yoati na.

²⁸ ‘¿Jēniriahax sahuēti bo shina-huējēcanai ra? Huasi joa jiaxēni cabo qui tsayacahuē. Yonocoyamacani quiha ra. Jasca, sahuēti bo ayamacani quiha ra. ²⁹ Jama, rico inish ca Salomón yamaba sahuēti oquē-oquēria tsi xo naa joa bo sahuēcanaina iquia. ³⁰ Jabi Dios tsi xo toa naa joa bo sahuēmahaina, naa naamayamahi ca joa bo ra. Tocapiquí tsi ¿tonia mato sahuēmamayamayaxēhi ni Dios ra? Iriama tsi xo toa ma chitimihaina rē. ³¹ Japi shina-huējēyamacana. “¿Jahuē pixēhi ni noa rē?” iyamacana. “¿Jēnē axēhi ni noa ra?” iyamacana. Jasca, “¿Jahuē sahuēxēhi ni noa rē?” iyamacana. ³² Piti, jēnē, sahuēti, tihi cabo shina-huējēcani quiha Dios cahēyamacanaibo. Jaha quēēriacani quiha. Jama, mato otoi quiha mato Jahēpa, ma narisyamano iquish na. ³³ Jatsi mato Chama-chamaria pari shinacana. Jaha ja quēēhai ca jabi jia ca ó quēēcana. Tocapimano tsi naa jahuē huētsa bo tēquē mato qui axēhi quiha. ³⁴ Japi, shina-huējēyamacana huēaquē yoati na. Huēaquē tsi tobixēhi quiha noqui yosihai ca jahuē huētsa bo tonia. Japi jaboqui tsi huēaquē ca noqui yosihai ca jahuē bo yoati no shina-huējēnyamano.

7

Ranimisyamacana

Lucas 6.37-38, 41-42

¹ ‘Ranimisyamacana, Diós mato raniyamano iquish na. ² Ranipimahuano tsi nohiria ma ranihai jascaria ca quiniá tsi mato ranixēhi quiha Dios

ri. Jasca, nohiria pi ma shomahuano tsi jascaria ca quiniá tsi mato shomahuaxëhi quiha Dios. Toa tsi xo toa Dios medida ra. ³ Jama, anoma ca mabë xatë bá acai tsayacasqui mato pë, ja qui quësocasquí na. Mato qui bëroria tsi xo toa mabë xatë jocha; bërroma mató-na nori. ¿Jocha yama ni mato pa? ⁴ ¿Jëniriahax raca “Mia mëbixëquia, yoi ca mi ayamano iquish na, ëbë xatë bá” i ma na, oquë ca yoi ca ma aquë no? ⁵ Jariapari tsi toa yoi ca ma acai ca niaparicahuë, quiaxëni cabá. Niahax tsi mabë xatë mëbiti mëtsaxëqui mato ra.

Dios Chani nicacasyamacanaibo

⁶ ‘Dios Chani ayamacana nicacasyamacanaibo qui. Quiniacaxëcahuë. Ina jascaria tsi mato qui ja tsamicamitsa mato axëna. Jasca, Dios copixëni ca Chani jato qui ayamacana. Aapimahuano tsi yahua jascaria tsi ja yoshihuacamitsa. Yoshihuahax mato quiri ja bësocamitsa mato axëna.

Bëhoxcana

Lucas 11.9-13; 6.31

⁷ ‘Dios qui bëhoxquí tsi bënacana; mato qui acacaxëhi quiha. Jasca, mëracana. Mëraquí tsi bixëqui mato ra. Jasca, quënacana; mato bax japëcahacaxëhi quiha jahuë caiti. ⁸ Bënahai ca qui acacaxëhi quiha. Bixëhi quiha mërahai cato. Jasca, japëcahacaxëhi quiha jahuë caiti, tsohuëcara ca quënahai ca bax na.

⁹ ‘¿Mato baquë qui maxax acaxëcanai pa, mapari ja bënaquë no? ¹⁰ Jasca ¿rono ja qui acaxëcanai pa, sani mato qui ja bënaquë no, piti? Ayamaqui mato ra. ¹¹ Mato xocobo qui jahuë jia bo ati cahëxëni xo mato, jochacanaibo ma iquë ri. ¿Jabi toca ma

ni mato naipá ca Jahëpa ri? ¿Bënacanaibo qui jahuë oquë ca jahuë bo ayamayamaxëhi ni? Axëqui ra.

¹² ‘Jabi mato qui jia tsi xo nohiriá mato mëbihaina. Japi mato qui jia ca quiniá tsi nohiria ma mëbiti xo mato ri. Toca tsi noqui yobahi quiha Dios Chani ra.

Caiti natsëo cato

Lucas 13.24

¹³ ‘Caiti natsëo nacocahuë. Chahitaxëni tsi xo toa tënëtiya qui mëpihai ca caiti ra. Huëstima cabo tsi xo toa ja qui jicocanaibo rë. ¹⁴ Jama, natsëo ca tsi xo toa bëso-bësopaoti mëpihai ca caiti ra. Bëronoma xo toa quinia. Ichariama tsi xo toa ja qui jicocanaibo rë.

Mahitsa ca chani jaya cabo

Lucas 6.43-44

¹⁵ ‘Mahitsa ca chani yoacanaibo quinia-caxëcahuë. Jia tsi mato qui bëcani quiha, caxatimaxëni ca oveja jascaria; jama, cama jascaria jaca nori.

¹⁶ ‘Jato yoi ca jabi jisquí tsi jato cahëxëqui mato ra. Jabi bimi jia ca saihuatimaxëni tsi xo isnëpa ra. Jascaria tsi, jabi jia ca saihuatimaxëni tsi xo toa jabi yoi ca nohiria ri. ¹⁷ Jabi bimi jia ca saihuahi quiha jihui jia cato. Bimi yoi ca saihuahi quiha jihui yoi cato. ¹⁸ Jascaria tsi, jabi jia ca roha saihuahi quiha joni shinajiaxëni cato. ¿Jënahuariaxo raca jabi jia ca joni shina yoi ca jaya cató saihuana? ¹⁹ Japi bimi jia ca pi jihuí saihuayamano tsi toa rërahi quiha ibo. Rëraxo tsi chihi qui niahi quiha. ²⁰ Jabi toca tsi mahitsa ca chani yoacanaibo cahëxëqui mato pë. Jato yoi ca jabi bá tsi cahëhacacaxëcani quiha.

Diós otohahi ca qui jicoyamaxëhi quiha jatiroha cabo

Lucas 13.25-27

²¹ ‘Jabi Diós otohahi ca qui jicoyamaxëhi quiha jatiroha ca “Ibo, Ibo” ëa quënahai cato. Noho naipá ca Jahëpa yoba nicahai ca roha tsi xo toa ja qui jicohaina. ²² Toa copiti barí tsi ë qui bëcaxëcani quiha huëstima ca mahitsa ca chahahuacanaibo. Toa barí tsi “Huëtsa bo qui mi chani no yoaniquë, Ibobá” icaxëcani quiha pë. Jasca, “Mi janë tsi yoshi bo no tsëcaniquë, Ibobá” icaxëcani quiha pë. Jasca, “Mi janë tsi huëstima ca jisti bo no aniquë ra” icaxëcani quiha huëtsa bo. ²³ Jama, bëroria tsi jato quëbixëquia, “Mato cahëpistiyamariaquia. Ea basicahuë, anoma ca acanaibá” iquiina.

Dios xobo bo

Lucas 6.47-49; Marcos 1.22

²⁴ ‘Jabi tiisi tsi xo toa tsohuëcara ca noho yoba chahahuahai cato, nicaxo na. Maxax cacha ca xobo rohahuahai ca joni iquiria xo. ²⁵ Poxoyamahi quiha ja aca ca xobo ra. Johi quiha oi-oiria. Baihi quiha jënë. Xotoriahi quiha yoshini. Jahuë xobo pasomaha choshahi quiha. Jama, poxoyamahi quiha jahuë xobo, maxax cacha ja rohahuahacani iqui na. ²⁶ Jasca, tobi toa yoyoxëni ca joni ri. Noho yoba chahahuayamahi quiha, nicaxo na. Mashënë cacha xobo acai ca joni jascaria xo. ²⁷ Jatsi johi quiha oi-oiria. Baihi quiha jënë. Xotoriahi quiha yoshini. Xobo pasomaha choshahi quiha rë. Jatsi poxohi quiha. Anomaria tsi xo toa ja poxohaina ra —tihi tsi Jesú yoaniquë tiisimahi na.

²⁸ Ja chanihai ca Jesú jatihuaquë tsi quiha quëtsonish ca nohiria ratëniquë ja tiisimahai ca qui.
²⁹ Jasca, chama jaya ca joni jascaria tsi jato ja tiisimani quiha, jodioba yoba cahëxëni cabo jasca ja nomari.

8

Leproso ca joni Jesú jënimahuanina
Marcos 1.40-45; Lucas 5.12-16

¹ Jabi maca ax Jesu rënichiquë tsi quiha huëstima ca nohiriá banahuaniquë. ² Jatsi ja qui joniquë noitiria ca joni, naa leproso bichi jaya cato. Bono-huaxëni ca joni ja ini quiha. Basimahax Jesu bësojó tsi quiha ja mëniquë. Mënihax,

—Aapicatsaii tsi ëa jënimahuati mëtsa xo mia ra, Ibobá —i Jesu qui ja niquë.

³ Jatsi quiha Jesú joni motsaniquë jahuë mëquënë no. Motsahax ja qui ja chaniniquë:

—Mia jënimahuacasquia ra. Jënima xo mia ra —iquiina.

Jatsi quiha jahuë bono tapoyotapiniquë ra. Jënima jahuë bichi ini quiha. ⁴ Jatsi Jesú joni yobaniquë:

—Jënipimiha ca huëtsa bo qui yoayamahuë. Bamaxoma tsi arati ibo qui pari mimë jismata. Moisés yoani ca ja qui ahüë tëpas-hacati, mi bahuëhai quëshpi na. Tocapimino tsi jënima mi nori ca cahëcaxëcane quiha nohiria —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë.

Romanoba capitán yonati Jesú jënimahuanina
Lucas 7.1-10

⁵ Jaquirëquë quiha Capernaúm ca yaca qui Jesu jiconiquë. Ja jicoquë tsi quiha ja qui caniquë romanoba capitán. Caxo tsi quiha Jesu ja bënarianiquë:

⁶—Noitiria tsi xo noho yonati. Xobó raca quiha. Anoma quiha. Mohitimaxëni xo rë —i Jesu qui capitán niquë.

⁷Jatsi,

—Mi baquë jënimahuahi caxëquia ra —i Jesu niquë ja qui.

⁸Jatsi quiha capitán quëbiniquë:

—Noho xobo qui mi jicoyamano, taitá, anoma ca ë nori quëshpi na. Jama, nëa ax rohari pi mi chanino tsi jënimaxëhi quiha noho yonati ra.

⁹Jabi ëa oquë ca chama bo nicati cahëquia ra, ëa ja yobacaquë no. Jasca, ëa nicahi quiha noho soldado bo ri. Jabi huësti soldado qui “Cata” i pi ë no tsi caqui ra. “Johuë” i pi huëtsa qui ë no tsi johi quiha. “Tocahuë” i pi noho yonati qui ë no tsi ahi quiha —nëa tsi quiha Jesu qui capitán nëcaniquë.

¹⁰Jatsi Jesu ratëniquë, capitán quëbihaca nicahax na. Jesu qui jia ini quiha ja chanihaina ra. Jatsi banahuacanaibo qui Jesu chaniniquë:

—Mato parayamaquia. Anomaria tsi xo naa carayana chitimihaina ra. Jodiobá mai tëquë ó yama tsi xo nëca ca jodio chitimihai ca jasca cato rë. ¹¹Jaroha ca barí tsi bëcaxëcani quiha carayanabo jatiroha ca mai iti ax na. Abraham, Isaac, Jacob, tihi cabo ya tsi tsahocaxëcani quiha jato ri, Diós otohái cato xo tsi pixëna. ¹²Jama, tsëmo qui niahacacaxëcani quiha mato Israel cabo, naa Diós otohái ca qui jicoti iquish cabo. Toatsixëhi quiha

araconahaina, tēnehaina ra —nēa tsi quiha Jesu nēcāniquē nohiria bo qui.

¹³ Jatsi quiha capitán qui Jesu chaniniquē:

—Cata. Mi chitimihai iqui tsi jēnimaxēhi quiha mi yonati —i capitán qui ja niquē.

Jabi toa horá tsi jahuē yonati jēnimahua-tapihacani quiha.

Pedro raisi Jesú jēnimahuanina

Marcos 1.29-31; Lucas 4.38-39

¹⁴ Jatsi quiha Pedro xobo qui Jesu caniquē. Toa xo tsi quiha jahuē raisi ja jisniquē, naa jahuē ahuiní jahēhua. Iquihi quiha. Oxati raca ja ini quiha jahuē huaō iqui na. ¹⁵ Jatsi jahuē mēquē Jesú motsaniquē. Janacatapiniquē jahuē iquini ra. Joixo tsi Jesu oriquiti ja taaniquē pa.

Huēstima ca iquicanaibo Jesú jēnimahuanina

Marcos 1.32-34; Lucas 4.40-41

¹⁶ Bari caquē tsi quiha Jesu qui nohiria bēcāniquē. Ja qui yoshi jaya ca nohiria ja bēcāni quiha ja jēnimahuano. Jatsi jahuē chaní roha tsi jato yoshi bo ja tsēcāni quiha. Iquicanaibo tēquē ja jēnimahuani quiha. ¹⁷ Nēca tsi Isaías yamabá yoani ca jatihuahacani quiha, naa “Noqui iquicanaibo jēnimahuahi quiha. Noqui noitiria cabo mēbihi quiha” iquiina.

Jesu banahuacascanaibo

Lucas 9.57-62

¹⁸ Ja qui nohiria huēstima ca quētsohai ca jisi tsi quiha jahuē rabēti bo ja yobaniquē, ia rabēquēx ca qui ja bocano. ¹⁹ Toá tsi quiha yoba cahēxēni ca joni Jesu qui joniquē. Johax,

—Mia banahuacasquia, ëa ri ra. Jahuëcara qui mi cahai cató tsi mia banahuaxëquia ëa ri —i Jesu qui ja niquë.

²⁰ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jato quini bo jaya xo bocacamano, racati. Jasca, jato naha jaya xo isa bo ri. Jama, racati xobo yama ca ëa xo naa, naa nai ax johax cato —iquiina.

²¹ Jatsi Jesu banahuahai ca joni huëtsa chaniniquë:

—Mia banahuacasquia, Ibobá. Jama, jariapari noho jahëpa ë maihuati xo. Rësopaimaria xo ra —i Jesu qui ja niquë.

²² Jatsi quiha,

—Jaboqui ëa mi banahuano ra. Dios cahëyamacanaibá jato nabo maihuano —i ja qui Jesu niquë.

Yoshini, choca, tihi cabo Jesú janacamanina

Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25

²³ Jatsi noti qui Jesu jiconiquë. Jicoxo jahuë rabëti bo yaxo ia shitatsijahuaniquë. ²⁴ Jatsi quiha xotoriatsi yoshi niquë ra. Anomaria choca ini quiha. ²⁵ Jatsi Jesu bësomahi ja bocaniquë. Bësomahax,

—Noqui mëbihuë, Ibobá. Jëtëquëqui noa ra —i Jesu qui jaca niquë.

²⁶ Jatsi quiha,

—¿Jëniriahax raquëcanai pa? Iriama tsi xo ë qui ma chitimihaina rë —i jato qui ja niquë.

Jatsi quiha Jesu joiniquë. Joihax yoshini, ia, tihi cabo qui ja chaniniquë, ja janacacano. Jatsi ia, yoshini, tihi cabo janacanicuë ra. Pasi ja ini quiha.

²⁷ Jatsi ratënicuë joni bo.

—¿Jahuë joni ni naa sa? Ja qui nicahi quiha yoshini pa. Jasca, ja qui nicahi quiha ia ri ra —i jaca ni quiha Jesu yoati na.

Dos ca yoshi jayanish ca joni bo Jesú jënimahuanina

Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39

²⁸ Ia shitahax tsi quiha Gadara icanai ca mai qui Jesu cahëniquë. Toá tsi quiha dos ca noiti ca joni bo iniquë, naa yoshi jaya cabo. Nohiria maihuahacanish ca quini quima ax ja bëcaniquë, Jesu bëchaxëna. Jabi jato yoshi iqui tsi caxaxëniria naa dos ca joni bo ini quiha. Ja iqui tsi toá tsi jato bahí tsi nohiria bohoyamani quiha, raquëhi na. ²⁹ Jatsi Jesu qui quënatsi quiha jahuacaniquë:

—¿Jënixo tsi noqui huënahuahai, Dios Baquë? ¿Noqui copihi mi joha rë? Jari noqui tënëtiya xaba ma xo naa ra. Tonia jari rëquë quiha —i Jesu qui jaca niquë.

³⁰ Jabi basima tsi quiha yahua jinaya pihini quiha. ³¹ Jatsi Jesu bënariatsi yoshi bá huaniquë toa yahua jinaya qui ja raahacacano.

—Naa joni bo pi jënimahuacasquí tsi toá ca yahua jinaya qui noqui raahuë —iriatsi-jacaniquë.

³² Jatsi,

—Bocata —i jato qui Jesu niquë.

Tsëquëyoquë yoshi bo ra. Tsëquëhax tsi quiha yahua jinaya qui ja jicocaniquë. Jatsi jibatapitsi quiha yahua tirixëni niquë. Maca ax rënichihax ia qui ja paquëyocaniquë, jabahi na. Ja nëachiyocaniquë ra.

³³ Jatsi yahua jinaya obëso cabo yaca qui jabayoniquë, tsayahax na. Toa xo tsi quiha ja jiscani ca

ja yoacanicuë. ³⁴ Jatsi quiha toa yacatá ca nohiria bëyocanicuë, Jesu ini ca qui. Jesu bëchaxo tsi quiha ja bënariacanicuë, jato mai ax ja riquino.

9

*Mohitamaxëni ca joni Jesú jënimahuanina
Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26*

¹ Jatsi noti qui Jesu jicoha ca tsi ia ja shitanicuë. Shitahax tsi quiha jahuë yaca yoi qui ja canicuë.

² Yaca qui ja cahëcaquë tsi quiha ja qui toá ca nohiria bá mohiyama ca joni bënicuë, jahuë oxatí no. Jabi Jesu qui ja chitimiriacani quiha. Ja chitimicanai jisí tsi quiha mohitimaxëni ca qui Jesu chaninicuë:

—Chamahuë baquë. Masahacaquë mi jocha ra —iquiina.

³ Jatsi shinatsi quiha yoba cahëxëni cabá huanicuë. “Dios pasomaha chanihi quiha naa joni ra” i jamë jaca ni quiha. ⁴ Jama, ja shinacanaí ca jahuë bo Jesú cahënicuë. Cahëhax jato qui ja nëcanicuë:

⁵ —¿Jënica ni toa, bëroria ca yoatí? “Masahacaquë mi jocha” ¿iti ni? “Niina. Cohuë” ¿iti ni?

⁶ Jasca, nohiria ba jocha masati chama ë jaya ca ma cahëno ra —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi mohitimaxëni ca joni qui ja chaninicuë:

—Niina. Mi oxati bihuë. Mi xobo qui cata —iquiina.

⁷ Jatsi niitapinicuë joni. Niihax tsi quiha jahuë xobo qui ja canicuë. ⁸ Ratëyoniquë nohiria, Jesú ani ca jisish na. Jatsi Dios oquëhuatsijahuacanicuë, Jesu qui jahuë chama-chamaria Diós ani iqui na.

*Mateo Jesú quënanina**Marcos 2.13-17; Lucas 5.27-32*

⁹ Riquiquiria tsi quiha gobierno xobo pistiá ca tsahohai ca joni, naa Mateo icanai ca Jesú jisniquë. Nohiria bo quima gobierno bax parata bichi Mateo ini quiha. Impuesto quiha. Jatsi,

—E bëta mi jono ra —i Mateo qui Jesu niquë.

Jatsi Mateo joiniquë. Joixo tsi quiha Jesu ja banahuaniquë.

¹⁰ Jabi Mateo xobo xo tsi Jesu, jahuë rabëti bo, tihi cabá pihi iniquë. Ja picano tsi quiha huëstima ca gobierno bax parata bicanaibo, jochahuaxëni cabo, tihi cabo bëcaniquë, Jesu, jahuë rabëti bo, tihi cabo yaxëna. ¹¹ Jatsi Jesu ya naa jochahuaxëni cabo iqui ca fariseobá jisniquë. Jisí tsi Jesu rabëti bo qui ja chanicaniquë:

—¿Jëniriauxo gobierno parata bicanaibo, jochahuaxëni cabo, tihi cabo ya xo tsi pihi ni mato maestro pa? —iquiina.

¹² Jatsi Jesú quëbiniquë, jato nicaquí na:

—Doctor quënayamaqui jënima cabo ra. Jama doctor quënahai ca tsi xo toa iquicanaibo.

¹³ Bocahuë. Dios Chani cahëyamaqui mato ra. “Jaha ë quëëhai ca tsi xo toa ëa nohiriá noihaina, ja tëpascanai ca jahuë bo nomari” ii quiha Dios ra. Toa ma jabiti xo. Tsayacahuë. Mëstëxëni ca jaca nori ca quëscahuacanaibo quënahi ë joyamaniquë, jochahuaxëni cabo nori, Dios quiri ja bësocano iquish na —nëca tsi jodioba chama bo qui Jesu nëcaniquë.

*Samati jabi yoati Jesu ja nicacarina**Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39*

¹⁴ Jatsi ashimanish ca Juan yamabá-na banahua-canaibo Jesu qui bēcaniquē. Bēxo tsi quiha ja nica-caniquē:

—Huēstima tsi xo no samahaina ra. Jasca, samariacani quiha fariseobo ri. Jama, mi rabēti bo tsi xo toa samayamahaina pē. ¿Jēnihax samayamacahi ni? —i Jesu qui jaca niquē.

¹⁵ Jatsi Jesú jato quēbiniquē:

—Joní ahui yano tsi ¿cohuē ni bēcanish ca rabēti bo? Iyamacani quiha. Ahui yahax ca joni jato bētano tsi ranicani quiha ra. Jascaria tsi jaboqui samayamahi quiha noho rabēti bo ri, jato bēta ē nori ca iqui na. Jama, tsēquēxēhi quiha bari huētsa, jato quima ē mēbihacaxēquē no. Toatiyá tsi samacaxēcani quiha noho rabēti bo ri, cohuēhi na.

¹⁶ ‘Jasca, quēsi paxá tsi raiti siri pishpayamahi quiha nohiría. Anoma quiha. Jabi quēsi paxá pi ja pishpacano tsi pērēsixēhi quiha raiti siri. Pērēsihi quiha quēsi paxa ri, jaha bēquiyamajahai iqui na. (Jascaria, mato arati quinia siri jaha bēquiyamahi quiha noho tiisi paxa cato. Jamēri ca xo.) ¹⁷ Jasca, mato bichi ca sota sirixēni qui jēnēria paxa ca rēhuiyamaqui mato. Anoma quiha. Ma rēhuiipino tsi bichi ca sota poshaxēhi jēnēria paxa cato. Jatsi japaquēxēhi quiha jēnē rē. Yoshihuahacaxēhi quiha sota ri. Jama bichi ca sota paxa ca qui jēnēria paxa ca rēhuihacaxēti xo. (Jascaria, anoma tsi xo arati quinia sirí tsi noho tiisi paxa ca tiisimahaina ra. Arati quinia huētsá tsi ja tiisimahacaxēti xo. Mato arati jabi siri jaha bēquiyamahi quiha noho tiisi paxa) —nēa tsi quiha Jesu nēcaniquē jato qui.

Jairo jahini jënimahuahacanina, Jesu sahuëti motsanish ca yoxa

Marcos 5.21-43; Lucas 8.40-56

¹⁸ Nohiria bo qui Jesu chanino tsi quiha ja qui jodioba chama joniquë. Johax Jesu bësojó ja mëniquë.

—Rësoyaquë noho jahi rë. Johuë. Mi mëquënë tsi noho jahi mi motsano. Mi pi jono tsi bësoxëqui tia —nëa tsi quiha johax ca chama nëcaniquë.

¹⁹ Jatsi Jesu, jahuë rabëti bo, tihi cabo joiniquë, ja bëta caxëna. ²⁰ Jabi ja bocano tsi quiha Jesu cho noitiria ca yoxa basimaniquë, Jesu motsaxëna. Doce año bo no tsi ja jimihacai ini quiha. ²¹ Jatsi yoxa shinaniquë. Shinahax, “Jahuë sahuëti pi motsahi tsi jënimaxëquia tia” i jamë ja niquë. ²² Jatsi Jesu bopinaniquë. Bopinaxo tsi quiha yoxa ja jisniquë. Jisi tsi,

—Chamahuë, noho jahiní. Mi chitimihai ca iqui tsi mi jënimahuahacaquë ra —i ja qui Jesu niquë.

Jënimatapiniquë yoxa ra.

²³ Jatsi chama xobo qui jicohax tsi quiha música acanaibo Jesús jisniquë. Jahuë jahi maihua-paimaria ja icani quiha. Anomaria ja aracanai ca pacotsa ini quiha. Jatsi jato jisi tsi quiha,

²⁴ —Bocahuë. Rësoyamaquë jahi pistia. Oxahi quiha —i nohiria bo qui Jesu niquë.

Jatsi nohiria bá osaniquë, nicahax na. ²⁵ Jatsi quiha cacha nohiria Jesús raaniquë. Raahax naquëtë qui ja jiconiquë. Jatsi jahi pistia mëquë ja biniquë. Joitapiniquë jahuë jahi ra. ²⁶ Jatsi Jesús ani ca nicayoniquë toa maí ca nohiria tëquë.

Dos ca bëco ca joni Jesús jënimahuanina

²⁷ Jato xobo Jesu jisbayaquë tsi quiha banahuatsi dos ca bëco cabá huaniquë. Banahuapama tsi ja quënacaniquë.

—Noqui shinahuë ra, David yamaba Baquë —
iquiina.

²⁸ Xobo qui Jesu jicoquë tsi quiha ja jicocaniquë jato ri. Jatsi Jesú jato nicaniquë:

—¿Mato jënimahuati mëtsa ni ëa ra? ¿Jahuë shi-nacana? —iquiina.

Jatsi,

—Ati mëtsa xo mia, Ibobá —i jaca niquë.

²⁹ Jatsi jato bëro bo Jesú motsaniquë. Mot-sapama tsi,

—Ma chitimihai iqui tsi ocapixëhi quiha ra —i jato qui ja niquë.

³⁰ Jatsi quiha ja taistëquëcaniquë. Jënimajato bëro ini quiha. Jatsi Jesú jato yoba-yobaniquë:

—Mato ë jënimahuaha ca yoayamacahuë —
iquiina.

³¹ Jama, jisbaya tsi quiha Jesú ani yoati ja yoabonacaniquë toa mai tëquë xo na.

Chanitimaxëni ca joni Jesú jënimahuanina

³² Bëco inish ca joni bo bocaquë tsi quiha Jesu qui chanitimaxëni ca joni nohiria bá bëniquë. Joni jaro quiha. ³³ Jahuë yoshi Jesú tsëcaquë tsi chani-tapitsi quiha joni niquë. Jatsi ratëyoniquë nohiria tëquë.

—Anomaria tsi xo naa joní acaina ra. No-qui xërëquë ca nëca ca jahuë bo no jisyamapistiarianiquë ra —i nohiria bo ni quiha Jesu yoati na.

³⁴ Jama,

—Yoshini chamá tsi yoshi bo tsëcahi quiha naa joni pë. Yoshi tsi xo toa ja qui chama acaina ra —i jodioba chama bo niquë pë.

Nohiria bo Jesú noinina

³⁵ Jabi yaca pistia bo, yaca-yacaria bo, tihi cabo qui Jesu shishoniquë, jato catiti xobo xo tsi tiisimahaina. “Nohiria bo otocatsi quiha Dios ra” i ja niquë Chani jia ca yoabonahi na. Jasca, noitiria cabo, iquicanaibo, tihi cabo ja jënimahuaniquë. ³⁶ Jasca, nohiria huëstima ca tsayapama tsi quiha Jesu cohuënaniquë, noitiria ja icani iqui na, naa jahabëso yama ca oveja jascaria. Ja shinahuëjënacana ca ja cahëni quiha. ³⁷ Jatsi quiha jahuë rabëti bo qui ja chaniniquë:

—Huëstima ca tsi xo toa tēsahacati cato ra; jama, ichariama ca tēsacanaibo nori. ³⁸ Japi tēsati Ibo qui bēhoxcana ra, yonati bo ja raano iquish na, tēsati —nëa tsi quiha Jesu nēcāniquë.

10

Jahuë doce ca rabëti bo Jesú binina jahuë Chani ja yoacano

Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16

¹ Jatsi jahuë doce ca rabëti bo Jesú quënaniquë. Quëna xo tsi quiha jato qui chama ja aniquë nohiria quima yoshi bo tsëcati. Jasca, chama jato qui ja aniquë iquicanaibo, isicanaibo, noitiria cabo, tihi cabo jënimahuati. ² Jabi doce ca joni bo quiha Jesú biniquë raaxëna. Jato janë bo tsi xo naa: Jariapari tsi xo Simón, naa Pedro quënahacanish cato. Jaquirëquë, Simón noma Andrés. Jaquirëquë, Zebedeo baquë Jacobo. Jaquirëquë, Jacobo noma

Juan. ³ Jaquirëquë Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo, naa gobierno bax impuesto binish cato. Jaquirëquë Alfeo baquë Jacobo, Tadeo, ⁴ Simón, naa gobierno pasomaha inish cato. Jatsi Judas Iscariote, naa soldado bo qui Jesu mëanish cato.

*Jahuë rabëti bo Jesú raanina Dios Chani yoati
Marcos 6.7-13; Lucas 9.1-6*

⁵ Naa doce ca rabëti bo Jesú raaniquë Dios Chani ja yoacano. Raaquí tsi quiha jato ja yobaniquë. Ja nëcaniquë:

—Carayanaba mai, samaria caba yaca bo, tihi cabo qui boyamacana Dios Chani yoati. ⁶ Jama, Israël ca nohiria bo qui roha bocaahuë. Bënohax ca oveja bo jascaria ca xo ra. ⁷ Capama tsi “Basima tsi xo Diós otohaina ra” itsicana. ⁸ Jasca, iquicanaibo jënimahuacana. Bësoyama cabo bësomacana. Leproso bo bahuëcana. Yoshi bo tsëcacana. Jabi copixoma tsi noho chama ma bichi iqui tsi parata biyamacana nohiria mëbiquí na.

⁹ ‘Caquí tsi parata boyamacana. ¹⁰ Jasca, rabë sahuëti, zapato bo, coti jihui, tihi cabo boyamacana. Jabi mato orihuaxëhi quiha mëbihacahax cabo.

¹¹ ‘Jabi yaca-yacaria, yaca pistia, tihi cabo qui cahëxo tsi toa xo tsi shinajiaxëni ca joni mëracana. Mërahax jahuë xobo roha tsi chitëcana. Xobo huëtsa qui boyamacana. ¹² Jahuë xobo qui jicoquí tsi jia tsi jato joihuacana. ¹³ Jia pi toá ca nohiria bá mato joihuano tsi jato bax bëhoxcana, Diós jato shomahuano iquish na. Jama, mato pi ja joihuayamano tsi jato shomahuayamacana. ¹⁴ Jasca pi xobó ca nohiria bá mato joihuacas-yamano tsi jato

jisbayacana. Jasca pi yacatá ca nohiria bá mato qui nicacasyamano tsi jato jisbayacana. Jisbaya tsi mato tahë ca cospo toj-tojhacahuë jato jocha jismaxëna. Toca tsi jato qui Dios caxa ma jismaxëti xo. ¹⁵ Mato parayamaquia iquia. Anomariaxëhi quiha toa nohiria bá tënëhaina ra nohiria bo copiti barí no. Sodomá ca racanish ca nohiria bo oquë ixëti quiha. Gomorrá ca racanish ca nohiria bo oquëxëhi quiha ja tënëcanaina iquia.

Johai ca tënëhaina
Marcos 13.9-13

¹⁶ ‘Jaha bësocapa. Caxaxëniria ca lobo jascaria ca nohiria bo qui mato raaquia. Jato xërëquë ca oveja jascaria ixëqui mato. Japi quiniacaxëcahuë, naa rono ma quiniahai jascaria. Jato xërëquëpama tsi ishima ca boto jascariacana. ¹⁷ Jasca, mato pasomaha ca nohiria bo qui quiniacaxëcahuë. Chama bo qui mato mëacaxëcani quiha quësoxëna. Jasca, jato arati xobó tsi rashahacaxëqui mato ra. ¹⁸ Ea tahëxo tsi prefecto bo, chama-chamaria bo, tihi cabo qui mato bëcaxëcani quiha, naa mato jimibo. Jatsi xaba jayaxëqui mato ra, jato qui chaniti ëa yoati na. Jatsi Dios Chani nicacaxëcani quiha carayanabo ri. ¹⁹ Jabi chama bo qui mato jimibá pi mato mëano tsi ma yoati ca yoaxëti ca yoati tsi shinahuëjënayamacana. Toa xaba tsëquëno tsi mato qui acacaxëhi quiha ma yoaxëti cato. ²⁰ Toatiyá tsi ma chanino tsi ma yoaxëti ca mato jismaxëhi quiha Espíritu Santo. Chaniamayoixëqui mato, Espíritu Santo ja nori.

²¹ ‘Toatiyá tsi jabë xatë yoi mëaxëhi quiha huëtsa, namëhacati. Jahuë baquë pasomahaxëhi quiha

jahëpa ri. Jasca, jato nabo qui caxacaxëcani quiha xocobo ri. Caxaquí tsi chama bo qui jato nabo mëacaxëcani quiha rë, ja namëhacacano. ²² Ea tahëhax tsi mato qui caxayocaxëcani quiha nohiria tëquë. Jama, xabahamahacaxëhi quiha jatiroha ca jahuë rëso qui tënë-tënëcanaibo. ²³ Jatsi huësti ca yacatá ca nohiria bá pi mato tënëmano tsi yaca huëtsa qui jabcana. Jabi bacaxëquia ra, jodioba maí ca yacata tëquë noho Chani ma yoanox pari no.

²⁴ Jabi jahuë maestro oquë ma xo jahuë alumno bo. Jasca, jahuë chama oquë ma xo yonati. ²⁵ Jabi jato maestro pi nohiria bá tënëmano tsi tënëmahacaxëhi quiha jahuë alumno bo ri iquia. ¿Jabi mato maestro ma ni ëa ra? “Satanás” pi ëa nohiria bá quënano tsi oquë ca yoixëni ca janë mato quënacaxëcani quiha ra. ²⁶ Japi mato roacanaibo qui raquëyamacana. Bërohuahacaxëhi quiha noho Chani ra. Nicaxëhi quiha nohiria bo ra. ²⁷ Jaboqui mato qui baxëxquia quiniahi na. Jama, huëaquë tsi mato ë yoaha ca yoacaxëcahuë huënënë xo na, raquëxoma. ²⁸ Jasca, mato acascanaibo qui raquëyamacana. Mato yora bo roha ati mëtsa ca xo, mato shina ati mëtsa jaca nomari. Jama, Dios qui nohiria raquëxëti xo. Ja tsi xo toa tënëtiya qui nohiria raati ibo-iboria, naa yora, shinana, tihi cabo quëyoti mëtsa cato. ²⁹ Jabi mato ó bësóhi quiha Dios ra. Jatiroha ca cahëhi quiha. Huësti ca copiriama ca chorobo pi maí qui paquëno tsi ¿cahëyama-yamaha ni mato Jahëpa ra? ³⁰ Jasca, mato boo tëquë cahëhi quiha ra. Ja tocahacayocani quiha. ³¹ Japi raquëyamacana. Dios qui copixëni xo mato ra; naa huëstima ca chorobo oquë quiha.

³² ‘Nohiria bo bēsojó pi “Cristó-na xo ëa” i nohiria no tsi noho naipá ca Jahēpa bēsojó tsi “Nohó-na xo toa” ixēquia ëa ri. ³³ Jama, nohiria bo bēsojó pi ëa pasomaha nohiria chanino tsi noho naipá ca Jahēpa qui “Nohó-na ma xo toa” ixēquia ëa ri.

*Jesu iqui tsi oquēxnahacaxēhi quiha nohiria
Lucas 12.51-53; 14.26-27*

³⁴ ‘¿Jahuë qui tsi mai qui ë joni? ¿Jia tsi nohiria racanabēquimahi ë joni pa? Tocati ë joyamaniquë. Nohiria oquēxnamahi ë joquë ra, jia tsi jato racanabēquimahi nomari. Oquēxnamahai ca saipi jascaria tsi xo toa ë bēhai ca chani ra. ³⁵ Joquë ëa ra, jahuë jahēpa pasomaha baquë janaxëna, jahuë jahēhua pasomaha jahi janaxëna. (Joquë ëa ra, jahuë raisi pasomaha raisi janaxëna.) ³⁶ Ea tahēhax tsi mato qui caxa-caxariaxēhi quiha mato xobó ca yoi bo ra.

³⁷ ‘Ea oquë pi jahuë jahēpa, jahuë jahēhua, tihi cabo noihi tsi nohó-natimaxëni ca xo toa nohiria ra. Jasca, jahuë baquë bo, jahuë jahi bo, tihi cabo pi oquë tsi noihi tsi nohó-natimaxëni ca xo ra. ³⁸ Mato cruz yoi pi iayamahi tsi ëa pi banahuayamahi tsi noho rabēti iti mētsama xo mato iquia. ³⁹ Jabi jahuë shina bēnoxēhi quiha jahuë shina xabahamacatsai cato. Jasca, jahuë shina bēboxēhi quiha ëa iqui tsi jahuë shina bēnohai cato.

*Premio bo Diós noqui acaina
Marcos 9.41*

⁴⁰ ‘Jabi ëa yoi joihuahi quiha mato joihuahai cato. Jasca, ëa pi joihuaquí Dios yoi, naa ëa raanish ca joihuahi quiha. ⁴¹ Dios Chani bēhai ca ma joihuano tsi jia tsi mato copixēhi quiha Dios, Dios

Chani bēhai ca ja nori iqui na. Jato copi jascaria ca bixēqui mato iquia. Jasca pi shina jiaxēni cabo joihuahi tsi jia tsi copihacaxēqui mato ra. Jato copi jascaria copihacaxēqui mato ri. ⁴² Ea tahēxo tsi noho rabēti bo pistia roha tsi ma mēbino tsi mato copixēhi quiha Dios iquia —nēa tsi Jesu nēcāniquē.

11

Jahuē rabēti bo Jesu qui Juán raanina

Lucas 7.18-35

¹ Jatsi quiha Jesú jisbayaniquē jahuē doce ca rabēti bo yobaxo na. Jisbaya tsi quiha toa maí ca yaca bo xo tsi ja tiisimaniquē. Dios Chani ja yoaniquē.

² Jabi toatiyá tsi quiha presó Juan yamabo iniquē. Preso xo tsi Cristó acai ca jahuē bo ja nicāniquē. Nicaxo tsi quiha jahuē rabēti bo huēsti huēsti ca Jesu qui ja raaniquē, Xabahamati Ibo Jesu iqui ca nicaxēna. ³ Jatsi Jesu ja nicāniquē:

—“Joxēti xo Xabahamati Ibo” i noquii quiha Juan ra. ¿Toa ni mia sa? ¿Joni huētsa ó pasoxēhi ni noa sa? —i Jesu qui jaca niquē.

⁴ Jatsi Jesú jato quēbiniquē:

—Jahari bocata. Ma tsayahana, ma nicahana, tihi cabo Juan yoacata. ⁵ Taiscani quiha bēco cabo. Tapicani quiha huico choni jaya cabo. Jēnimahuahacahi quiha leproso cabo, naa bono-huaxēni cabo. Pasohi quiha pasoyamacanaibo. Bēsotēquēcāni quiha bēsoyama cabo. Xabahamati Chani nicāni quiha noitiria cabo. ⁶ Ranicāni quiha ēa chahahuacanaibo ra. Tihi ca tsi yoata —nēa tsi jato qui Jesu nēcāniquē.

⁷ Nicahax tsi quiha jahari Juan qui ja bocaniquë. Jaquirëquë nohiria bo qui Jesu chaniniquë Juan yoati na.

—¿Jahuë ó ma pasoni jisxëna, xabachá ca Juan qui boquí na? ¿Cahëtimaxëni ca chamayama ca joni ó ma pasoni pa? ⁸ ¿Jahuë jisi ma bocani? ¿Copixëni ca raiti sahuë ca joni jisti ó ma pasoni pa? Toca tsi ja iyamani quiha. Jabi xoboxoboriá tsi racacani quiha copixëni ca sahuëti jaya cabo. ⁹ ¿Japa? ¿Jahuë ó ma pasoni jisxëna? Ea yoacahuë. ¿Dios Chani yoati ibo ó ma pasoni pa? Mato parayamaquia. Dios Chani yoati ibo oquë ca ma jisyamëquë ra. ¹⁰ Jabi Juan yoati tsi Dios chaniniquë Quënëhacanish cabo ó no. Nëcahi quiha:

“Mia bëbo noho Chani bohái ca raaxëquia.
Jariapari mi quinia rohahuaxëhi quiha”
i Dios ni quiha.

¹¹ ‘Mato parayamaquia ra. Yama tsi xo nohiria xërëquë tsi Juan oquë ca bësohax cato ra. Jama, Juan oquë ca tsi xo toa Diós otohái cato ó ca iriama cato ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë Juan yoati na.

¹² ‘Jabi jahuë yonoco ati Juan chitahëhuaquë rohari tsi jahuë chani qui caxa xo huëstima cabo. Jaboqui jasca pi xo rë. Ibo Diós nohiria bo otohái ca quinia quëyocascani quiha pë. Anomaria tsi xo toa ja acanaina. ¹³ Jabi siri tsi Dios Chani yoahi Juan jonox pari no tsi Quënëhacanish cabá chani-chanipaoniquë Ibo johái ca yoati na. ¹⁴ “Joxëhi quiha Elías” i jaca paoni quiha. Jabi Juan tsi xo toa joxëhai ca Elías iquia. ¿Ja quënëcani ca chahahuacanai? ¹⁵ Nicati pi mëtsaquí tsi nicacahuë.

16 ‘Jënixëhi ni ëa pë, naa jaboqui bësocanai ca nohiria yoati na? Plazá ca chotëxëni ca xocobo jascaria ca xo rë. I-iquí tsi nëca tsi quënacaqui: 17 “Mato bax pi bisto no ino tsi pabëcasyama xo mato pë. Jasca, mato bax pi no nahuarino tsi aracasyama xo mato pë” iquiina. Jabi naa chotëxëni ca xocobo jascaria tsi xo naa nohiria bo ra. 18 Jabi Juan joquë tsi mato qui yoi quiha jahuë jabi iniquë pë. Johax ja samaniquë. Jënë ja ariayamaniquë. Tocajaquë tsi “Yoyoxëni tsi xo naa joni ra” iyoniquë nohiria tëquëta. 19 Jatsi ë joquë, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Ea ti tsi xo oriquihaina. Jasca ëa ti tsi xo toa jënë acaina. Tocahëno tsi ë qui yosacaqui pë. “Oriquitinaxëni, pahëxëni ca tsi xo toa” icaqui. “Tsayacapa, impuesto bicanaibo, jochacanaibo, tihi cabo ya rabënahi quiha pë” ii quiha jatiroha cabo ëa yoati na. Jabi mato qui yoi tsi xo noho jabi, ë acaina, tihi cabo. Jasca, mato qui yoi ini quiha Juan jabi jaa ri pë. Jama, tiisiyocanaibo qui jia tsi xo noba jabi bo, no acaina ra — nëa tsi nohiria bo qui Jesu nëcaniquë.

Nicamisxëni ca yaca bo

Lucas 10.13-15

20 Jatsi yaca bo, naa ja ani ca jisti bo jisnish cabo raahatsi quiha Jesú huaniquë. Jato ja raahani quiha jato jocha quima Dios quiri ja bësoyamacani iqui na. 21 Ja nëcaniquë:

—Noitirixëhi quiha mato Corazín cabá. Noitirixëhi quiha mato ri Betsaidá cabá. Mato yaca bo xo tsi huëstima ca jisti bo acacani quiha; mahitsa rë. Jabi jochahuaxëni ca Tiro y Sidón yaca bo xo pi jasca ca jisti bo acacarohano tsi naama

tsi jato jocha quima Dios quiri ja bēsoquē acani quiha. Bamaxoma tsi moro ja sahuēquē acani quiha cohuēquí na. Jasca, chihi mishpó tsi ja tsahoquē acani quiha jato cohuē jismaxēna. ²²Jabi copiti barí tsi anomariaxēhi quiha mato copi ra; naa Tiro, Sidón, tihi cabo yacatá ca jochahuaxēni ca nohiria oquē nori. ²³¿Japa mato Capernaum yacatá cabá? ¿Nai qui bocascanai pa? ¡Maj! Tēnētiya qui botēxēqui mato ra. Mato yacata ax tsi huēstima ca jisti bo acacaniquē ra; mahitsa rē. Jabi jochahuaxēni ca Sodoma xo pi jasca ca jisti bo acacarohano tsi ja chahahuaguē acaniquē ra. Jato yaca potas-hacayamaquē ani quiha ra. ²⁴Japi shinacahuē. Copiti barí tsi anomariaxēhi quiha mato copi ra. Jochahuaxēni ca Sodoma oquē ixēti quiha —nēa tsi Jesu nēcaniquē toa yaca bo yoati na.

“E qui bēcana joixēna” i Jesu nina

Lucas 10.21-22

²⁵Naatiyá tsi bēhoxpama tsi Jesu nēcaniquē:

—Mi qui “Gracias” iquia noho Jahépá, cahēyamacanaibo qui mi chani jia ca mi jismaha quēshpi na. Maí ca tiisi jaya cabo, cahēxēni cabo, tihi cabo cahēmayamaqui mia ra. Jato joma quiha. Ja quēshpi tsi “Gracias” iquia ra. ²⁶Jabija, tocahi tsi raniqui mia, noho Jahépá —i Jahépa quiina.

²⁷Jatsi,

—Chama ě qui noho Jahépá aniquē ra jahuē bo tēquē yonati. Jabi yama tsi xo toa ěa, naa Dios Baquē-baquēria ca cahēyoihai cato. Noho Jahépa roha tsi xo toa ěa cahēyoihai cato iquia. Jasca, yama tsi xo toa Jahépa Dios cahēxēni cato. Jahépa Dios cahēxēni ca roha ca ěa xo naa,

naa jahuë baquë. Jasca, Jahëpa Dios cahëcani quiha chahahuacanaibo ri. Jato qui noho Jahëpa jisiquimaquia, ja cahëcano iquish na. ²⁸ E qui bëyocana mato joicanaibá. E qui bëcana, ihuë ca jabi papicanaibá. Mato joimaxëquia ra. ²⁹ Ihuë yama tsi xo toa mato qui ë acatsai ca yugo, naa noho yoba. Bicana. Mato ë tiisimano. Ea ti tsi xo ishima. Ea ti tsi xo caxayama. Noho yugo pi bichi tsi joixëqui mato ra. ³⁰ Bëro tsi xo noho yugo papihaina. Ihuë yama tsi xo toa mato qui ë acai ca yoba ra —i nohiria bo qui Jesu niquë.

12

Joiti bari yoati na

Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5

¹ Jaquirëquë trigo huai tsi nacohi quiha Jesu iniquë jahuë rabëti bo ya. Joiti bari ja ini quiha. Jabi paxnaquí tsi quiha jahuë rabëti bá trigo bimi risaniquë piti. ² Jatsi ja acani ca jodiobo chama bá jisniquë, naa fariseobo icanish cabo. Jisi tsi Jesu qui ja quësocaniquë:

—Tsayapa. Joiti barí tsi anoma ca acani quiha mi rabëti bo ra. Yonococani quiha pë —iquiina.

³ Jatsi Jesús jato quëbiniquë:

—¿Quënëhacanih cabo ó ca noba David yamabá ani ca ma tsayayamayamani, naa jahuë joni bo ya paxnaquí na? ⁴ Dios xobo ja jiconi quiha ra jahuë joni bo ya, arati ibo ba mapari bixëna. Toa xo tsi Dios qui aquëquëmani ca mapari ja pini quiha. Jasca, pini quiha jahuë joni bo ri. Roa toa ja acani ini quiha. Pinoma quiha. Arati ibo ba piti ja ini

quiha. ⁵ Jasca, ¿Moisés quēnēni ca ma tsayaya-mayamani? Jatiroha ca joiti barí tsi yonocohi quiha arati ibo bo ra. Jēnima tsi xo toa joiti barí tsi ja yonococanaina ra. Yonocojacano tsi jato qui quēsoyamaqui mato pē. ⁶ Jama, ē qui tsi xo toa ma quēsocanaina rē. Jaha quiniacaxēcahuē. Mato xērēquē tsi xo toa mato arati xobo, mato yoba, tihi cabo oquē cato iquia. ⁷ Quēnēhacanish cabo pi cahērohahi tsi ē qui, naa anoma ca ayamahai ca qui ma quēsoyamaquē aquē ra. “E qui oquē-oquēria tsi xo toa ēa ma noihaina ra, naa ē qui ma acai ca jaca nomari” i Dios ni quiha. ⁸ Jasca, joiti bari ibo-iboria ca ēa xo naa ra, naa Nohiria Baquē ē nori cato —nēa tsi jodiobo chama bo qui Jesu nēcāniquē.

Mēquē choni ca jaya ca joni
Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11

⁹ Jodiobo chama bo Jesús jisbayaniquē. Jisbaya tsi quiha jodioba catiti xobo qui ja jiconiquē. ¹⁰ Jabi toá tsi quiha mēquē choni jayanish ca joni ini quiha. Toá tsi ini quiha Jesu qui quēsocasana i ca joni bo ri. Jatsi Jesu ja nicacāniquē:

—¿Jēnima ni joiti barí tsi jēnimahuahaina? ¿Noba yoba pasomaha ma ni? —iquiina, ja qui quēsocatsi na.

¹¹ Jatsi nēca tsi Jesús jato quēbiniquē:

—Joiti barí pi maiquini qui mato oveja huēsti ca paquērohano tsi ¿ma tsēcayamaquē ana? ¹² ¿Jabi oveja oquē ma ni nohiria ra? Japi jēnima tsi xo joiti barí tsi jia ca acaina iquia —i jato qui Jesu niquē.

¹³ Jatsi noitiria ca joni qui Jesu chaniniquē:

—Mi mēquē yoi mētahuē —iquiina.

Jatsi jahuē mēquē yoi ja mētāniquē. Jēnimatāpiniquē jahuē mēquēnē ra; jahuē mēquē

huëtsa jascaria iquiina. ¹⁴ Jatsi jodiobo chama bá jisbayaniquë caxahi na. Joiti barí tsi ja jënimahuani iqui tsi Jesu ja namëcascani quiha. Jabi toca tsi quiha ja shina-shinacanicuë pë, namëti quinia mërahi na.

Isaías yamabá quënënina Jesu yoati na

¹⁵ Jabi ja namëcascanai ca Jesú nicaniquë. Nicaxo ja jisbayaniquë. Jatsi huëstima ca nohiriá bannahuaniquë. Jatsi bëcanish ca iquicanaibo tëquë ja jënimahuanicuë. ¹⁶ Jënimahuaxo tsi quiha jato ja yobanicuë tsohuë ca ja iqui ca yoayamati. ¹⁷ Jabi ja ani cató tsi quiha Isaías yamabá quënëni ca jatihuahacani quiha. Jabi nëca tsi quiha Dios chaniniquë jahuë Baquë yoati na.

¹⁸ “Noho yonati tsi xo naa ra.

E biniquë noho yonoco ja ano.

E noihai ca tsi xo naa.

Ja qui raniquia.

Noho shina ja qui axëquia.

Jatiroha ca nohiria bo ó bësoxëhi quiha.

¹⁹ Jasca, johax iquinayamaxëhi quiha.

Joi mërayamaxëhi quiha.

Jahuë joi choshayamaxëhi quiha.

²⁰ Noitiria cabo roayamaxëhi quiha.

Jaha pasocanaibo ranihuaxëhi quiha.

Ja pasomaha cabo bëboxëhi quiha, Dios mëstëxëni ca yoba nohiria bá cahëno iquish na.

²¹ Jasca, ja qui chitimicaxëcani quiha maí ca nohiria bo tëquë”

i Dios ni quiha ja quënëni cató no.

*Yoshi bëboti chama Jesú jayahaina
Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23*

²² Jatsi Jesu qui noiti ca joni nohiria bá bēniquē ja jēnimahuahacano. Bēco ca joni quiha. Jasca, jaro ja ini quiha, yoshi ja jayani iqui na. Jabi naa joni Jesú jēnimahuaniquē. Jaquirēquē chaniti mētsa joni iniquē. Jasca, ja taisniquē ra. ²³ Jatsi ratēyoniquē nohiria tsayahax na.

—¿Johai ca Xabahamati Ibo, naa David yamaba चाहितखोकोबो मा नि नाा जोनि सा? —i jaca niquē ja ani ca tsayahax na.

²⁴ Toca tsi nohiria chanicanai ca nicaxo fariseobá quēbiniquē, naa jodioba chama bo:

—Ja qui Satanás chama aquē ra. Ja tsi xo toa yoshi tsēcati chama jaya xo ra —iquiina.

²⁵ Jama, ja shinacanaí ca Jesú cahēniquē. Cahēhax chama bo qui ja chaniniquē:

—Quēyohacaxēhi quiha país ca nohiria bo, ja nianacaquē no. Jasca, quēyohacaxēhi quiha xobó ca nohiria bo, yacatá ca nohiria bo, ja iquinacaquē no. Yonocobēquinatimaxēni ca xo. ²⁶ Jasca, Satanás-na maxo pasomaha pi Satanás maxo huētsa iquinano tsi ¿jēnahuariahax jahuē chama naamana? ²⁷ Jasca, ¿Satanás chamá tsi jahuē yoshi bo natsēcahi ni ēa pa? Jabi Satanás ēa mēbipino tsi ¿tsohuē ni toa mato banahuacanaibo qui chama acax cato, yoshi bo natsēcati? Jabi yoshi bo natsēcane quiha mato banahuacanaibo ri. Mato banahuacanaibá acai cató tsi noqui bēro xo janyama ca ma shinahaina ra. ²⁸ Yoshi bo natsēcati chama ē qui acax ca tsi xo Dios Shinana. Ja tsi xo toa ēa mēbihaina. Jaha tsi ē acai cató tsi bēroria tsi xo toa mato qui Diós yonati chama jaya cato ra. Joquē Cristo, naa nohiria bo Xabahamati Ibo iquia ra.

29 ‘¿Jēnahuariahax raca joni chamaxēni cato xobo qui joni jicona yomaxēna? ¿Jariaparí tsi chamaxēni ca joni nēxayamayamaxēhi ni? Nēxaxo jahuē jahuē bo yomati mētsa xo. Jascaria, jahuē yoshi bo niahacanox pari no tsi nēxahacaxēti xo Satanás ri.

30 ‘Jabi ēa pasomaha yoi tsi xo toa ē bētama cato. Jasca, Dios yonoco yoshihuahi quiha ēa mēbiyamahai cato. 31 Jasca, jatiroha ca jocha, jatiroha ca chani yoi cato, tihi cabo masaxēhi quiha Dios. Jama, Espíritu Santo pasomaha pi nohiria chanino tsi jahuē jocha masayamaxēhi quiha Dios. 32 Jabi ēa pasomaha pi nohiria chanino tsi iriama tsi xo toa. Jahuē jocha masaxēhi quiha Dios. Jama, Espíritu Santo pasomaha pi nohiria chanino tsi jahuē jocha masayamaxēhi quiha Dios. Masahaca-timaxēni ca jocha tsi xo toa ra.

Jahuē bimi iqui tsi jihui cahēqui noa

Lucas 6.43-45

33 ‘Jabi jahuē bimi iqui tsi jihui cahēqui noa. Jahuē bimi tsayaqui noa. Jatsi bimi jia ca saihuahi quiha jihui jia cato. Jama, jihui yoi tsi xo toa pinoma ca bimi saihuahaina. Yoi quiha. 34 Jisa rono ba xocobá. ¿Jēnahuariahax jia ca ma chanina, yoixēni cabo imaquē no. Yoixēni ca jahuē bo pi nohiria bá shinaño tsi anomaxēhi quiha toa ja chanicanai ri. 35 Jascaria, jahuē chani jia cató tsi bērohuahacaxēhi quiha shina jia cato. Jasca, yoi ca saihuahi quiha joni yoixēni cato, naa jihui jascaria. Jahuē jabi quiha. 36 Jabi huēstima tsi xo mahitsa ca chani rē. Jasca, jaroha ca barí tsi copihacaxēti quiha nohiria jato chani yoi ca tēquē

quëshpi na iquia. ³⁷ Toa barí tsi mato chaní tsi copihacaxëqui mato. Jatsi paquëmahacaxëhi quiha chani jia ca chanihai cato. Jama, tënëmahacaxëhi quiha chani yoi ca chanihai cato ra —nëa tsi chama bo qui Jesu nëcaniquë.

Jisti nohiria bá jiscasnina

Marcos 8.11-12; Lucas 11.29-32

³⁸ Jatsi Moisés yoba cahëxëni cabo, fariseobo, naa jodioba chama bo, tihi cabo chaniniquë Jesu qui. Ja nëcacaniquë:

—Jisti mi ano, maestró. Jisti jiscasqui noa —iquiina, jahuë chama jiscastsi na.

³⁹ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Anomaria tsi xo jaboqui bësocanaibo rë. Jisti ó quëëmishënriria tsi xo naa Dios qui chitimiya-macanaibo ra. Jatsi Jonás jisti roha jato qui acacaxëhi quiha. ⁴⁰ Jabi tres barihani, tres baquicha, tihi cabo tsi Jonás raaniquë sani chahita jatoquë no. Jascaria tsi tres barihani, tres baquicha, tihi cabo raaxëquia ëa ri mai xará no. ⁴¹ Jatsi quini-acaxëcahuë. Copiti bari-baririá tsi niixëhi quiha Ninivé ca nohiria bo mato qui quësoxëna. Jato qui Dios Chani Jonás yoaquë tsi quiha jato jocha quima Dios quiri ja bësocani quiha, nicahax na. Jama, jaboqui nëá xo Jonás yamabo oquë cato. Jaha chahahuacas-yamaqui mato pë. Ja tsi xo toa mato qui quësocaxëcane quiha Ninivé ca nohiria bo ra. ⁴² Jasca, copiti bari-baririá tsi mato qui quësoxëhi quiha yoxa chama ri, naa Saba mai ax jonish cato. ¿Nëama ax ja joyamayamani Salomón yamaba tiisi nicaxëna? Jama, jaboqui nëá xo Salomón yamabo oquë cato. Ja qui nicacasyamaqui

mato pë. Ja tsi xo toa mato qui quësoxëhi quiha toa yoxa chama ri —nëa tsi chama bo qui Jesu nëcaniquë.

Bacahai ca yoshini

Lucas 11.24-26

⁴³—Jabi joni quima tsëquëhax tsi quiha xabachá tsi co-cohi quiha yoshini, iti huëtsa mërahi na. Joicatsi quiha. Mahitsa mërähax, ⁴⁴ “E jisbëriani ca xobo qui jahari caquia ra” i jamë i quiha. Jatsi quiha jahari cahi quiha. Cahax jahuë iti siri jisi quiha. Jaboqui jënima quiha, bahuëhaca xobo jascaria. ⁴⁵ Jatsi cahi quiha jabë yoshi bo mërahi na. Mëraxo tsi siete ca yoshi oquë ca bëhi quiha ja bëtati. Jatsi pë ja bëta joni qui jicocani quiha yoshi huëtsa bo ri, racaxëna. Japi noiti-noitiria xo toa joni ra. Ja iqui tsi jaboqui oquë tsi xo toa joni yoyo rë. Jabi naa joni jascariaxëhi quiha jaboqui bësocanai ca yoixëni cabo ri. Oquëriaxëhi quiha ma noitihaina ra —nëa tsi quiha Jesu nëcaniquë toá ca nohiria bo qui.

Jesu jahëhua, jahuë xatë bo

Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21

⁴⁶ Jari nohiria bo qui chanihi quiha Jesu iniquë, jahuë jahëhua, jabë xatë bo, tihi cabo xobo qui cahëquë no. Cahëhax tsi quiha xobo cacha ja niicaniquë. Niihax,

—Jesu ya chanicasqui noa —i jaca ni quiha.

⁴⁷ Jatsi,

—Cacha tsi xo mi jahëhua, mibë xatë bo. Toá tsi niicani quiha. Mi bëta chanicascani quiha ra —i huësti ca nohiria niquë Jesu qui.

⁴⁸ Jatsi quiha,

—¿Tsohuë ni toa noho jahëhua yoi ra? ¿Tsohuë ni toa ëbë xatë yoi bo ra? —i nohiria bo qui Jesu niquë.

⁴⁹ Jatsi quiha jahuë rabëti bo qui ja mëtoniquë.

—Tsayapa. Nëá xo noho jahëhua yoi. Nëá xo ëbë xatë bo. ⁵⁰ Jabi noho noma yoi, noho yoxa ca yoi, noho jahëhua yoi tsi xo toa noho naipá ca Jahëpa ó quëëhai ca acai cato ra —i jato qui Jesu niquë.

13

Bëro sayanish cato

Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8

¹ Toa barí roha tsi quiha xobo Jesús jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha ia qui ja caniquë. Caxo tsi quiha toa xo tsi nohiria ja tiisimaniquë tsahoxo na. ² Jatsi quiha ja qui nohiria quëtsoniquë. Anomaria ca nohiria ini quiha. Huëstima ca iqui tsi noti qui Jesu jiconiquë. Jatsi noti xo jato ja tiisimani quiha, tsahoxo na. Mai quëmapó tsi mani ini quiha nohiria tëxë. ³ Jatsi huëstima ca jahuë bo jato ja yoaniquë chaniquí na. Bëroria ca chani quiha. Ja nëcaniquë:

—Bëro sayahi huësti ca joni caniquë. ⁴ Jahuë huai sayajahuano tsi huësti huësti ca bëro bahi tapai xapaquëniquë. Jahá ca bëro isa bá pini quiha joxo na. ⁵ Jatsi bëro huëtsa maxax mai qui xapaquëniquë, naa iriama ca mai cató no. Toá tsi quiha bëro shinahatapiniquë, oti yama pi mai ini iqui na. ⁶ Bari tsëquëquë tsi quiha ja mëshahacacaniquë. Tapo mishni quiha. Ja iqui tsi ja chonicaniquë rë. ⁷ Jatsi huësti huësti ca bëro masa

xërëquë xapaquëniquë rë. Bëro ya tsi quiha shina-habëquiniquë masara. Jatsi banahaca ca jochai ca ja mapaniquë rë. ⁸ Jama, bëro huëtsa quiha mai jiaxëni ca qui xapaquëniquë. Bimi ja saihuacaniquë. Cien ca bëro huësti ca maxó saihuaniquë. Maxo huëtsa setenta. Maxo huëtsa treinta —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

⁹ Jatsi,

—Ea nicaxëti xo jatiroha cabo ra —i Jesu niquë nohiria bo qui.

Jonë ca chani yoati na

Marcos 4.10-12; Lucas 8.9-10

¹⁰ Jatsi Jesu qui jahuë rabëti bo bëcaniquë.

—¿Jënixo tsi toca ca chani noqui yoahai sa? Mi chani cahëyamaqui noa rë —i jaca niquë.

¹¹ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Mato qui acacaniquë Dios jonë ca tiisi ra, naa Diós otoi ca jahuë bo yoati na. Jama, naa chani cahëyamahi quiha nohiria tëxë. Jato qui jonë quiha. ¹² Japi jia pi ë qui ma nicano tsi anixëhi quiha ma bichi ca tiisi. Cahëyoixëqui mato ra. Jama, naa ma bichi ca tiisi pistia ca bënoxëqui mato, nicariayama-piquí na. ¹³ Ja tsi xo toa nëca ca chani nohiria bo qui chaniquia, nicaxo ja cahëyamacano. ¹⁴ Toca tsi jatihuahacaxëhi quiha Isaiás yamabá quënënina jato yoati na. Jabi ja yoani ca tsi xo naa:

“Cahëyamapistiariacaxëcani quiha, nicaxo na.

Jasca, tsaya-tsayapama tsi jabija ca jisya-macaxëcani quiha.

¹⁵ Quëstoria tsi xo naa nohiria ba shinana.

Nicacasyamacani quiha pë.

Bëpëquëyamacani quiha ra.

Ja tsi xo toa jabija ca jisyamacaxëcani quiha rë.

Ja tsi xo toa nicayoiyamacaxëcani quiha rë.

¿Jënahuariahax ë qui ri ja bësocana,
jënimahuahacaxëna?”

i Isaías yamabo ni quiha jato yoati na.

¹⁶ ‘Jama, shoma xo mato ra. Tsaya-tsayapama tsi jabija ca jisqui mato ra. Jasca jia tsi jabija ca jahuë bo nicahi quiha mato pahoqui. ¹⁷ Jatsi ma shina-bënoyamano ra. Jabi ëa ma jisquë. Jasca, noho chani ma nicaquë. Jabi ma jisi ca jisti bo, naa ë acai ca jisti bo ó quëëni quiha huëstima ca Dios Chani yoanish cabo jisxëna. Jasca, ma nicaha ca chani nicati ó ja quëëcani quiha, nicati mëtsama jaca nori —nëa tsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë.

Ja yoaha ca chani Jesú bërohuana

Marcos 4.13-20; Lucas 8.11-15

¹⁸ —Ea nicacana. Jaboqui yoaha ca chani bërohuaxëquia, naa bëro sayanish ca chani yoati na. Ma cahëyoino. ¹⁹ Toa bahi tapaí ca bëro jascaria tsi xo toa Ibo Dios Chani cahëyamacanaibo, nicaxo na. Ja nicacano tsi quiha johi quiha Satanás. Joxo tsi quiha jato shina ó banaha ca Chani mëbihi quiha rë. ²⁰ Jasca, maxax qui sayaha ca bëro jascaria tsi xo nohiria huëtsa. Ranixo tsi Dios Chani biriacani quiha, nicaxo na. ²¹ Jama, naamayamahi quiha ja chahahuacanaina rë, tapo yama ca jascaria jaca nori iqui na. Dios Chani pi iqui tsi tënëhi tsi jahari bësotapi-cani quiha pë. ²² Jatsi masa xërëquë sayaha ca bëro jascaria tsi xo nohiria huëtsa. Dios Chani nicacani quiha jato ri; jama, Dios quima

jato ninihi quiha maí ca jahuë bo, naa jaha ja quëëcanaina. Maí ca jahuë bo shinacani quiha pë. Jatsi Dios Chani, naa sayaha ca bëro tsihaqui quiha parata ó ja quëëcanaina ra. Jasca, tsihaqui quiha jato ranihuahai ca jahuë bo rë. Ja quëshpi tsi jato shina ó tsi anitimaxëni tsi xo Dios Chani ra. ²³ Jama, mai jiaxëni cato ó ca sayahaca ca bëro jascaria tsi xo nohiria huëtsa, naa Dios Chani nicacanaibo. Nicaxo tsi Dios Chani cahëcani quiha ra. Dios bax saihuacani quiha. Huësti ca maxo tsi xo cien ca saihuahaina. Maxo huëtsa tsi xo setenta ca saihuahaina. Maxo huëtsa tsi xo treinta ra — nëa tsi Jesu nëcaniquë, jahuë chani bërohuahi na.

Trigo bimi naxërëquë ca masara chani

²⁴ Jatsi chani huëtsa jahuë rabëti bo qui Jesús aniquë, naa Diós nohiria copixëhai yoati na. Ja nëcaniquë:

—Bëro jia ca jahuë huaí tsi joní sayahai ca jascaria tsi xo Diós otohaina. ²⁵ Jama, ibo oxano tsi baquichá johi quiha ibo qui caxahai cato. Joxo tsi bëro yoi sayahi quiha iboba huaí no pë. Masara ca bëro quiha. Jahuë trigo naxërëquë tsi quiha toa bëro sayahi quiha pë. Sayahax jabahi quiha. ²⁶ Jatsi quiha shinahaniquë trigo. Bimijaquë tsi quiha jisiquiniquë masa ri. ²⁷ Jatsi quiha huaí ibo qui yonati bo bëcaniquë. Johax, “Bëro jia ca roha no bananiquë huaí no pë, taitá. ¿Jahuëniyahax masa joha sa?” i jaca ni quiha. ²⁸ Jatsi ibo nëcaniquë: “Tonia masa bëro bananiquë pë ë qui caxahai cato” iquiina. Jatsi, “¿Masa mëxaxëhi ni noa ra?” i ibo qui yonati bo niquë. ²⁹ “Ayamacana. Masa pi mëxaquí tsi noho trigo ri ma mëxamitsa rë.

³⁰ Jariapari ja shinahabëquicano. Jatsi tēsatiyá tsi ‘Masa pari mēxacana’ ixēquia yonati bo qui. Mēxaxo tsi nēxacana mēshati. Jaquirēquē noho trigo xobo qui bēcahuē, tēsaxo na” i noho yonati bo qui xēquia —nēa tsi Jesu nēcaniquē.

Mostaza bëro chani

Marcos 4.30-32; Lucas 13.18-19

³¹ Jatsi chani huētsa Jesú yoaniquē:

—Huaí tsi bëro mishni quiha, naa mostaza bëro joní bananina. Toa bëro jascaria tsi anixēhi quiha Diós nohiria bo otohaina. ³² Mishni-mishniria tsi xo naa bëro ra. Jama, shinahaquí tsi pistiama tsi xo jahuē jihui ra. Banahaca ca jochai ca huētsa bo oquē quiha. Shinahacax jihui manēhi quiha. Jatsi jahuē mēshi bo ó tsi paihi quiha isa bo ra —i Jesu niquē tiisimahi na.

Levadura chani

Lucas 13.20-21

³³ Jaquirēquē chani huētsa Jesú yoaniquē:

—Harina somo ca ya yoxá tēohacai ca levadura jascaria tsi xo Diós otohaina. Tres medidá tsi levadura tēohaqui yoxa, harina tēquē shapo-huaxëna —i Jesu niquē.

Ejemplo bá tsi Jesu chaninina

Marcos 4.33-34

³⁴ Nohiria bo qui chanipama tsi nēca ca chani bá roha tsi Jesu chaniniquē. Ejemplo bo yama tsi ja chaniyamani quiha. ³⁵ Jabi ejemplo bá tsi ja chani-chaniniquē, Dios Chani yoanish cató quēnēni ca jatihuaxëna. Jabi Jesu yoati ja yoani tsi xo naa: “Chani bo, naa ejemplo bá tsi nohiria bo qui chanixēhi quiha.

Chanihax jonë ca jahuë bo bërohuaxëhi quiha, naa mai nëhohuahacanitiya rohari ca jahuë bo” iquiina.

Masara chani Jesú bërohuana, naa trigo naxërëquë ó tsi bëro yoi bananina

³⁶ Jatsi toa nohiria huëstima ca Jesú jisbayaniquë. Jisbayá tsi quiha xobo qui ja jiconiquë. Jatsi jahuë doce ca rabëti bo ja qui bëcaniquë.

—Jënihi ni naa trigo huaí ca masara chani sa? Noqui yoahuë —i ja qui jaca niquë.

³⁷ Jatsi quiha toa chani Jesú bërohuaniquë:

—Ea ti tsi xo toa bëro jia ca banahai cato, naa Nohiria Baquë ë nori cato. ³⁸ Jatsi nohiria bo jascaria tsi xo huaí. Jatsi, Dios baquë bo tsi xo toa bëro jia cabo. Jato otoxëhi quiha Dios. Jatsi, Satanás baquë bo tsi xo toa bëro yoi bo. ³⁹ Jatsi ë qui caxahai ca, naa bëro yoi sayanish ca tsi xo Satanás. Jatsi tësatiyá tsi xo toa xaba rëso, naa jaroha ca bari. Jatsi tësacanaibo tsi xo ángel bo. ⁴⁰ Mëshahacati ca mëxahacahai ca masa jascariaxëhi quiha jaroha ca barí no, ë joxëquë no. ⁴¹ Noho ángel bo raaxëquia. E othai cato ó ca jochamacanaibo, yoixëni ca nohiria bo, tihi cabo aquëquëmacaxëcani quiha. ⁴² Aquëquëmaxo tsi tënëtiyá jato niacaxëcani quiha, naa chihi qui masa niahai jascaria. Toá tsi araconacaxëcani quiha ra. Jatsi, “Erama. Jishopë” icaxëcani quiha tënëhi na. ⁴³ Jama, bari huahuai jascariaxëhi quiha Dios nohiria bo. Jahëpa Dios ya icaxëcani quiha, ja othai cató no —i Jesu niquë.

Jonë ca parata copixëni ca ejemplo

44 —Huai maihuaha ca jahuë copixëni cabo jascaria tsi xo Diós otohaina —i Jesu niquë—. . Jabi huai maihuani ca jahuënishni bo joní bërohuaniquë. Bërohuaxo tsi quiha toa jahuë bo maihuatëquëhi quiha, nohiria bá cahëyamano iquish na. Jatsi rani tsi jahuë jahuë bo tëquë iniahi quiha, parata bixëna. Toa huai copicatsi quiha. Iniaxo tsi quiha huai copihi quiha, maihuahacani ca jahuë copixëniria cabo bixëna —nëa tsi Jesu nëcaniquë Diós otoiha ca yoati na.

Perla copixëni ca ejemplo

45 —Copixëni ca perla bo mërahai ca comerciante jascaria tsi xo Diós otohaina —i Jesu niquë—. Jabi copixëni ca perla bo mërahi cahi quiha joni. 46 Huësti ca perla copixëni ca jisi quiha. Jiaría ca perla quiha. Jisi tsi jahari jahuë xobo qui cahi quiha jahuë jahuë bo tëquë iniaxëna. Parata bicatsi quiha, toa perla copixëni ca copixëna. Parata bixo copihi quiha —nëa tsi Jesu nëcaniquë Diós otoiha ca yoati na.

Sani biti nishi ejemplo

47 —Sani biti nishi jascaria tsi xo Diós otohaina —i Jesu niquë—. Jabi ia qui jahuë nishi niahi quiha ibo. Niaxo tsi huëstima ca sani jamëri cabo bichi quiha. 48 Jahuë nishi rëamëno tsi mai quëmapo qui nishi xërëhi quiha. Jatsi tsa-hohi quiha ibo jahuë sani topixëna. Jahuë caca qui sani jia ca nanëhi quiha. Jama, sani yoi ca niahi quiha. 49 Jabi tocaxëhi quiha xaba rësó no. Bocaxë-cani quiha ángel bo jochahuaxëni cabo catiaxëna. Mëstëxëni ca xërëquë ó ca yoi cabo aquëquëmacaxëcani quiha. 50 Aquëquëmaxo

tsi horno chihi qui jato niacaxëcani quiha. Toá tsi xo huëstima ca ara-aracanaina ra. Toá tsi “Erama. Jishopë” icaxëcani quiha tënëhi na —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

⁵¹ Jatsi jahuë rabëti bo Jesú nicaniquë:

—¿Naa ë yoaha ca jahuë bo tëquë cahëcanai? —
iquiina.

Jatsi,

—Jaahuë. Cahëqui noa ra —i jaca niquë.

⁵² Jatsi Jesú jato yoaniquë:

—Rabë ca copixëni ca jahuë bo jaya xo jodi-
oba yoba tiisimacanaibo, naa ëa banahuacanaibo.
Jariapari ca copixëni ca jahuë tsi xo toa Dios Chani
yoanish cabá quënëñina. Yoahacaxëti quiha toa
chani siri ra. Jasca tobi xo ë yoahai ca chani.
Yoahacaxëti quiha naa chani paxa ca ri. Tihi cabo
jayacani quiha yoati —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Jahuë yaca Nazaret qui Jesu shishonina

Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30

⁵³ Jabi naa ejemplo bo yoaxo tsi quiha Jesú jis-
bayaniquë. ⁵⁴ Jisbaya tsi quiha jahari jahuë yaca
qui ja caniquë. Toa xo tsi jato catiti xobo xo tsi
ja tiisimaniquë. Ratëñiquë jahuë chani nicanish
cabo.

—¿Jahuëniá ca naa tiisi ja bini sa? ¿Jënahuariaxo
raca naa jisti bo aqui ni pa? —i nohiria bo niquë
—. ⁵⁵ ¿Carpintero José baquë ma ni naa ra? Jahuë
jahëhua María, jahuë noma bo, naa Jacobo, José,
Simón, Judas, tihi cabo cahëqui noa ra. ⁵⁶ ¿Nëá
tsi racayamayamahi ni jahuë poi maxco bo ri?
¿Jahuëniá ca naa tiisi ja jabini pa? —i jaca niquë
Jesu yoati na.

⁵⁷ Jatsi pë Jesu pasomaha ja bësocaniquë. Jato qui yoi ja ini quiha. Jatsi Jesús jato yoaniquë:

—Mai huëtsá ca Dios Chani yoati ibo pi chanino tsi ja qui nicayoicani quiha toá ca nohiria ra. Jama, jahuë maí ca nohiria bo qui ja chanipino tsi ja qui nicayamahi quiha jahuë yacatá cabo, jahuë xobó cabo ri. Jato qui yoi quiha jahuë chani rë — nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë yacatá ca nohiria bo yoati na.

⁵⁸ Japi jahuë yacata xo tsi jisti huëstima cabo ja ayamani quiha rë, ja qui ja chitimiyamacani iqui na.

14

Ashimati ibo Juan nanina

Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9

¹ Toatiyá tsi quiha chama-chamaria Herodés nicaniquë Jesu yoati na. Nicahax,

² —Ashimati ibo Juan yamabo tsi xo toa ra. Tonia ja bësotëquëyamëquë iquia ra. Ja tsi xo toa jisti bo ati mëtsa xo toa joni tia —i Herodes niquë jahuë yonati bo qui.

³ Jabi siri tsi soldado bo Herodés raani quiha Juan qui tsamiti. Tsamixo tsi quiha preso qui ja nanëni quiha, Herodías, naa jahuë noma Felipe ahui tahëxo na. ⁴ Jasca, pasiyamani quiha Juan.

—Anoma tsi xo toa mi noma ahui bichiina, mi ahui iti —i ja qui Juan paoni quiha.

⁵ Ja iqui tsi Herodés Juan acasniquë. Jama, jodiobo qui ja raquëni quiha “Dios Chani yoati ibo-iboria xo Juan” i nohiria bo ni quëshpi na.

⁶ Jatsi Herodes coni bari tsëquëquë tsi quiha Herodías jahi pabëniquë quëtsocani ca nohiria

bësojó no. Chama Herodes qui jiaría quiha ja pabëhaina. ⁷ Rani tsi quiha jahi pistia qui Herodes nëcaniquë:

—Mia parayamaquia. Jahuëcara ca, naa jaha mi quëëhai ca mi qui axëquia ra —iquiina.

⁸ Jatsi quiha jahuë jahëhua ya pari ja chani-naniquë, jahuë yoba nicaxëna. Nicahax,

—Ashimati ibo Juan mapo ë qui ahuë ra, ratá no —i chama Herodes qui ja niquë pë.

⁹ Jatsi quiha Herodes cohuënicuë nicahax na. Jama, nohiria bo bësojó “Mia parayamaquia ra” i ja ni iqui tsi jahuë yonati bo ja raaniquë Juan mapo biti. ¹⁰ Jatsi quiha Juan mapo ja tëquëesacanicuë rë preso xo na. ¹¹ Tëquëesaxo tsi jahari jahuë mapo ja bëcaniquë ratá no. Xotaco qui ja acani quiha. Jatsi jahuë jahëhua qui ja boniquë. ¹² Jaquirëquë quiha Juan yora jahuë rabëti bá biniquë maihuaxëna. Maihuahax Jesu qui ja bocanicuë yoaxëna.

Cinco mil ca nohiria Jesú pimanina

Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; Juan 6.1-14

¹³ Juan namëni nicahax Jesú jisbayaniquë notí no. Jisbaya tsi quiha nohiria yama ca iti qui ja caniquë jamë icatsi na. Cohuë ja ini quiha. Jama, ja cahai ca yoati tsi nohiria bá nicaniquë rë. Nicaxo tsi quiha jato yaca bo ja jisbaya-caniquë Jesu banahuaxëna. Maí tsi ja bocani quiha. ¹⁴ Jatsi noti ax tëmahinaxo tsi quiha toá ca mani ca nohiria bo Jesú jisnicuë. Manahi ja icani quiha. Jato noiquí tsi quiha jato anomaria cabo ja jënimahuaniquë.

¹⁵ Jatsi yata tsi quiha ja qui jahuë rabëti bo bëcaniquë. Bëcanax,

—Caquë bari ra. Yama tsi xo xobo bo nëá no rë. Nohiria bo jahari raahuë, yaca bo xo tsi piti ja copicano iquish na —i Jesu qui jaca niquë.

¹⁶ Jatsi,

—Ja boyamacati xo. ¿Japa mato tsa ni? Jato pimacana —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

¹⁷ Jatsi ja quëbicaniquë:

—Cinco ca mapari bo, dos ca sanino, tihi roha jaya xo noa ra piti —iquina.

¹⁸ Jatsi,

—E qui acahuë —i Jesu niquë.

¹⁹ Jatsi nohiria Jesú tsahomayoniquë huasí no. Tsahomaxo tsi quiha cinco ca mapari bo, dos ca sanino, tihi cabo Jesú biniquë. Bichi tsi quiha mana qui tsayapama tsi “Gracias” i Dios qui ja niquë piti quëshpi na. Jatsi mapari ja tëxënamaniquë. Tëxënamaxo tsi quiha jahuë rabëti bo qui ja mëaniquë nohiria bo qui taati. ²⁰ Jatsi piniquë nohiria tëquë. Ja sëyacaniquë. Jaquirëquë pihama ca quësi bo ja catiacaniquë. Doce ca caca quiha ja rëacani quiha. ²¹ Jabi cinco mil ca joni bo ini quiha, naa mapari pìcanaibo. Tocahacayamani quiha yoxa bo, xocobo, tihi cabo ra.

Jënë cacha Jesu conina

Marcos 6.45-52; Juan 6.16-21

²² Jatsi noti qui jahuë rabëti bo Jesú jicomaniquë, ja bëbo ia ja shitacano iquish na. Jasca, nohiria tëquë jahari jato xobo qui ja raaniquë.

²³ Raahax tsi quiha maca bo qui ja caniquë jamë no. Toá tsi ja bëhoxcasni quiha. Cahax toá tsi jamë

ja iniquë. ²⁴ Jasca, toá ja no tsi quiha quëmapo basi, naa ia nëpax tsi quiha jahuë rabëti bo iniquë notí no. Toá tsi quiha chocá jato noti niahi iniquë rë, yoshi xotohai ca bëchá ja icani quëshpi na. ²⁵ Jabi patiari quëonox pari no tsi jato qui Jesu caniquë. Jënë tsi ja coní quiha. ²⁶ Jatsi jënë tsi ja cohai jisi tsi ja raquëcaniquë, bërocamaqui quëscahuahi na.

—Bërocamaqui rë —iria tsi jaca niquë, raquëhi na.

²⁷ Jatsi jato qui Jesú chanitapiniquë:

—Chamacana. Ea yoi xo naa. Raquëyamacana —iquiina.

²⁸ Jatsi Pedro chaniniquë:

—Mia pi yoi no tsi ëa quënahüë, Ibobá. Jënë tsi mi qui ë jono ra —iquiina.

²⁹ Jatsi,

—Johüë —i Pedro qui Jesu niquë.

Jatsi noti Pedro huajaniquë. Jënë tsi tapitsi quiha ja niquë ra Jesu qui. ³⁰ Capama tsi quiha yoshi xotoriahai ca ja tsaya-tsayaniquë. Tsayahax ja raquëniküë. Jatsi jëtëquëtsijaniquë ra. Jatsi ja quënaniquë:

—Ea mëbihüë, Ibobá —iquiina.

³¹ Jatsi quiha jahuë mëquë Jesú bitapiniquë mëbixëna. Mëbihax,

—Iriama tsi xo ë qui mi chitimihaina rë. ¿Jënihax tsi ë qui mi chitimiyoiyamaha? —i ja qui Jesu niquë.

³² Jaquirëquë noti qui ja jicocaniquë. Janacatapini quiha yoshi xotohaina ra. ³³ Jatsi Jesu bësojó tsi noti ca joni bo mëniniquë. Mënihax,

—Dios Baquë yoi xo mia ra —i jaca niquë.

*Genesarét ca iquicanaibo Jesú jënimahuanina**Marcos 6.53-56*

³⁴ Jatsi quiha ia ja shitacanicuë, naa Jesu, jahuë rabëti bo. Shitaxo tsi quiha Genesaret mai qui ja rërëcaniquë. ³⁵ Toá ca nohiria bá Jesu cahëtapini quiha. Cahëxo tsi quiha bamaxoma tsi chani ja raacanicuë toá ca maí ca nohiria bo qui. Jatsi iquicanaibo, anoma cabo, tihi cabo ja qui bëcaniquë jënimahuahacaxëna. ³⁶ Jasca, jahuë sahuëti quëpë ja motsacascani quiha,

—¿Motsapi? —iquiina.

Jatsi jënimahuahacanicuë jahuë sahuëti motsanish cabo tëquë ra.

15*Nohiria jochamahai cato**Marcos 7.1-23*

¹ Jatsi jodioba chama bo, yoba tiisimacanaibo, tihi cabo bëcaniquë Jerusalén ax na. Ja bëcana ca tsi Jesu ja nicacanicuë:

² —¿Jënixo tsi noba rëquëyamaba jabi bo ayamacahi ni mi rabëti bo ra? Mëchocoyamacani quiha pë, oriquinox pari —i Jesu qui jaca niquë.

³ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—¿Jënixo tsi Dios yoba nicayamacanai ra mato ri? Dios yoba mato qui oquë tsi xo mato jabi bo pë. ⁴ Jabi “Mato jahëpa bo, mato jahëhua bo, tihi cabo noicana” i Dios ni quiha. Jasca, “Namëhacati xo toa jahuë jahëpa jahuë jahëhua ranilai cato” i Dios ni quiha. ⁵ Jama, mato qui jënima tsi xo mato noitiria ca nabo mëbiyamahaina rë. Mato nabo qui nëcaqui mato pë: “Jishopë. Mato mëbitimaxëni xo noa rë, Dios qui mato parata no aquitaha quëshpi

na” i mato nabo quii quiha mato ra. Jabi tocaqui mato pë, jato mëbicasyamahi na. ⁶ Jatsi mato nabo mëbiyamaqui mato pë. Mato qui jënima tsi xo toca ca ma chanihaina rë. Anoma quiha. Toca tsi Dios yoba chahahuayamaqui mato ra, mato jabi bo banahuacatsi na. ⁷ Jatsi quiamisxëni xo mato iquia. Mato yoati tsi chaniquí tsi Isaías yamabá parayamani quiha ra.

⁸ “Chaniquí tsi jia tsi ëa ocahuacani quiha naa nohiria, jama, ëa basi jato shina nori’ i Dios ni quiha.

⁹ Jasca, ‘Mahitsa ë qui aracani quiha. “Dios yoba tsi xo naa” icani quiha pë, tiisimahi na, jato mahitsa ca yoba nori’ ii quiha Dios”

nëa tsi quiha Isaías yamabo nëcaniquë mato yoati na —i jodioba chama bo qui Jesu niquë quëbihi na.

¹⁰ Jaquirëquë Jesú nohiria bo quënaniquë. Quënahax,

—Ea nicacana. Ma cahëno ra. ¹¹ Nohiria jochamayamahi quiha ja pihaina ra. Jama, nohiria jochamahai ca tsi xo toa yoi ca ja chanihaina, yoi ca ja shinahaina. Tihi tsi xo toa ja jochamahaina —i jato qui Jesu niquë.

¹² Jatsi quiha jahuë rabëti bo ja qui bëcaniquë. Bëhax tsi,

—Bëcanish ca chama bo mi caxahuaquë pë. Jato qui yoi quiha mi yoahana —i Jesu qui jaca niquë.

¹³ Jatsi quiha Jesú jato quëbiniquë:

—Dios yoba ma xo toa ja tiisimacanina ra; nohiria yoba yoi roha nori. Naamayamaxëhi quiha toa ra. Quëyohacaxëhi quiha ja tiisimacanaina.

¹⁴ Jatsi jato qui shina-huëjëyamacana. Bëco ca rëquënititi ibo bo ca xo ra. Bëco ca joní pi bëco ca

nohiria mëpino tsi naporoquini qui paquëcaxëcani quiha jato tëquëta ra. Jabí toca tsi ca xo —i Jesu niquë jodioba chama bo yoati na.

¹⁵ Jatsi Pedro chaniniquë:

—No joma mi yoaha ca chani rë. Mi chani bërohuahuë —iquiina.

¹⁶ Jatsi Jesú chaniniquë:

—¿Cahëyamahi ni mato ri pa? ¹⁷ Mato poco ax paquëhi quiha ma pihaina. ¹⁸ Jama, nohiria shina yoi ca quima ax johi quiha yoixëni ca chanihaina. Ja tsi xo toa nohiria jochamahaina ra. ¹⁹ Jasca, nohiria shina ax johi quiha yoi ca shinahai ri. Yoi ca pi shinaquí tsi anoma ca axëhi quiha ra. Shina yoi iqui tsi tobi xo ati ibo bo. Tobi quiha joni huëtsa ahui bichiina. Tobi quiha anoma ca chotahaina, quiahaina, ranimis-haina. ²⁰ Nohiria jochamahai ca tsi xo toa bo iquia ra. Jama, mëchocoxoma pi no pino tsi no jochahai ca quëscahuacani quiha pë. Jama, nohiria yoi-huayamahi quiha toa mëchocoyamahaina ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

Carayana ca yoxa Jesu qui canina

Marcos 7.24-30

²¹ Toa ax riquihax tsi quiha basima ca Tiro, Sidón mai qui Jesu caniquë. ²² Jabi toá ca racanish ca yoxa Jesu qui joniquë. Carayana ja ini quiha; naa cananeabo icanai cato. Johax,

—Ea shinahuë, Ibobá, chama David yamaba chahitaxocobá. Noitiria tsi xo noho jahini rë. Yoshi jaya xo ra. Tënëmahi quiha; anoma quiha —i Jesu qui ja niquë.

²³ Quëbiyamaniquë Jesu nicaxo na. Jatsi quiha ja qui jahuë rabëti bo bëcaniquë. Bëhax,
—Naa yoxa raahuë. Jari noqui banahuahi quiha pë. Anoma xo ja pacots-huahaina ra —i Jesu qui jaca niquë.

²⁴ Jatsi quiha yoxa qui Jesú chaniniquë:
—Israél ca nohiria qui roha ë raahacaniquë mëbiti, bënohai ca oveja bo jascaria jaca nori iqui na —iquiina.

²⁵ Ja yoani ca nicahax tsi quiha ja bësojó tsi carayana yoxa mëniniquë johax na. Bënapama tsi,
—Ea mëbihuë ra, Ibobá —i ja qui yoxa niquë.

²⁶ Jatsi quiha yoxa qui Jesu chanitëquëniquë:
—Noba jabi pasomaha tsi xo carayanabo mëbihaina ra; naa noba mapari ina bo qui niahai jascaria nori —iquiina.

²⁷ Jatsi quiha yoxá Jesu quëbiniquë:
—Jabija, Taitá. Yoiria ca carayana ca roha ca ëa xo naa ra, jama, ¿jato chama mesa quima ax paquëhax ca quëxë mishni bo piyamamayahi ni ina bo ra? Jatsi ëa shinahuë ra —i Jesu qui ja niquë.

²⁸ Japi Jesú quëbiniquë:
—Jiaria tsi xo toa ë qui mi chitimihaina, yoxá. Mi bax acacaxëhi quiha jaha mi quëëhaina iquia —iquiina.

Jatsi jënimaritsiniquë jahuë jahini ra.

Huëstima ca noitiria cabo Jesú jënimahuanina

²⁹ Toanahax riquicaya tsi quiha ia Galilea tsi Jesú quëniyonaniquë. Quënihax maca ja tëmahinaniquë. Jatsi ja tsahoniquë. ³⁰ Jatsi ja qui bëcaniquë nohiria misco. Ja qui huico yoi bo, bëco cabo, yora choni jaya cabo, pasoyamacanaibo,

iquicanaibo, tihi cabo quiha ja bëcaniquë. Bëxo tsi quiha Jesu tahë tsi jato ja janacanicuë ja jënimahuano. Jatsi quiha Jesú jato jënimahuanicuë. Chanitsi jaro cabo ni quiha. Jënimahuahacani quiha yora yoi jaya cabo. Tapini quiha huico yoi cabo. Taisni quiha bëco cabo ra. ³¹ Jisi tsi nohiria bo ratënicuë. Jatsi Israël ca Dios nohiria bá ocahuaniquë raniquí na.

Cuatro mil ca nohiria Jesú pimanina

Marcos 8.1-10

³² Jatsi quiha jahuë rabëti bo Jesú quënaniquë.

—Noitiria tsi xo naa nohiria bo rë. Tres bari no tsi ë bëta-jacaquë. Yama tsi xo ja picanaina rë. Paxnacani quiha ra. Toca tsi jato xobo qui raacasyamaxo ëa ra, ja rësocana-camitsa iqui na —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

³³ Jatsi,

—¿Jënahuariaxo raca jato bax mapari no bina ra? Xobo yama ca iti tsi xo naa ra —i ja qui jahuë rabëti bo niquë.

³⁴ Jatsi quiha,

—¿Jahuë tihi ca mapari jaya ni mato? —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi,

—Siete ca mapari, rabë roha ca sani mishni bo, tihi roha jaya xo noa rë —i jaca niquë.

³⁵ Jatsi mai tsi quiha Jesú nohiria bo tsa-homaniquë. ³⁶ Tсахomaxo tsi quiha siete ca mapari bo, sani mishni bo, tihi cabo Jesú biniquë. Bichi tsi quiha “Gracias” i Dios qui ja niquë, piti quëshpi na. Jaquirëquë mapari, sani bo, tihi cabo ja tëxënamanicuë. Tëxënamaxo tsi quiha jahuë rabëti bo qui ja aniquë nohiria qui ja mëacano.

Jatsi nohiria huëstima ca qui ja mëacanicuë piti.
³⁷ Piniquë nohiria tëquë. Ja sëyayocanicuë. Ja picaquë tsi quiha pihama ca quësi mishni bo ja topiyocanicuë. Jatsi siete ca caca ja rêacanicuë pa. ³⁸ Jabi cuatro mil ca joni bo pimahacani quiha. Tocahama ini quiha yoxa bo, xocobo ri. ³⁹ Jaquirëquë jato xobo qui jahari Jesú raanicuë. Raahax noti qui ja jiconicuë. Jicohax Magdala icanai ca mai qui Jesu canicuë.

16

*Mana ca jisti jodioba chama bá jiscasnina
 Marcos 8.11-13; Lucas 12.54-56*

¹ Jatsi jodioba chama bo Jesu qui bëcanicuë tanamaxëna. Joi ja mëracasani quiha ja qui quësocatsi na. Ja iqui tsi,

—Jisti no bax mi ano ra. Jisti pi mi ano tsi mia chahahuaxëqui noa ra —i ja qui jaca niquë tanamaxëna.

² Jatsi nëca tsi Jesú jato quëbinicuë:

—Naipá ca jisti bo cahëxëni xo mato ra. “Ji-asharihi quiha” ii quiha mato, yata tsi xabaria ca nai jisi na. ³ Jasca, “Jopaima xo oi ra” iqui mato baquishmari tsi tsëmoria ca xabaria ca nai jisi na. Jabi nai tsaya-tsayaquí tsi oi johai ca, yota johai ca, tihi cabo cahëriaqui mato ra; jama, mato xërëquë ó ca jënipihai ca cahëyamaqui mato iquia.

⁴ Anomaria tsi xo naa jaboqui bësocanaibo ra. Dios cahëtimaxëni ca xo ra. “No bax mana ca jisti mi ano” ii quiha mato. Ayamaxëquia ra, ë qui ma chitimiyamahai iqui na. Jama, huësti ca jisti roha mato qui acacaxëhi quiha, Dios chama jaya ca ë nori ca ma cahëno iquish na. Tres bari no tsi

mai xara ixëquia. Jaquirëquë tsëquëxëquia Jonás yamabo tsëquëni jascaria —nëa tsi Jesu nëcaniquë jodioba chama bo qui.

Jatsi jato ja jisbayaniquë.

Jodioba chama bo qui jahuë rabëti bo Jesús quiniamanina

Marcos 8.14-21

⁵ Jatsi quiha ia rabëquëx ca qui ja shitacanicuë. Shitahax,

—Jishopë. Mapari piti no shina-bënoquë rë —i jahuë rabëti bo niquë.

⁶ Jatsi quiha,

—Jodioba chama bo qui quiniacaxëcahuë; mapari levadura jascaria ca xo pë —i jato qui Jesu niquë.

⁷ Jatsi jato xërëquë tsi chaninatsijacanicuë:

—Toca tsi chanihi quiha pë, mapari no shina-bënoha iqui na —iquiina.

⁸ Jabi ja chaninacanaï ca Jesús cahënicuë. Cahëhax ja nëcaniquë:

—¿Jënihax joi i-icanaï rë, naa ma shina-bënoha ca mapari yoati na? Iriama tsi xo ë qui ma chitimihaina rë. ⁹ ¿Jari cahëyamahi ni mato pa? Shinaparicahuë. ¿Cinco ca maparí tsi cinco mil ca joni bo ë pimayamahitaha? Jaquirëquë, ¿doce ca caca ma rëayamahita? ¹⁰ Jasca, ¿siete ca maparí tsi cuatro mil ca joni bo ë piyamayamëta? Jaquirëquë, ¿siete ca caca ma rëayamayamëta? ¹¹ ¿Jëniriahax ë yoahai ca cahëyoiyamacanaï sa? Mapari yoi yoati chaniyamaquia. Jodioba chama bo qui quiniacaxëcahuë iquia; mapari levadura jascaria ca jaca nori —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

¹² Jatsi jodioba yoiria ca yoba qui ja quiniacaxëti nori ca ja cahëcaniquë; mapari levadura yoati ja chaniyamaha nori.

“Dios Baquë xo mia” i Pedro nina

Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21

¹³ Jatsi quiha Cesareá ca Filipino yaca qui Jesu cahëniquë. Cahëxo tsi quiha jahuë rabëti bo ja nicaniquë:

—¿Tsohuë ni ëa? ¿Jënihi ni nohiria bo ëa yoati na? —iquiina.

¹⁴ Jatsi quiha jahuë rabëti bá quëbiniquë:

—“Ashimanish ca Juan yamabo përe xo mia” ii quiha huësti huësti ca nohiria. Jasca, “Elías yamabo xo mia” ii quiha nohiria huëtsa. Jasca, “Tonia Jeremías yamabo; ¿Dios Chani yoanish ca huëtsa ma ni?” ii quiha huëtsa bo —i Jesu qui jaca niquë.

¹⁵ Jatsi jato Jesú nicaniquë:

—¿Japa mato tsa ni? ¿Tsohuë ni ëa yoi? —iquiina.

¹⁶ Jatsi,

—Dios raahacanish ca Xabahamati Ibo xo mia ra; Bësohai ca Dios Baquë mi nori —i Pedro niquë.

¹⁷ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Shoma xo mia Simón, Jonás baquë. Jabija tsi xo toa mi yoahana. Dios baquë ë nori ca mia cahëmaquë noho naipá ca Jahëpa. Nohiria bá yoahai ma xo toa mi shinahaina ra. ¹⁸ Mi yoaha iqui tsi nicaparihuë. Maxa-maxaria xo mia Pedró. Jabi tocahi quiha mi janë. Mia cacha noho iglesia axëquia. Bëbohacatimaxëni ixëhi quiha ra, naa toa ë qui chitimicaxëcanaibo. Jato bëboyamaxëhi quiha Satanás chama ra. ¹⁹ Jasca, mi qui mana

ca chama axëquia, chitimicaxëcanaibo rëquëniniti. Jato yobaxëqui mia ra. Toatiyá tsi, “Jënima tsi xo toa jabi ma acaina” i pi mi no tsi jënimaxëhi quiha ja acanaina mana ca Dios qui. Jasca, “Anoma tsi xo toa acaina” i pi jato qui mi no tsi tocaxëhi quiha Dios ri. Tocaxëti quiha mi yoba —nëa tsi Pedro qui Jesu nëcaniquë.

²⁰ Jatsi jahuë rabëti bo Jesú yobaniquë, nohiria bo Xabahamati Ibo-iboria ja iqui ca ja yoayamacano.

*Ja rësoxëhai yoati tsi Jesu chaninina
Marcos 8.31; 9.1; Lucas 9.22-27*

²¹ Jaquirëquë quiha bëroria tsi jahuë rabëti bo qui chaniti Jesú chitahëhuaniquë. Ja nëcaniquë:

—Jerusalén qui ë cati xo. Toa xo tsi ëa tënëmacaxëcani quiha yosibo, arati ibo-iboria bo, Dios yoba tiisimacanaibo. Ea namëcaxëcani quiha ra. Jama, tres bari quirëquë bësotëquëxëquia —i jato qui Jesu niquë.

²² Nicaxo tsi quiha Pedró Jesu aquëquëmaniquë, jamë ca ja qui chanixëna. Jatsi Jesu raahatsijahuaniquë.

—Dios qui yoi tsi xo toa mi yoahana ra. Anoma quiha. Mi rësoyamano iquia —i ja qui Pedro niquë.

²³ Jatsi Pedro quiri bësohax tsi,

—Cata, Satanás. Jochati ëa tanamaqui mia pë. Diós shinahai ca jasca ma xo toa mi shinahaina ra, joni shinahai jasca nori —i ja qui Jesu niquë.

²⁴ Jatsi quiha jahuë rabëti bo Jesú yobaniquë:

—Ea banahuapicasquí tsi ma acatsai ca ma shi-nayamaxëti xo. Mato cruz ma iacano. Iaxo ëa ma banahuano. ²⁵ Jabi xabahamahacayamaxëhi quiha toa jahuë noma jabi ó quëëmixonëni cato.

Jama, xabahamahacaxëhi quiha ëa iqui tsi jahuë noma jabi chihohuahai cato. Bëbo-bëboriaxëhi quiha ra. ²⁶ Jabi jatiroha ca maí ca jahuë bo nohiriá bëbomitsa; jama, tënëtiya pi qui caquí tsi ¿jahuë raca ja bëbona? Noitiria ca tsi xo toa. Tocapiquí tsi ¿jënahuariaxo joní ana, bëсотëquëxëna? ²⁷ Jatsi quiniacaxëcahuë. Noho Jahëpá oquë tsi joxëquia ra, noho ángel bo ya. Joxo tsi toa barí tsi jatiroha ca nohiria copixëquia ja acani quëshpi na. ²⁸ Mato parayamaquia. Ma rësonox pari no tsi noho oquë, noho chama, tihi cabo jisxëqui mato huësti huësti cabo, rey jascaria tsi ë joxëquë no —i Jesu niquë jahuë rabëti bo yobahi na.

17

Jahuë oquë Jesú jismanina

Marcos 9.2-13; Lucas 9.28-36

¹ Seis bari quirëquë quiha Pedro, Jacobo, Juan, tihi cabo maca qui Jesú boniquë jato bëta jamëxëna. ² Bohax tsi quiha jahuë jaria rariniquë jato bësojó no. Bari jascaria jahuë bëmana huahuani quiha. Jasca, joxonariani quiha jahuë sahuëti, huëa jascaria. ³ Jatsi quiha toá tsi jisiquiniquë Moisés yamabo, Elías yamabo. Tihi quiha. Jesu ya chanihi quiha ja icaniquë. ⁴ Jatsi quiha Jesu qui Pedró chaniniquë:

—Noqui jiaria tsi xo nëá no iquiina. Nëa xo tsi tres ca tapas axëquia ra. Huësti mí-na, huësti Moisés yamabá-na, huësti Elías yamabá-na ra. ¿Mí qui jia ni? —nëa tsi quiha Pedro nëcaniquë.

⁵ Chanijano tsi quiha bajrahai ca tsëmó jato mapaniquë. Jatsi tsëmo xërëquë ó ca joi ja nicananiquë:

—Noho Baquë tsi xo naa ra. Noiquia ra. E qui jia tsi xo toa ja acaina ra. Nicacana ra —i joi niquë jato qui.

⁶ Jatsi quiha jahuë rabëti bo raquënicquë joi nicanax na. Mai qui ja paquëcaniquë jato bëmana mai quiri. ⁷ Jatsi jato qui Jesu caniquë. Caxo tsi jato ja motsaniquë.

—Joicana. Raquëyamacana —i jato qui ja niquë.

⁸ Jatsi bëpëquëquí tsi quiha Jesu roha ja jisicaniquë. Jamëpistia ja ini quiha.

⁹ Jaquirëquë macaná rënichipama tsi jahuë rabëti bo Jesú yobaniquë:

—Bëpacana. Ma jisi ca jahuë bo nohiria bo jari yoayamacana. Jariapari ë bësotëquëxëti xo ra, naa Nohiria Baquë ë nori cato —i jato qui ja niquë.

¹⁰ Jatsi quiha jahuë rabëti bá nicaniquë:

—Xabhamati Ibo jonox pari no tsi joxëti quiha Elías ii quiha noba yoba tiisimacanaibo ra. ¿Jënihi ni? —i Jesu qui jaca niquë.

¹¹ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Jabija tsi xo toa ja yoacanaina ra. Jariapari joxëti xo Elías, jatiroha ca rohahuaxëna. ¹² Jama, joniquë Elías iquia ra. Ja joquë tsi nohiria bá cahëymaniquë rë. Jasca, ja yosicaniquë pë. Jascaria tsi ëa, naa Nohiria Baquë ca tënëmacaxëcani quiha —i jato qui ja niquë.

¹³ Jatsi nohiria ashimanish ca Juan yamabo yoati tsi Jesu chaniha nori ca jahuë rabëti bá cahënicquë.

*Yoyo jaya ca baquë Jesú jënimahuanina
Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43*

¹⁴ Nohiria misco qui ja cahëcaquë tsi quiha Jesu qui joni joniquë. Johax tsi Jesu bësojó tsi ja mëniquë.

¹⁵ —Noho baquë shinahuë, Ibobá. Yoyo jaya xo rë. Anomaria tsi xo jahuë pahë. Huëstima tsi chihi, jënë, tihi cabo qui paquëhi quiha rë. ¹⁶ Mi rabëti bo qui noho baquë ë bëquë, ja jënimahuacano. Atimaxëni ca xo rë —nëa tsi Jesu qui joni nëcaniquë.

¹⁷ Jatsi Jesu chaniniquë:

—Chahahuatimaxëniria ca yosaxëni ca nohiria xo mato ra. ¿Jahuë tihi tsi mato qui yosaxëhi ni ëa rë? Jahuë baquë nëri bëcana ra —i Jesu niquë.

¹⁸ Jatsi quiha baquë ó ca yoshi Jesú raahaniquë. Raahajahuaguë tsi quiha baquë quima yoshi tsëquëniquë. Jënimatapiniquë baquë.

¹⁹ Jaquirëquë Jesu jahuë rabëti bá nicaniquë jamë ja iquë no:

—¿Jënixo tsi jahuë yoshi tsëcanoma no iqui rë? —i ja qui jaca niquë.

²⁰⁻²¹ Jatsi Jesu nëcaniquë:

—E qui ma chitimiya mayoicanai iqui na. Mato parayamaquia. Aniyama hi quiha ë qui ma chitimihaina rë. Jabi banahacanox pari tsi quiha mishni-mishniria tsi xo mostaza bëro. Jama, ani-aniriahi quiha toa jocohai cato. Chahitaxëni manëhi quiha. Jabi mostaza jocohai ca jascaria pi ë qui ma chitimihai ca anino tsi anomariaxëhi quiha ma acaina ra. Jatsi, “Toa tsi cata” i pi naa maca qui ma no tsi caxëhi quiha ra —nëa tsi Jesu jato qui nëcaniquë.

Ja nahai yoati tsi Jesu chanitëquë'nina

Marcos 9.30-32; Lucas 9.43-45

²² Jaquirëquë bari huëtsá tsi jahuë rabëti bo catiquë tsi quiha jato qui Jesu nëcaniquë.

—Nohiria caxaxëniria cabo qui ë mëahacaxëti xo. Jatsi ëa, naa Nohiria Baquë nori ca acaxëcani quiha ra. Jama, tres bari quirëquë bësotëquëxëquia ra —i ja niquë.

²³ Jatsi jahuë rabëti bo cohuënaniquë nicahax na.

Arati xobo qui impuesto Jesús copinina

²⁴ Jabi Capernaum mai qui ja cahëcaquë tsi quiha Pedro qui impuesto bicanaibo bëcaniquë jato arati xobo ax na.

—¿Arati xobo qui impuesto copiyamahi ni mato chama sa? —i Pedro qui jaca niquë.

²⁵ Jatsi,

—¿Ocamani? —i jato qui Pedro niquë.

Jatsi quiha xobo qui Pedro jiconiquë Jesu yoaxëna. Jama, ja chaninox pari no tsi Jesu ja qui chaniniquë:

—¿Jahuë shinahai, Simón? ¿Tsohuë quima parata bichi ni maí ca chama bo? ¿Jabë nohiria bo quima ni? ¿Carayanabo quima ni? —i ja niquë.

²⁶ Jatsi,

—Carayanabo tsi xo toa impuesto acaina ra. Jato jabi quiha —i Pedro niquë.

—Jabija tsi xo toa mi yoahana. Jatsi jato qui parata no ayamati xo pa, Diós-na bo no nori iqui na; carayanabo no nomari. ²⁷ Maj. Jato no caxahuayamano. Parata ó pasocani quiha. Japi ia qui cata. Toa xo tsi huëti nishi niahuë. Jariapari ca sani bichi tsi japëcahuë. Toá ca parata copixëni

ca jisxëqui mia. Bihuë. Impuesto bicanaibo qui toa parata ahuë. Mi impuesto, noho impuesto, tihi cabo mi copino —nëa tsi Pedro qui Jesu nëcaniquë.

18

¿Tsohuë ni toa oquë-oquëria cato?

Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48

¹ Toatiyá tsi Jesu qui bëxo tsi jahuë rabëti bá nicaniquë:

—¿Tsohuë ni toa Diós otoihaí cató ca oquë cato? —iquiina.

² Jatsi quiha baquë pistia Jesús quënaniquë ja qui ja jono. Quënaxo tsi quiha jato xërëquë tsi baquë pistia ja niimaniquë. ³ Niimahax ja nëcaniquë:

—Mato parayamaquia ra. Xocobo jascaria ma manëti xo ra, Diós otoihaí ca qui jicocatsi na. Xocobo jascaria pi Dios quiri bësoyamahi tsi jicopistiyamariaxëqui mato iquia. ⁴ Naa xocobo jascaria ma manëti xo. Iriama ca pi ma manëno tsi mato oquëhuaxëhi quiha Diós ja otoihaí cato xo na. ⁵ Jasca, noho janë tahëxo pi nëca ca baquë joihuaquí tsi ëa ri joihuaqui mato ra —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë—.

Jocha qui paquëhaina

Marcos 9.42-48; Lucas 17.1-2

⁶ ‘Jabi jia tsi ë qui chitimicani quiha naa xocobo ra. Japi noitiriaxëhi quiha ë quima nëca cabo bësomahai cato iquia. Anomariaxëhi quiha jahuë copi ra. Nëmi ca ia qui tsi tërotamë ca rënëti maxax ya ja niahacaxëti xo iquia. Jama, oquë-oquëria ca copi bixëhi quiha toa joni ra. ⁷ Jabi noitiria tsi

xo nohiria tëquë. Dios quima casoti tanamahacacaxëcani quiha ra, jochati. Jama, noiti-noitiria tsi xo toa nohiria ë quima casomahai cato. Anomari-axëhi quiha jahuë copi ra.

⁸ ‘Mato mëquënë pi mato jochamano tsi mërëësicahuë. Jasca, mato tahë pi mato jochamano tsi jorëësicahuë. Nëama niacahuë. Oquë tsi xo toa mërëxto jorëxto tsi nai qui cahaina. Noitiria tsi xo toa tënëtiya qui niahacahaina mëquë, tahë, tihi cabo ya. ⁹ Jasca, mato bëró pi mato jochamano tsi bëtsëquëcahuë. Nëama niacahuë. Oquë tsi xo toa huësti ca bëro ya nai qui cahaina. Noitiria tsi xo toa tënëtiya qui rabë ca bëro ya niahacahaina.

Bënonish ca oveja

Lucas 15.3-7

¹⁰ ‘Quiniacaxëcahuë. “Anoma tsi xo naa xocobo mishni bo” iyamacana ra. Tobi xo jato ángel bo ra, naa noho Jahëpa bësojó roha mani cabo. ¹¹ Jabi mai qui ë joniquë bëno cabo xabahamaxëna.

¹² ‘¿Jahuë shinacana? ¿Jënahuaxëhi ni oveja ibo, naa cien ca oveja jaya cato? Huësti ca oveja pi bënono tsi ¿noventa y nueve cabo jisbayayamaya-maxëhi ni ibo, jahuë oveja huësti ca mëraxëna? Bënohax ca oveja mëraxëhi quiha ra. ¹³ Bichi tsi rani-ranihi quiha. Naa huësti ca oveja tahëhax tsi anomaria tsi xo toa ja ranihaina. Naa huësti ca oveja quëshpi tsi ranihi quiha; naa noventa y nueve cabo quëshpi oquë ja nori. ¹⁴ Jascaria tsi huësti ca xocobo mishni bënocasyama xo mato naipá ca Jahëpa ri.

Nobë jochahai ca xatë

Lucas 17.3

15 ‘Mato pasomaha pi mabë xatë jochano tsi jamë tsi ja qui bocata, yoi ca ja aca ca jismaxëna. Mato pi ja nicano tsi jia tsi mato bëta rabënaxëhi quiha. 16 Jama, mato qui pi ja nicayamano tsi huësti huësti ca xatë huëtsa bo ja qui cati xo, ja qui ma quësocanai ca nicaxëna. Japi oquë tsi xo toa huësti huësti ca xatë huëtsa jayahaina, ja nicanano jato ri. Jabija pi no tsi ja qui quësocaxëcani quiha jato ri. 17 Jama, mato qui pi ja nicayamano tsi iglesiá ca nohiria qui yoacahuë. Ja qui ja quësocano jato ri ra. Jabi iglesiá ca nohiria qui pi jari ja nicayamano tsi ja bëta rabënyamacana. Ja bëta chaniyamacana, Dios cahëtimaxëniria ca jochahuaxëniria ja nori iqui na ra.

Dios xocobo yobahaina

18 ‘Mato parayamaquia. Chama mato qui axëquia nohiria bo yobati. Dios qui jia tsi xo toa mai xo tsi ma yobahaina. Yobahi tsi “Jënima tsi xo toa acaina” i nohiria bo qui ma mitsa. Tocapimano tsi Dios qui jiaxëhi quiha ja acanaina. Jasca, “Anoma tsi xo toa acaina” i pi mano tsi Dios qui anomaxëhi quiha ja acanaina.

19 ‘Mato parayamaquia. Dios qui jia tsi xo dos ca xatë bo bëhoxhaina, jaharisi shinabëquipihi na. Nicaxo tsi jato bax axëhi quiha noho naipá ca Jahëpa ra. 20 Jabi dos, tres roha pi ë qui aracascanai bo catino tsi jato bëta xo ëa ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

Shina-bënotimaxëni ca yonati

21 Joxo tsi quiha Pedró Jesu nicaniquë:

—Ea pasomaha pi ëbë xatë jochano tsi ¿jahuë tihí tsi ja aca ca shina-bënoxëhi ni ëa sa? ¿Siete ni? —i Jesu qui ja niquë.

²² Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Siete roha iyamaquia. Ichariama tsi xo toa. Jama, huëstima tsi ma shina-bënoxëti xo ra, naa setenta veces siete. ²³ Jabi noba naipá ca chama-chamaria Dios qui jia tsi xo toa noqui pasomaha ca jocha shina-bënohaina. Tobi chani quiha, rey yoati na. Nicacana: Jahuë yonati ba cuenta bo réy tsaya-tsayacasni quiha, jahuë parata ó quëëquí na. ²⁴ Jatsi quiha cuenta चाहितaxëni ca jayanish ca yonati rey qui ja bëcaniquë. Millones naa yonati cuenta ini quiha. ²⁵ Copihacatimaxëni jahuë cuenta quiha. Jatsi quiha “Naa joni, jahuë ahuini, jahuë xocobo, jahuë jahuëmishni bo tëquë, tihí cabo iniacana jahuë cuenta quëyoti” i rey niquë. ²⁶ Jatsi rey bësojó tsi yonati mëniniquë cohuëhi na. Rey ja bënariani quiha, “Ea shinahuë, taitá. Huënyamahuë. Mi parata tëquë mia copixëquia ra” iquiina. ²⁷ Jatsi quiha jahuë yonati réy noiniquë. Noixo tsi quiha jahuë cuenta ja quëyoniquë ra. Toa joni réy paquëmani quiha. Cuenta yama ja tsëquëni quiha. ²⁸ Jatsi yonati jisbayaniquë. Jisbaya tsi quiha ja bëta yonocobëquihai ca yonati ja bëchaniquë. Jahuë rabëti quiha. Jabi jaha ca cuenta pistia toa rabëti jayani quiha. Ichariama pesos quiha. Jama, bëchahax tsi quiha toa yonati, naa jahuë rabëti qui ja tsaminiquë. Tsamixo tsi quiha tëmosti ja chitahëhuaniquë pë. “Tobi mi cuenta ra. Noho parata bicasquia ra” jahuë rabëti qui toa joni ni quiha. ²⁹ Jatsi ja bëta yonocobëquinish ca

yonati mēniquē ja bēsojó no. Ja bēnarianiquē jaa ri. “Ea shinahuē ra. Huēnayamahuē. Mi parata tēquē mi qui ayoxēquia ra” iquiina. ³⁰ Jama, ja qui ja nicayamani quiha. Noixoma tsi quiha preso qui jahuē rabēti ja nanēniquē pē. Tsēquēnoma ja ini quiha. Jariapari jahuē cuenta copiti nori ja ini quiha. ³¹ Jatsi quiha toa joní acani ca rey yonati huētsa bá jisniquē. Jisi tsi quiha ja cohuēnacanicuē. Jatsi jato rey qui ja bocanicuē yoi ca toa joní aca ca yoaxēna. ³² Jatsi paquēmahacanicuē ca yonati quiha jahari réy quēnanicuē. Quēnahax, “Yoixēni ca yonati xo mia ra. Mi cuenta chahitaxēni ca ē quēyohitacuē ra, ‘Ea shinahuē’ i ē qui mi itaha iqui na. ³³ Jascaria tsi mi bēta yonocobēquinahai cato cuenta mi quēyoti nori iquē ra, naa mi cuenta ē quēyohitaha jascaria” nēa tsi quiha ja qui rey nēcanicuē. ³⁴ Jatsi toa joni qui rey caxa-caxanicuē. Preso qui toa joni ja raanicuē. Tsēquēnoma quiha toa joni iniquē ra, jahuē cuenta ja copinox pari. ³⁵ Japi mabē xatē bo pi ma noiyamano tsi mato qui tocaxēhi quiha mato naipá ca Jahēpa ri —nēa tsi quiha Jesu nēcanicuē.

19

*Jesú tiisimanina ahui niahai yoati na
Marcos 10.1-12; Lucas 16.18*

¹ Naa jahuē bo yoaxo tsi quiha Galilea mai Jesú jisbayaniquē. Jisbaya tsi quiha jodioba mai, naa ani Jordán rabēquēx ca qui ja caniquē. ² Jasca, huēstima ca nohiria banahuaniquē. Jatsi jato Jesú jēnimahuaniquē ra.

³ Jatsi quiha ja qui jodioba chama bo huësti huësti ca bëcaniquë tanamaxëna. Ja qui quësocasanaibo ja icani quiha. Nicahi tsi,

—¿Anoma ni joní jahuë ahui niahaina? —i Jesu qui jaca niquë.

⁴ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—¿Quënëhacanish cabo ó ca ma jisyamani? Jariapari tsi bënë, ahui, tihí cabo Diós bahahuaniquë racanabëquti. ⁵ Ja tsi xo toa jahuë jahëpa, jahuë jahëhua, tihí cabo jisbayati xo bënë, jahuë ahui ya racaxëna. (Jasca, jahuë nabo jisbayati xo ahui ri bënë ya racaxëna.) Toca tsi huëstinacani quiha rabë cato. ⁶ Jaquirëquë rabë ma ca xo; jama, huësti ca jaca nori. Jabi Diós racabëquimaha ca no bëquëxyamano ra —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

⁷ Jatsi fariseobo chaniniquë:

—Majia. Jabi jahuë ahui pi joní niacasno tsi “Ahui niati papi ja qui bënë ati xo” ¿i Moisés yamabo yamayamani? —i jaca niquë.

⁸ Jatsi jato qui Jesu nëcaniquë:

—Jabija. Moisés yamabo qui jënima ahui niahai ini quiha rë. Jabi tocajani quiha, tiisimahacatimaxëneria ca mato jimibo ini iqui na. Jama, toca tsi ja iyamapaoni quiha jariapari no, naa bënë, ahui, tihí cabo Diós nëhohuaniquë no.

⁹ Mato parayamaquia. Ahui jia ca, naa joni mëtsaxëneriama ca ahui pi niahi tsi jochahi quiha toa joni, ahui paxa ca ja biquë no —i Jesu niquë.

¹⁰ Jatsi,

—Jishopë. Tocapino tsi oquë tsi xo ahui biyamahaina ra —i jahuë rabëti bo niquë.

¹¹ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jabi naa yoba bicasyama xo jatiroha ca joni bo. Jama, bichi quiha Dios qui jia cabo ra. ¹² Jabi tobi huësti huësti ahui bicasyamacanai ca joni bo. Huësti huësti ca tsi xo jobo yama cato, toca tsi ja coní iqui na. Jasca, ahui binoma xo joni huëtsa bo, jato jobo niahacani nori iqui na. Jasca, joni huëtsa bo tsi xo ahui bicasyamahaina, mana ca Dios yonoco ja acascanai iqui na. Jabi naa ë tiisimaha ca yoba biti xo nicati mëtsa cato —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Xocobo mishni bo Jesú shomahuanina

Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17

¹³ Jabi Jesu qui xocobo mishni bo nohiria bá bëniquë, jato ja shomahuano, jato bax ja bëhoxno iquish na. Jama, xocobo bëhai ca nohiria raahati chitahëhuatsi jahuë rabëti bá huaniquë pë. ¹⁴ Jatsi Jesú jato raahaniquë:

—Jato chitiayamacana. E qui xocobo bëcano ra. Jato bicatsi quiha mana ca Jahëpa ra —iquiina.

¹⁵ Jatsi quiha xocobo Jesú shomahuaniquë, jahuë mëquë jato ó tsi janaquí na. Shomahuaxo ja jisbayaniquë.

Jesu ya shinapayo chaninina

Marcos 10.17-31; Lucas 18.18-30

¹⁶ Jatsi shinapayo Jesu jisi caniquë. Caxo tsi quiha ja nicaniquë:

—¿Jahuë jia ca axëhi ni ëa, maestro jiaxëni cató, bëso-bësopaoxëna? —iquiina.

Jatsi Jesu nëcaniquë:

—“¿Jia ca ati ni?” i mi a pa. Huësti roha tsi xo toa jiaxëni cato ra. Dios yoba mi nicati xo, nai qui cacasquí na —i ja qui Jesu niquë.

17 Jatsi,

—¿Jëni ca yoba nicaxëhi ni ëa pa? —i shinapayo niquë.

18 Nëca tsi Jesú quëbiniquë:

—Joni ayamahuë. Joni huëtsa ahui biyamahuë. Yomayamahuë. Quiayamahuë. 19 Mi ipa, mi ihua, tihi cabo noihuë. Jasca, mi tapaí ca nohiria noi-huë, naa mimë mi noihai jascaria. Tihi tsi mi ati xo ra —nëa tsi ja qui Jesu nëcaniquë.

20 Jatsi shinapayó quëbiniquë:

—Toa yoba bo tëquë nicaquia ra, xocobo xo na. ¿Jahuë naris-hi ni ëa ati ra? —iquiina.

21 Jatsi Jesu nëcaniquë:

—¿Mëstëxëni ca joni manëcatsi ni mia pa? Cata. Mi jahuëmishni bo iniaparihuë. Parata bixo tsi noitiria cabo qui ahüë. Tocapimino tsi mi qui acacaxëhi quiha naipá ca jahuë bo ra. Jato qui acax tsi jahari johuë. Ea mi banahuano ra —i ja qui Jesu niquë.

22 Jatsi cohuënarianiquë shinapayo cato nicahax na, rico-ricoria ja ini iqui na.

23 Jatsi jahuë rabëti bo qui Jesu nëcaniquë:

—Bëronoma tsi xo rico ca joni Diós otoiha ca qui jicohaina ra. 24 Jahuë chama yoí tsi Diós otoiha ca qui jicotimaxëni xo rico ca nohiria ra iquia —iquiina.

25 Jatsi ratëniquë Jesu rabëti bo, ja yoani ca nica-hax na. Ratëhax,

—Tocapino tsi yama tsi xo toa xabahamahacati mëtsa cato rë —i jaca niquë.

26 Jatsi Jesú jato bëisniquë.

—Jamë xabahamatimaxëni tsi xo nohiria ra. Jama, jatiroha ca ahi quiha Dios ra. Xabahamati Ibo tsi xo toa —i jato qui ja niquë.

²⁷ Jatsi,

—Tsayapa. Jatiroha ca no jisbërianiquë mia banahuaxëna. ¿Jahuë noqui copixëhi ni Dios ra? —i Jesu qui Pedro niquë.

²⁸ Jatsi Jesu nëcaniquë:

—Jabi jatiroha ca paxahuahacano tsi noho trono jiaxëní tsi tsahoxëquia nohiria bo ó bësoxëna, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Toa xabacá tsi doce ca trono bo ó tsi tsahoxëqui mato ri, naa ëa banahuacanaibá. Israël ca doce ca maxo bo ó bësoxëqui mato ra. ²⁹ Jasca, ëa iqui pi jahuë xobo, jahuë ahuini, jahuë xatë bo, jahuë jahëpa, jahuë jahëhua tihi cabo jisbëriaquí tsi cien veces huino jahari bixëqui mato. Jasca, bëso-bësopaoxëqui mato ra. ³⁰ Jabi toa barí tsi jarësoxëhi quiha huëstima ca jaboqui jariapari cabo, naa rico cabo, chama bo. Jasca, rëquëxëhi quiha huëstima ca jaboqui jacho cabo, naa noitiria cabo, yonati bo —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

20

Jesú tiisimanina

¹ ‘Jabi noba naipá ca chama-chamaria Dios qui jia tsi xo jacho cabo rëquë iquiina —i Jesu niquë —. Tobi chani quiha huai ibo yoati na. Nicacana. Baquishmarí tsi joni bo bichi quiha naa huai ibo caniquë, jahuë huai tsi yonocomaxëna. ² “Huësti ca parata quiha, naa bari yonoco sueldo mato qui axëquia ra, mato yonoco quëshpi na” i joni bo qui ibo niquë. Jatsi quiha jahuë huai qui jato ja

raaniquë yonocoti. Jato qui jia ini quiha ibobá copihaina. ³ Jatsi quiha mënata bari no tsi yacatá ca plaza qui ibo catëquëniquë joni huëtsa bo mërahi na. Toá tsi niihai ca bamahai ca joni bo ja jisniquë. ⁴ “¿Japa mato tsa ni? Noho huai qui bocata. Jia tsi mato copixëquia ra” i ibo niquë joni bo qui. Jatsi ja bocaniquë yonocoxëna jato ri.

⁵ Jatsi matoroco bari tsi quiha catëquëniquë ibo, joni bo mëraxëna, ja bax ja yonococano. Jatsi a las tres tsi quiha ja catëquëniquë pa, joni huëtsa bo mëraxëna. ⁶ Jatsi quiha yata, a las cinco quiha, joni bo mërahi ibo caniquë. Bohohai ca joni bo ja jisni quiha. “¿Jëniriahax tsi nëbi bama-bamacanai ra?” i jato qui ja niquë. ⁷ “Yama tsi xo toa noqui yonoco amahaina rë” i jaca ni quiha. Jatsi, “Noho huai qui bocata. Jari tobi yonoco ra” i jato qui ibo niquë.

⁸ Bari caquë tsi quiha ibobá jahuë empleado quënaniquë. Quënahax, “Joni bo quënahué. Jato copिकासquia ra. Jacho ca maxo pari tsi copiti mi chitahëhuano” i jahuë empleado qui ibo niquë. ⁹ Jatsi a las cinco chitahëhuanish ca joni bo pari bëcaniquë. Huësti ca parata, naa bari tëtëca sueldo jato qui ja aniquë. ¹⁰ Jatsi huino ca copi biti ó pasoniquë jariapari ca yonocoti chitahëhuanish cabo. Ja bëcaquë tsi quiha huësti roha ca parata, naa bari sueldo ja copihacacanicuë jato ri. ¹¹ Jato parata bichi tsi ibo ja ranicaniquë. Jato qui yoi quiha. ¹² “Huësti hora roha ja yonococaquë pë, naa noqui cho bëcanax cabo. Noqui tsi xo toa bari tëtëca yonocohaina rë. Anomaria bari huao quiha. Jama, huësti ca parata roha noqui mi aquë pë, naa jato qui mi aca jascaria” i ibo qui

jaca niquë. ¹³ Jatsi jato ó ca huësti ca qui ibo chaniniquë: “Huashiyamahai ca ëa xo naa ra. ¿Mato qui jia ma ni huësti ca parata bichiina, naa bari tëtëca yonoco quëshpi na? ‘Jënima’ i ë qui ma quë ra. ¹⁴ Japi mato parata bicahuë. Bocata. Mi qui ë aca ca jaharisi ca naa mato cho bëcanax ca joni bo qui acasquia. ¹⁵ ¿Noho parata ma ni naa ë acaina? Tonia ë qui caxaqui mato rë, mato cho ca jaroha ca maxo qui ë huashiyamaha iqui na” nëa tsi jato qui ibo nëcaniquë. ¹⁶ Ja tsi xo toa rëquëxëhi quiha jacho cabo. Jasca, jachoxëhi quiha jariapari cabo —nëa tsi Jesu jahuë rabëti bo qui nëcaniquë.

Jesú chaninina ja nahai yoati na
Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-34

¹⁷ Jabi Jerusalén qui capama tsi quiha jahuë doce ca rabëti bo Jesú catianiquë jamë tsi jato qui chanixëna. Chanipama tsi quiha,

¹⁸ —Jerusalén qui caqui noa ra —i jato qui ja niquë—. Toa xo tsi arati iboba chama bo, yoba tiisimacanaibo, tihì cabo qui mëhaacaxëquia rë. “Ja namëhacaxëti xo” icaxëcani quiha rë. ¹⁹ Jatsi pë carayanabo qui ëa mëacaxëcani quiha mahua-hacati, rashahacati, namëhacati. Jama, tres bari quirëquë bësotëquëxëquia ra —i jato qui Jesu niquë.

Jacobo Juan jahëhua baanina
Marcos 10.35-45

²⁰ Jatsi Jesu qui Juan jahëhua joniquë, naa Zebedeo baquë ba jahëhua. Johax tsi quiha Jesu bësojo tsi ja mëniniquë. Mënixo tsi quiha ja nicaniquë, jahuëcara ca jia ca jahuë baquë bo bax Jesú ano iquish na.

²¹ Jatsi,

—¿Jahuë ó quëëhai? —i ja qui Jesu niquë.

Jatsi quiha,

—Noho baquë bo shinahuë. Mana xo yonaquí tsi mia tapái tsi noho baquë bo mi tsahomano ra, huësti ca mi mënëcayá no, huëtsa mëxojó no —i Jesu qui jahëhua niquë.

²² Jatsi,

—Mi baahai ca cahëyamaqui mia ra —i ja qui Jesu niquë.

Jatsi jahuë baquë bo, naa Jacobo, Juan, tihi cabo qui Jesu chaniniquë:

—¿Tënëti mëtsaxëhi ni mato, naa ë tënëmahacapaimaria jascaria? —iquiina.

—Jaahuë. Tënëti mëtsa xo noa ra —i jaca niquë.

²³ Jatsi,

—Jabija. Tënëxëqui mato ra. Jama, noho mënëcayá ca tsahoti, noho mëxojó ca tsahoti, tihi cabo mato qui ati mëtsama xo ëa ra. Toa tsahoti bo bicaxëcani quiha noho Jahëpa qui jia cabo ra. Jato bax ja rohahuahacani quiha —i Jesu niquë.

²⁴ Jatsi Jacobo, Juan, tihi cabo qui caxaniquë diez ca rabëti huëtsa bo, jaha ja quëëcanai ca nicahax na. ²⁵ Japi Jesú jato quënaniquë yobaxëna.

—Nohiria yonamixëniria tsi xo país ca chama bo ra. Ja yona-yonamiscanai ca cahëqui mato. Jasca, jato empleado bo tsi xo yonamixëniria, jato ri. ²⁶ Anoma quiha. Jabi ma tocayamano. Jama, mato yonati manëxëti xo toa oquë ca manëcatsai cato ra. ²⁷ Jasca, mato mëbihai ca yonati manëxëti xo toa mato rëquënicatsai cato, ²⁸ naa mato ë mëbihai ca jascaria. Jabi mai qui ë joyamaniquë, ëa nohiria bá mëbino; jama, nohiria mëbiti nori.

Jabi ëmë aquia nohiria bo bax nati, jocha quima huëstima ca nohiria paquëmaxëna —i Jesu niquë.

Dos ca bëco cabo Jesú jënimahuanina

Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43

²⁹ Jericó ax Jesu, jahuë rabëti bo, tihi cabo riquino tsi quiha huëstima ca nohiriá banahuaniquë. ³⁰ Jabi tobi ini quiha bahi tsi rabë ca bëco ca joni bo. Tsaho ja icani quiha. Jabi Jesu tarabihai nori ca nicaquí tsi quënati ja chitahëhuacanicuë.

—Noqui shinahuë, David yamaba Baquë — iriatsi jaca niquë.

³¹ Jatsi,

—Pasicahuë. Pasicahuë ra —i jato qui nohiria bo niquë.

Jama, oquë tsi quënati ja chitahëhuacanicuë.

—Noqui shinahuë ra, David yamaba Baquë — iria-iriatsi jaca niquë.

³² Jatsi Jesu niiniquë.

—¿Jahuë ó quëëcanai? ¿Jënahuaxëhi ni ëa mato bax na ra? —i jato qui Jesu niquë.

³³ Jatsi,

—Taiscasqui noa ra, Ibobá —i jaca niquë.

³⁴ Jatsi quiha Jesú jato noiniquë. Noixo tsi quiha jato bëro ja motsanicuë. Jatsi taisritsijacanicuë. Jatsi Jesu ja banahuacanicuë jato ri.

21

Jerusalén qui Jesu jiconina

Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; Juan 12.12-19

¹ Jabi yaca Betfagé, yaca Betania, tihi cabo qui cahëpama tsi quiha rëquë jahuë rabëti bo dos ca

Jesú raaniquë. Jerusalén basima ja icani quiha. Raahax,

²—Mato bësojó ca yaca qui jicocana. Jicoxo tsi nëxë ca burro jïsxëqui mato. Ja bëta nii xo jahuë baquë. Jato mëriscana. Mërïxso tsi ë qui jato bëcana. ³Jasca, “¿Jënïxo tsi jato mëriscanaï?” i pi tsohuëcara no tsi “Bicatsi quiha Ibo” icana. Jatsi jahuë burro bo raatapixëhi quiha ibo ra —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

⁴Jabi tocapijani quiha Quënëhacanish cabo jati-huahacano iquish na. Jabi nëca tsi Dios Chani yoanish cabá quënëniquë:

⁵“Sión yacatá ca nohiria qui chanicana:

‘Tsayacahuë. Mato qui johi quiha mato Rey ra.

Ishima chamayama tsi xo.

Burró tsaho johi quiha.

Nohiria carga bëhai ca chaxpá tsi johi quiha pa’ ” nëa tsi ja quënëni ca nëcani quiha.

⁶Jatsi jahuë rabëti bo bocaniquë burro baquë mëraxëna, Jesú yoani jascaria. ⁷Bichi tsi quiha burro, jahuë baquë, tihi cabo jahari ja bëcaniquë. Bëxo tsi quiha jato sahuëti bo ja capohuëcaniquë. Jatsi burro cacha Jesu tsahoniquë. ⁸Jasca, huëstima ca nohiriá jato sahuëti bo poohabonaniquë bahí no, burro rëquë. Jasca, nohiria huëtisa bá mëshi bo quëësaniquë bahí tsi poohaxëna.

⁹Jatsi quënati rëquë bocanaibo, banahuacanaibo, tihi cabá chitahëhuaniquë:

—Chama David yamabá chahitaxocobo joihuacana ra.

Shomahuahaca ca tsi xo naa Ibobá janě tsi johai cato ra.

Naipá cabá ocahuano ra —nēa tsi nohiria bo nēcāniquē.

¹⁰ Jerusalén qui Jesu jicoquē tsi quiha nohiria quētsocāniquē.

—¿Tsohuē ni naa johaina sa? —i quiha jaca niquē.

¹¹ Jatsi,

—Galileá ca Nazarét ca Jesu tsi xo naa ra. Dios Chani yoati ibo xo ra —i nohiria bo niquē quēbihi na.

Jodioba arati xoboria qui Jesu jiconina

Marcos 11.15-19; Lucas 19.45-48; Juan 2.13-22

¹² Arati xobo qui Jesu jiconiquē. Jicoxo tsi quiha toá ca iniacanaibo cacha ja raaniquē. Raaquí tsi quiha parata rarinamacanaiba mesa bo ja nara-baniquē. Jasca, boto iniacanaiba tsahoti bo ja pacanamāniquē. Jatsi,

¹³ —Bēhoxti xobo quēnahacaxēti xo noho xobo ra; jama, yomacanaibo iti noho xobo manēmaqui mato pē —i jato qui Jesu niquē.

¹⁴ Jabi arati xobó tsi quiha bēco cabo, tapiyamacanaibo, tihi cabo iniquē. Jesu qui ja bēcāni quiha jēnimahuahacaxēna. Jatsi jato ja jēnimahuāniquē ra. ¹⁵ Jatsi quiha Jesu qui arati ibo bo, yoba tiisimacanaibo, tihi cabo caxāniquē, jiaría ca Jesús ani nori jisi na. Jasca, arati xobó tsi ranihai ca xocobo quēnāhi iní quiha, “Anomaria tsi xo David yamaba chahitaxocobo ra” iquiina. Jatsi Jesu qui jodioba chama bo caxāniquē toa chani nicahax na. ¹⁶ Caxaxo tsi quiha Jesu ja raahacāniquē:

—¿Xocobá quënahai ca nicayamahai? Anoma quiha —iquiina.

Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Jato nicaquia ra. Tonia mato ri tsi xo toa Dios Chani cahëyamacanaina ra. “Xocobo mishni bo, xoma acai ca baquë bo, tihí cabo tiisimaqui mia Diós, jia tsi ja oahua-ocahuariacano iquish na” ii quiha Quënëhacanish cabo —nëa tsi jodioba chama bo qui ja nëcaniquë.

¹⁷ Jatsi Jesú jato jisbayaniquë. Yaca ax riquihax Betania qui ja caniquë baquicha raaxëna.

Bimiyamahai ca higuera jihui Jesú yoshihuanina

Marcos 11.12-14, 20-26

¹⁸ Huëaquë baquishmarí tsi quiha jahari yaca qui Jesu caniquë. Capama tsi quiha ja paxnaniquë. ¹⁹ Jatsi higuera jihui ja jisniquë. Paxnahi tsi bahi tapái ca higuera jihui qui ja caniquë bimi mëraxëna. Mëquëya ja ini quiha. Pëhi roha quiha. Jatsi quiha higuera jihui qui Jesu chaniniquë:

—Bimitëquëpistiayamariaxëqui mia ra —iquiina.

Jatsi janotapiniquë higuera jihui ra. ²⁰ Jatsi ratëniquë jahuë rabëti bo ocapijani ca jisi na. Ratëhax,

—¿Jënahuariahax jihui janotapiha sa? —i jaca niquë.

²¹ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Mato parayamaquia. Dios qui pi chitimiy-oiquí tsi higuera jihui qui ë aca ca oquë ca axëqui mato ra. Chitimiyoiipimano tsi mato nicaxëhi quiha naa macana ra, “Tsëquëhuë. Ia qui niahacahuë” i ja qui ma quë no. ²² Chitimipiquí tsi ma

bēnahai ca bixēqui mato, ma bēhoxquē no —nēa tsi Jesu nēcāniquē.

Jesu qui yoba cahēxēni cabo caxanina

Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8

²³Jatsi jahuē arati xoboria qui Jesu caniquē. Toa xo tsi tiisimajahuano tsi quiha ja qui bēcāniquē arati ibo-iboria bo, nohiria yosibo. Bēhax,

—Arati xobo quima iniacanaibo mi niahitaquē pē. ¿Tsohuē mi qui chama ani tocati ra? —i ja qui jaca niquē.

²⁴Quēbihi tsi,

—Mato nicapariquia ēa ri. Ea pi ma quēbino tsi toa ē qui toca ca ati chama anish ca mato yoaxēquia. ²⁵¿Tsohuē Juan yamabo qui chama ani, nohiria bo ashimati? ¿Dios ni? ¿Joni ni? —i jato qui ja niquē.

²⁶Jatsi ja chaninaparicaniquē:

—“Dios” i pi no no tsi “¿jēnixo tsi Juan yamabo ma chahahuayamani?” i noqui xēhi quiha pē. Jama, “Joni quima jahuē chama Juan yamabá biniquē” i pi no no tsi noqui caxaxēhi quiha nohiria bo rē. Jatsi, noqui acaxēcāni quiha ra, “Dios Chani yoati ibo xo Juan” i jacānai quēshpi na —nēa tsi ja nēcāniquē.

²⁷Japi,

—Cahēyamaqui noa ra —i Jesu qui jaca niquē.

Jatsi,

—E qui toca ca ati chama anish ca mato yoayamaxēquia ēa ri —i jato qui Jesu niquē.

Jesu chaninina dos ca baquē yoati na

²⁸Jatsi jodioba chama bo qui chani Jesús yoaniquē:

—¿Jahuë shinacanaí, naa chani yoati na? Jabi dos ca baquë quiha joní jayaniquë. Jariapari ca baquë qui jahëpa caniquë chanixëna. Cahax, “Jisa baquë, huai yonocohi cata” i quiha ja qui jahëpa niquë. ²⁹ Jatsi quiha “Jishopë, cayamaquia ra” i baquë ni quiha. Jama, yata ja caniquë ra yonocohi na, shina paxa ca bichish na. ³⁰ Jatsi quiha jahuë noma qui jahëpa caniquë jasca ca nicaxëna. “Caquia ra” i jahuë noma ni quiha; jama, ja cayamaniquë pë. ³¹ Mato nicaquia. ¿Jëni ca baquë ni toa jahuë jahëpa jaha quëëni ca anish cato? —i jato qui Jesu niquë jato nicahi na.

Jatsi,

—Rëquëmë quiha —i jaca niquë.

Jatsi Jesú jato yoaniquë.

—Mato parayamaquia ra. Mato rëquë Diós otoi ca qui jicocaxëcane quiha yoixëni ca impuesto bicanaibo, joni mëtsaxëniria cabo ri. ³² Jabi joxo tsi quiha quinia jia ca Juan yamabá mato jismaniquë. Jahuë chani ma chahahuayamaniquë rë. Jama, impuesto bicanaibo, joni mëtsaxëniria cabo, tihi cabá tsi xo toa jahuë chani nicahaina ra. Ja chahahuacanaí nori ca jisí tsi mato quinia yoi ca ma casoyamaniquë. Juan yamaba chani ma chahahuayamaniquë rë, (naa noma baquë jascaria) —nëa tsi jodioba chama bo qui Jesu nëcaniquë.

Dios Baquë jodiobá niahaina

Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19

³³—Chani huëtsa nicacano —i jodioba chama bo qui Jesu niquë—. Huai quiha joní aniquë. Axo tsi quiha toa xo tsi uva icanai ca bimi ja bananiquë. Jaquirëquë tëamë ca panë ja aniquë. Jatsi quiha

maxaxá ca trapichi ja aniquë, jënëria ati. Axo tsi quiha jaha bësoti xobo ja aniquë, naa torre icanai cato. Jatsi joni huëtsa bo qui jahuë huai ibobá aquëniquë bimi xatë quëshpi na. Aquëhax tsi quiha jahari jahuë xobo qui ibo caniquë. ³⁴ Tësatiya tsëquëquë tsi quiha jahuë huai obësocanaibo qui jahuë yonati bo ibobá raaniquë jahuë bimi xatë ja bicano. ³⁵ Jama, ja cahëcaquë tsi quiha jahuë yonati bo qui ja tsamicaniquë. Huësti ca yonati ja rashacani quiha. Huëtsa ja acani quiha. Huëtsa qui maxax bo ja niacani quiha axëna. ³⁶ Jatsi maxo huëtsa ibobá raaniquë, naa jahuë yonati bo. Jasca tsi toa maxo ri ja yosicaniquë pë. ³⁷ Jarohari tsi jahuë baquë yoi quiha ibobá raaniquë, “Noho baquë qui nicacaxëcani quiha” iquiina. ³⁸ Jama, jahuë baquë jisi tsi “Iboba baquë tsi xo naa ra, naa huai bixëti ca ibo. ¿Canomani? Jahuë baquë no ano ra. Jahuë bixëti ca mai no bino” i yonococanaibo ni quiha. ³⁹ Jatsi baquë qui ja tsamicaniquë. Huai cacha niaxo tsi ja acaniquë pë.

⁴⁰ ‘Jabi joxo tsi quiha ¿jënahuaxëhi ni huai ibo toa yonococanaibo qui? —i jato qui Jesu niquë.

⁴¹ Jatsi jodioba chamabá quëbiniquë:

—Caxaquí tsi toa yoixëni ca joni bo quëyoxëhi quiha ibo ra. Jatsi bimi xatë quëshpi tsi yonococanaibo huëtsa bo qui jahuë huai aquëxëhi quiha, ja bax ja yonococano —i jaca niquë.

⁴² Jatsi Jesú jato yoaniquë:

—¿Quënëhacanish cabo ó ca ma jisyamani naa yoati na?

“Oquënaixëhi quiha yosibá niaha ca Maxaxa ra.

Oquë-oquëria ca manëxëhi quiha ra.

Diós aca ca tsi xo naa ra.
Noqui jia quiha” ii quiha.

⁴³“Ja tsi xo toa jaboqui tsi mato shomahuacasya-
maxo Dios ra. Jaboqui nohiria huëtsa, naa
ja bax yonocoscanaibo shomahuaxëhi quiha.

⁴⁴Noitixëhi quiha naa Maxax icanai ca cha-
hahuayamacanaibo tëquë. Toa Maxax icanai cató
tsi quëyohacacaxëcani quiha ra. Mai mishpo jas-
caria tsi jato timaxëhi quiha ra —nëa tsi Jesu
nëcaniquë.

⁴⁵Jesu chani nicaxo tsi jato yoati tsi ja chanini
nori jodioba chama bá cahëniquë. ⁴⁶Jatsi Jesu
qui ja tsamicascaniquë. Jama, nohiria bo qui ja
raqüecani quiha, “Dios Chani yoati Ibo xo Jesu” i
nohiria bo ni quëshpi na.

22

Fiesta-fiesta ti chani

Lucas 14.15-24

¹Jatsi quiha jodioba chama bo qui chani, naa
cuentos Jesús yoaniquë Diós otoiha yoati na. Ja
nëcaniquë:

²—Naipá ca chama-chamaria Dios qui jia tsi
xo toa jahuë joi bichiina. Jabi tobi quiha rey
iniquë. Jahuë baquë bax fiesta-fiestaria ja shom-
ahuaniquë; naa jahuë baquë ahui yahai ca fiesta
quiha. ³Jatsi jahuë yonati bo ja raaniquë joi ama-
hacanish cabo quënaxëna. Jama, ja bëcasyamacani
quiha. ⁴Jatsi yonati huëtsa bo jato qui réy
raaniquë. “Tsayacahuë. Oriqiti ibobá ro-
hahuaquë ra mato bax na. Jahuë toro bo, jahuë
vaca mishni bo, naa xënihuaxëni cabo ja aquë ra
piti. Shomahuahacaquë oriqiti ra. Jahuë baquë

ahui yahai ca fiesta qui bēcahuē' i joi amahacanish cabo qui huē" i jahuē yonati bo qui rey niquē. ⁵ Jama, ja bocasyamacani quiha. Jahuē huai qui huēsti ca caniquē yonocoxēna. Huētsa jahuē tienda qui caniquē jahuē jahuē bo iniaxēna. ⁶ Jasca, nohiria huētsa bá toa rey yonati bo qui tsaminiquē rē. Jato ja yosicaniquē. Yosixo tsi quiha jato ja aniquē pē. ⁷ Jatsi quiha toa nohiria bo qui caxaniquē rey ra. Caxaxo tsi jahuē soldado bo ja raaniquē jahuē yonati bo anish cabo axēna. Axo tsi quiha jato yaca bo ja mēshacanicuē. ⁸ Jatsi jahuē yonati bo réy quēnanicuē. Quēnahax jato qui ja chanitēquēnicuē: "Rohahuahacaquē fiesta ra. No oriquino ra. Jama, toa joi amahacanish cabo jicomayamacana. Anoma ca xo. ⁹ Jama, bahi rēso qui bocata. Toá ca noitiria cabo qui joi amacana, noho fiesta qui ja bēcano" i jahuē yonati bo qui rey ni quiha. ¹⁰ Jatsi quiha bahi rēso qui jahuē yonati bo bocanicuē. Nohiria jisi tsi jato ja catiacanicuē fiesta qui bēxēna. Nohiria jiaxēni cabo, nohiria jiayama cabo, tihi cabo ja bēcaniquē. Ja bēcaquē tsi quiha nohiria rēamē tsi fiesta xobo iniquē ra.

¹¹ 'Jatsi fiesta xobo qui rey jiconiquē joi amahacanish cabo jisxēna. Jabi toá tsi huēsti ca sahuēti jiayama ca sahuēhai ca joni ini quiha. Toa joni réy jisniquē. ¹² Jisi tsi "Yama tsi xo mi fiesta sahuēti pē. ¿Jēnahuariahax raca mi jicoha pa?" i joni qui rey niquē. Jatsi pasihi joni ini quiha, raquēhi na. Chaniamahi quiha. ¹³ Jatsi réy jahuē yonati bo yobanicuē: "Jahuē mēquēnē, jahuē tahē, tihi cabo nēxacahuē. Cacha tsēmo qui naa joni niacahuē. Toá tsi araxēhi quiha. Toá tsi tēnēxēhi quiha" i rey

niquë. ¹⁴ Jatsi quiniacaxëcahuë. Huëstima tsi xo toa joi amahacaniish cabo. Jama, ichariama tsi xo toa Diós bichiina —nëa tsi Jesu nëcaniquë jodiobá chama bo qui.

*Gobierno qui impuesto bo acaina
Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26*

¹⁵ Jatsi quiha jodioba chama bá jisbayaniquë shinacatsi na. Jesu ja paracascani quiha. Jabi yoi ca Jesu ja chanimacascani quiha ja qui quësocasquí na. ¹⁶ Japi jató-na banahuacanaibo, Rey Herodés-na banahuacanaibo, tihi cabo ja raacaniquë Jesu nicati. Ja nëcacaniquë:

—Mia ri tsi xo toa parayamahaina, maestró. Paraxoma tsi Dios quinia tiisimaqui mia ra. Tiisimaquí tsi nohiria shinahai ca chahahuayamaqui mia. Mi qui jaharisi tsi xo nohiria tëquë. ¹⁷ Japi mi shinahai ca noqui mi yoano. ¿Romanoba chama-chamaria qui impuesto bo no ati ni, naa noqui jodiobo? —nëa tsi Jesu qui jodioba chamabo nëcacaniquë tanamaxëna.

¹⁸ Jabi ja shinacanaï ca yoi nori ca Jesús cahëniquë. Japi,

—¿Jënixo tsi nëca tsi ëa tanamacanaï pë, paramixëni cabá? ¹⁹ Gobierno impuesto copihacati ca parata ëa jismacahuë —i jato qui Jesu niquë.

Jatsi parata ja qui ja bëcaniquë.

²⁰ —¿Tsohuë bëmana jaria ni naa ra? ¿Tsohuë ni naa quënë ibo? —i jato qui Jesu niquë.

—Romanoba chama-chamaria janë quiha —i jaca niquë.

²¹ Jatsi Jesús quëbiniquë:

—Japi romanoba chama-chamaria qui jahuë jahuë bo tëquë acana. Jasca, Dios qui jahuë jahuë yoi bo acana —i jato qui Jesu niquë.

²² Jesú yoani ca nicahax ja ratëcaniquë. Ratëxo ja jisbayacanicuë. Ja bëta ja chanicasyamacani quiha.

Bësotëquëxëhi quiha rësonish cabo

Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40

²³ Jaquirëquë jaxaba rohari tsi quiha chama huëtsa bo, naa saduceobo icanai cabo Jesu qui bëcaniquë jato ri. (“Yama tsi xo nohiria bësotëquëhaina” icanish cabo tsi xo naa.) Bëxo tsi Jesu ja nicacanicuë:

²⁴ —“Baquë bo yama pi joni rësono tsi jahuë ahui bixëti xo jahuë noma. Bixo tsi jahuë rëquëmë bax xocobo ja saihuaxëti xo” i Moisés yamabo ni quiha, Maestró. ²⁵ Jabi seis ca noma bo quiha jaya-paonicuë joni, naa nëa ca racapaonish cato. Xocobo yama tsi naa joni rësoniquë rë. ²⁶ Jatsi quiha jahuë xachacató jahuë ahui biniquë. Xocobo sai-huahaxma tsi ja rësoniquë jaa ri. Jaquirëquë quiha jahuë noma huëtsá jahuë ahui biniquë. Xocobo saihuahaxma tsi ja rësoniquë jaa ri. Toca tsi jahuë noma bo tëquëtá aniquë. Ja rësoyocanicuë. Huësti ca xocobo ja saihuayamacani quiha. ²⁷ Jarohapa tsi rësoniquë yoxa ri. ²⁸ Jabi nohiria bo bësotëquëno tsi ¿tsohuë ahui ni naa yoxa sa? Siete ca bënë ja jayaniquë bësouí na pa —nëa tsi Jesu qui ja nëcanicuë tanamaxëna.

²⁹ Jatsi Jesú jato quëbiniquë:

—Janyama xo mato ra. Quënëhacanish cabo, Dios chama, tihi cabo cahëyamaqui mato tia.

³⁰ Bēsotēquēxo ahui bo, bēnē bo, tihi cabo biyamaxēhi quiha nohiria bo, naipá ca ángel bo jascaria iquiina. ³¹ ¿Quēñehacanish cabo ó ca Díos mato yoani ca ma jisyamani pa, naa nohiria bēsotēquēhai yoati na? ³² “Abraham, Isaac, Jacob, tihi caba Dios ca ěa xo naa ra” i Dios ni quiha. “Abraham yamabo, Isaac yamabo, Jacob yamabo” i ja yamani quiha ra, bēsocanaiba Dios ja nori iqui na —i saduceobo qui Jesu niquē.

³³ Jatsi nohiria tēquē ratēniquē Jesú tiisimahai ca nichahax na.

Oquē-oquēria ca yoba

Marcos 12.28-34; Lucas 10.25-28

³⁴ Jabi Jesú quēbini iqui tsi saduceobo bērabiniquē. Jaquirēquē Jesu qui fariseobo, naa chama huētsa bo bēcaniquē nichahax na. ³⁵ Jabi jato maxo huēsti, naa yoba cahēxēni cató Jesu nicaniquē tanamaxēna.

³⁶ —¿Jēni ca ni toa Dios yoba oquē-oquēria cato, maestró? —i Jesu qui ja niquē.

³⁷ Jatsi Jesú quēbiniquē:

—“Mato joiti tēquē, mato shina tēquē, tihi cabá tsi mato Ibo Dios ma noiti xo” ii quiha. ³⁸ Oquē-oquēria ca yoba tsi xo naa ra. ³⁹ Jasca, jaquirēquē ca yoba tsi xo naa: “Nohiria huētsa bo noicahuē, mamē ma noihai jascaria” ii quiha. ⁴⁰ Naa dos ca yoba qui chitimihī quiha Quēñehacanish cabo tēquē —nēa tsi ja qui Jesu nēcaniquē.

David yamaba Ibo

Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44

⁴¹ Jari fariseobo manicano tsi quiha Jesú jato nicaniquē:

⁴² —¿Jahuë shinacanaï, johai ca Xabahamati Ibo yoati na? ¿Tsohuë चाहिताखोको नो तो? —
iquina.

Jatsi quiha,

—David yamaba चाहिताखोको quiha —i jaca niquë.

⁴³ Jatsi Jesú nicaniquë:

—Dios shina rëamëquí tsi ¿jahuë चाहिताखोको “Ibo” David yamabá quënyamayamani? ¿Jënihax “Ibo” i ja ni, jahuë चाहिताखोको yoati tsi chanihi na?

⁴⁴ “Noho mënëcayá tsi tsahotsina, jariapari mia pasomaha cabo ë bëbono, jato mi yonano iquish na’ i noho Ibo qui Ibo Dios ni quiha” nëa tsi David yamabo nëcani quiha ra. ⁴⁵ “Noho Ibo” jahuë Xabahamati Ibo ja quënaniquë ra. “Ibo” pi jahuë चाहिताखोको no tsi ¿jënahuahax jahuë चाहिताखोको ii ni Cristo ra? —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë nicahi na.

⁴⁶ Jatsi fariseobo pasiniquë. Quëbitima-xëni ja icani quiha. Jaquirëquë jodioba chama bá Jesu nicatëquëpistiayamarianiquë tanamaxëna.

23

Fariseobo, yoba cahëxëni cabo, tihì cabo pasomaha Jesu chaninina

Marcos 12.38-40; Lucas 11.43, 46; 20.45-46

¹ Jatsi mani ca nohiria, jahuë rabëti bo, tihì cabo qui Jesu chaniniquë:

² —Jabi nohiria bax Moisés yoba bërohuahi quiha fariseobo, yoba cahëxëni cabo. Jato yonoco quiha. ³ Japi mato ja yoacanaï ca yoba tëquë ma

chahahuati xo. Jato nicacana. Jama, jato jabi banahuayamacana ra. Anoma quiha. Ja yoacanai ca yoba yoi ayamacani quiha pë. ⁴ Nicatimaxëni ca yoba bo nohiria qui acani quiha pë ati, jama ja yoacanai ca yoba nicacanaibo jaca nomari. ⁵ Jato jabi quiha pë. Jatiroha ca acani quiha pë, nohiria bá jato tsayano iquish na. Papi mishni bo, naa Dios Chani jaya ca papi sahuëcani quiha pë. Toa papi banëxëcani quiha nohiria jismaxëna. Jato jabi quiha. Jasca, nohiria ba sahuëti bo huino xo jato sahuëti bo pë, nohiria oquë jaca nori quëscahuahi na. ⁶ Nohiria bo oriquino tsi oquë ca tsahoti bo bicascani quiha pë. Jato catiti xobó ca rëquë ca tsahoti bá tsi tsahocascani quiha pë. ⁷ Jasca, bahi xo tsi joihuahacascani quiha. Jato qui jia quiha “Maestro” quënahacahaina.

⁸ ‘Jama, “Maestro” ma quënahacayamaxëti xo iquia, huësti roha ca maestro ma jaya ca iqui na. ⁹ Jasca, mai xo tsi “Jahëpa-jahëparia” joni quënayamacana. Huësti roha ca tsi xo toa mato Jahëpa-jahëparia, naa mato naipá ca Jahëpa. ¹⁰ “Maestro-maestroria” ma quënahacayamati xo, mato huësti ca Maestro-maestroria roha ca Cristo nori iqui na. ¹¹ Mato yonati iti quiha mato ó ca oquë cato. ¹² Jabi rabihuahacaxëhi quiha jamë oquëhuahai cato. Jama, oquëhuahacaxëhi quiha yonati jascaria ca manëhai cato ra.

¹³ ‘Noitiria tsi xo mato, yoba tiisimacanaibá, fariseobá. Paramixëni xo mato ra. Ma tiisimahi iqui tsi Diós otoi ca qui jicotimaxëni xo nohiria bo rë. Jasca, jicocasyama xo mato ri. Jabi nohiriá pi chahahuacasno tsi jato chitiaqui mato pë.

¹⁴ ‘Noitiria xo mato, yoba tiisimacanaibá,

fariseobá. Paramisxëni xo mato ra. Imanish ca yoxa bo paraqui mato pë, jato jahuë bo bixëna. Paraquí tsi jato xobo bo mëbiqui mato pë. Mëbihax Dios qui chani tètëca bëhoxqui mato nohiria bo paraxëna. Quësohacaxëqui mato ra. Oquëxëhi quiha mato copi ri ra.

¹⁵ ‘Noiti xo mato yoba tiisimacanaibá, fariseobá. Paramisxëni xo mato ra. Nëama bocaqui mato pë, nohiria mërahi na, jato jabi bo rarinamaxëna. Jato jabi bo rarinamaxo tsi mato oquë tsi jato rohahuaqui mato, tënëtiya qui ja bocano, naa ma bocanai jascaria.

¹⁶ ‘Noitiria xo mato, mato bëco ca rëquëninicanaibá. Anoma tsi xo toa ma tiisimahaina ra. “Arati xobó tsi axëquia” i nohiria quii tsi jatihuahacayamaxëti ca ma yoaha ca nori ca quëscahuaqui mato pë. Tocaqui mato pë, juraraqüi na. (Jatsi ma yoaha ca iqui tsi ma axëhai nori ca quëscahuacani quiha nohiria rë.) Jama, “Arati xobó ca oro ca jahuë bá tsi axëquia” i jato quii tsi “Jatihuahacayoixëti xo no yoahaina” iqui mato pa. ¹⁷ Jisna. Cahëtimaxëniria ca bëcoxëniria ca xo mato ra. ¿Jënahuariahax arati xobó ca oro ca jahuë bo oquë ina? ¿Oquë ma ni Dios arati xobo ra? Dios roha tsi xo toa oro ca jahuë bo oquëhuati ibo cato ra. ¹⁸ Jascaria tsi “Altár tsi axëquia ra” i nohiria quii tsi jatihuahacayamaxëti ca ma yoaha ca nori ca quëscahuaqui mato pë. (Jatsi ma yoaha ca iqui tsi ma axëhai nori ca quëscahuacani quiha nohiria rë.) Jama, “Altar ó ca janahaca jahuë bá tsi axëquia ra” i jato quii tsi “Jatihuahacayoixëti xo no yoahaina” iqui mato pa. ¹⁹ Jisna. Bëcoria xo mato ra. ¿Jënahuariahax altar ó ca Dios qui

ma janaha ca oquë ina? ¿Oquë ma ni Dios altar? Dios altar tsi xo toa ma janaha ca oquëhuahaina ra. ²⁰ Jishopë. “Altár tsi axëquia ra” iqui mato pë, nohiria bo paracatsi na. Jama, “Altár tsi axëquia ra” imahai ca tsi xo toa “Altar ó ca janahaca cató tsi axëquia ra” imahai ca jascaria. Jaharisi ca xo. ²¹ Jasca, “Arati xobó tsi axëquia ra” iqui mato pë, nohiria bo paracatsi na. Jama, “Arati xobó tsi axëquia ra” ipii tsi “Jaha ca bësohai ca Dios jané tsi axëquia ra” iyoiqui mato ra. Jaharisi tsi xo toa dos ca yoahaina ra. ²² Jasca, “Naipá tsi axëquia” iqui mato pë, nohiria bo paraxëna. Jama, “Naipá tsi axëquia” ipii tsi “Naipá ca tronó ca tsaho ca Dios jané tsi axëquia” iyoiqui mato ra. Jaharisi tsi xo toa dos ca yoahaina.

²³ ‘Noitiria xo mato, yoba cahëxëni cabá, fariseobá. Paramisxëni xo mato ra. Jabi ma tësaha ca yochi bo, naa mato menta, anís, comino, tihi cabo quima décima ca Dios qui aqui mato, mato yoba nicariaxëna. Tocaquí tsi Dios oquë-oquëria ca yoba nicayamaqui mato pë. ¿Japa? ¿Mabë xatë bo mëbicanai? ¿Noiyoicanai? ¿Dios chahahuayoicanai? Toca tsi ma ati nori iquë, mato yoba huëtsa bo niaxoma. ²⁴ Bëco ca rëquëniniliti ibo bo xo mato pë. Iriama ca yoba bo nica-nicapama tsi Dios oquë-oquëria ca yoba bo mataraqui mato pë.

²⁵ ‘Noitiria xo mato, yoba cahëxëni cabá, fariseobá. Paramisxëni xo mato ra. Mëchocoha tsi xo mato mëquë bo. Mëchocoxo piquí tsi mato jabi bo nicariaqui mato; mahitsa quiha. Jahuëmishni bo ó quëëmishëneria xo mato ra. Yoixëni ca xo mato shinana. ²⁶ Jariapari tsi mato shina bahuëcana,

bëcoria ca fariseobá. Mato shina pi bahuëhacano tsi jiaxëhi quiha mato jabi ri.

²⁷ ‘Noitiria xo mato, yoba cahëxëni cabá, fariseobá. Paramisxëni xo mato. Joxohuahaca ca maihuati xobo bo jascaria xo mato ra. Jiaria tsi xo toa xobo cacha cato; jama, jaxara tsi nohiria xao bo, pisiria ca jahuë bo, tihi cabo jaca nori. ²⁸ Toca xo mato ri. Nohiria bo qui jia jisiria xo mato jabi bo; jama, quiamisxëni ca jochahuaxëneria ca mato shina nori.

²⁹ ‘Noitiria xo mato, yoba cahëxëni cabá, fariseobá. Paramisxëni xo mato. Jiaria ca maihuati xobo bo aqui mato, mato Dios Chani yoanish cabo bax na. Toca tsi jato oquëhua-casqui mato pë. ³⁰ Tsayacahuë. Mato naaborëquëbá Dios Chani yoanish cabo aniquë pë. Jama, “Toatiyá pi bësorohaquí tsi jato ayamaquë no aniquë ra” iqui mato pë jaboqui. ³¹ Jabija. Jato ati iboba chahitaxocobo ma nori ca jismaqui mato ra, toca tsi ma chaniquë no. ³² Ma acatsai ca acahuë. Mato naborëquëbá chitahëhuani ca yonoco jatihuacana iquia ra. ¿Jaboqui ëa acasyamacanai?

³³ ‘Rono bá, rono ba xocobá. Tënëtiya qui raahacaxëqui mato iquia. ¿Jënahuariahax toa copi ma paxana? ³⁴ Ja tsi xo toa Dios Chani yoacanaibo, yosibo, yoba cahëxëni cabo, tihi cabo mato qui raaxëquia Dios Chani nicamaxëna. Jatsi jato xatë axëqui mato. Jato xatë cruzó tsi tooxaxëqui mato. Huëtsa bo rashaxëqui mato pë mato catiti xobo xo na. Huëtsa bo chibaxëqui mato, yaca huëtsa, yaca huëtsa jato mërabonaquí na. Tihi tsi axëqui mato pë. ³⁵ Jaha tsi mato qui japahacaxëhi quiha Dios copi ra, jatiroha ca acacanish cabo quëshpi na.

Jariapari Abel acacanicuë. Jaquirëquë huëstima ca Dios Chani yoanish ca huëtsa bo acacani quiha. Jarohapa tsi Zacarías, naa Berequias baquë acacanicuë. Jabi altar, arati xobo naxërëquë xo tsi Zacarías ja tēpasanicuë. Tocanoma tsi xo toa acacanicuë cabo ra, naa Abel tēpas-hacanicuë rohari. ³⁶ Mato parayamaquia. Copihacaxëti xo jaboqui ca bēsocanaibo, jatiroha ca acacanicuë cabo quëshpi na iquia ra.

Jerusalén ca nohiria Jesú noinina

Lucas 13.34-35

³⁷ Jisa Jerusalén, Jerusalén ca nohiriá. Jisa, Dios Chani yoanish cabo ati ibobá. Jisa, Diós raani ca Chani bēcanaibo acanaibá. ¡Erama! Mato otocasquia ra, naa jahuë pēhi namá jahuë xocobo patiarí otohai jascaria. Jama, ëa biyamaqui mato rē. ³⁸ Iquë ra. Diós mato niabëriacuë rē. Quëyohacaxëqui mato ra. ³⁹ Jasca, ëa jistëquëyamariaxëqui mato, “Shoma tsi xo Iboba janë tsi johai cato” i ma xëquë rohari —nëa tsi Jesu nēcanicuë.

24

“Quëyohacaxëhi quiha jodioba arati xobo” i Jesu nina

Marcos 13.1-2; Lucas 21.5-6

¹ Jabi jodioba arati xobo Jesú jibbayanicuë. Jibbayajahuano tsi quiha ja qui jahuë rabëti bo bēcanicuë jato arati xobo bo tsayamaxëna.

² Tsayapama tsi jato qui Jesú chananicuë:

—Jia tsi xo naa ma tsayacanaina. Mato parayamaquia. Potas-hacaxëhi quiha naa arati xobo bo

tëquë ra. Matsami matsami niyamaxëhi quiha jahuë maxax bo; huësti ca yama nomari —i Jesu niquë.

Xaba rëso jisti bo

Marcos 13.3-23; Lucas 21.7-24; 17.22-24

³ Maca Olivo Ya icanai cató tsi Jesu tsahono tsi quiha ja qui jahuë rabëti bo bëcaniquë. Jahuë rabëti bo roha quiha.

—¿Jënino tsi ocapixëhi ni naa mi yoahaina ra? Noqui yoahuë. ¿Jënahuariaxo tsi cahëxëhi ni noa, naa mi bacahaina, xaba rëso, tihì cabo tsëquëxëquë no? —i Jesu qui jaca niquë.

⁴ Jatsi Jesu nëcaniquë:

—Quiniacaxëcahuë, ma parahacayamano. Joxëhi quiha huëstima ca noho janë tsi chanicanaibo. ⁵ Joxo tsi huëstima ca nohiria paracaxëcani quiha rë, “Cristo xo noa” iquiina. ⁶ Jasca, país bo nianahaina, país ca xërëquë ca nohiria iquinahaina, tihì cabo nicaxëqui mato ra. Nicahi tsi raquëyamacana. Ocapixëhi quiha ra; jama, jari xaba rëso ja nomari. ⁷ País huëtsa pasomaha nianaxëhi quiha país huëtsa. Chama huëtsa pasomaha iquinaxëhi quiha chama huëtsa. Jasca, toatiyá tsi oriqiti biniaxëhi quiha nohiria bo rë. Jasca, yajoriaxëhi quiha mai. Toca tsi ja ixëti quiha jamëri ca iti bá no. ⁸ Jama, jariapari ca nohiria bá tënëhai ca chitahë roha tsi xo naa ra. Oquëanaxëhi quiha ra.

⁹ Jatsi mato qui tsamicaxëcani quiha. Chama bo qui mato mëacaxëcani quiha acacati. Ea iqui tsi mato qui caxaxëqui jatiroha ca país ca nohiria. ¹⁰ Toatiyá tsi Dios quima bësocaxëcani quiha

huëstima ca nohiria. Jabë xatë bo pasomaha chanicaxëcani quiha rë. Jabë xatë bo qui caxacaxëcani quiha. ¹¹ Jatsi jisiquixëhi quiha huëstima ca mahitsa ca Dios Chani yoacanaibo. Jisiquiquí tsi huëstima ca nohiria paracaxëcani quiha. ¹² Toatiyá tsi pacanaxëhi quiha jochahaina. Janacaxëhi quiha nohiria bá noihaina; ¹³ jama, jahuë rëso qui tënëcanaibo xabahamahacaxëti nori. ¹⁴ Jasca, jatroha ca maí ca nohiria qui yoahacaxëti xo Dios Chani, naa ja othai yoati na. Jabija ca Chani nicaxëhi quiha nohiria bo tēquë. Jaquirëquë tsëquëxëhi quiha jahuë rëso.

¹⁵ ‘Toatiyá tsi Dios arati xobo, naa iti-itiriá tsi niixëhi quiha quëyomisxëni ca yoiria cato, naa Daniel yamabá yoani jascaria. Jabi naa quënëni ca tsayahai cató cahëno ra. ¹⁶ Naa quëyomisxëni ca yoiria ca jisi tsi maca bo qui jabaxëti xo jodioba maí cabo. ¹⁷ Jahuë xobo qui jicoyamaxëti xo xobo cacha ca nohiria jahuë jahuë bo bixëna. Ja bamayamano. ¹⁸ Jasca, jahuë sahuëti biti bacayamaxëti xo huaí ca yonocohai cato. Ja bamayamano. ¹⁹ Toatiyá tsi noitixëhi quiha tohoya ca yoxa bo, baquë pistia ico cabo. ²⁰ Dios qui bëhoxcana, matsitiyá tsi joiti barí tsi ma jabayamano. ²¹ Jabi mai nëhohuahacanitiya rohari tsi huëstima ini quiha nohiria bá tënëhaina. Jama oquë-oquëriaxëhi quiha naatiyá ca ja tënëcaxëcanaina iquia. ²² Jama, toa tënëti xaba pi Diós namahuayama-rohano tsi yama ca nohiria xabahamahacahai quë aquë. Ja bini ca nohiria bo bax toa xaba namahuaxëhi quiha.

²³ ‘Jatsi “Nëá xo noqui Xabahamati Ibo, tsayapa.

Toá xo ra” i pi tsohuëcara no tsi jato chahahuayamacana. ²⁴Toatiyá tsi jisiquixëhi quiha mahitsa ca Cristo bo. Jisiquixëhi quiha mahitsa ca Dios Chani yoacanaibo. Jisiquixo tsi jisti bo acaxëcani quiha pë, Diós bini ca nohiria bo paraxëna. ²⁵Nicacahuë. Jaboqui mato yobapariquia, ocapijanox pari no. ²⁶Jasca, “Xabachá xo Cristo” i nohiria no tsi boyamacahuë. “Nëá xo, jonë quiha” i jaca no tsi jato chahahuayamacahuë. ²⁷Bajrahai ca canapa nai shitahai ca jascariaxëhi quiha Nohiria Baquë johaina. Mëri tsi ixëhi quiha ë johaina ra. ²⁸Jabi yohina pi rësono tsi catitapicani quiha poico bo. Jahuë pisi quiha. Jascaria tsi, jocha oquë-oquëriano tsi joxëhi quiha Nohiria Baquë jahuë ángel bo ya.

Nohiria Baquë johaina

Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-33; 17.26-30, 34-36

²⁹ ‘Anomariaxëhi quiha toa tënëtiya ra. Jaquirëquë tsëmonaxëhi quiha bari. Nai ax paquëxëhi quiha naipá ca huishti bo. Yajohacaxëhi quiha naipá ca jahuë bo. ³⁰Jatsi naipá tsi jisiquixëquia, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Jatsi araxëhi quiha maí ca nohiria bo tëquë. Jatsi tsëmó tsi ë johai ca jiscaxëcani quiha. Noho chama, noho oquë, tihí cabo jiscaxëcani quiha ë joquë no. ³¹Jasca, xohacaxëhi quiha trompeta joi pistiamá no. Jatsi jatiroha ca quinia, naa norte, sur, este, oeste, tihí cabo qui noho ángel bo raaxëquia. Noho nohiria, naa ë bini cabo catiacaxëcani quiha.

³² ‘Jabi higuera jihui jisti tsayano. Ja botox-pino tsi basima xo oitiya. Toa cahëqui mato.

³³ Jascaria, ë yoaha ca jahuë bo chitahëno tsi basima tsi xo toa ë johaina. Joti basima xo ëa.

³⁴ Mato parayamaquia. Jabi naatiyá ca bësocanaibo rêsonox pari no tsi ocapixëhi quiha ë yoahana.

³⁵ Huinocaxëhi quiha naipa, mai, tihi cabo; jama, huinoca-pistiayamariaxëhi quiha noho Chani ra.

³⁶ ‘Jabi yama tsi xo toa ë johai ca bari hora cahëhaina. Cahëyamahi quiha naipá ca ángel bo. Cahëyamaquia ëa ri, naa Dios Baquë ë nori cato. Toa bari cahëhi quiha Jahëpa Dios roha.

³⁷ ‘Jabi ë jono tsi ë noho pasoyamacaxëcani quiha nohiria rê, naa Noé tiyá jascaria.

³⁸ Toatiyá tsi Dios shinayamaquí tsi jënë ó ja pasoyamacaniquë. Raquëxoma tsi ja picani quiha. Jënë aii ja icani quiha. Ahui yahaii ja icani quiha. Ja tocacanicuë noti चाहितaxëni ca qui Noé jiconox pari no. ³⁹ Jënë baihai ca ó ja pasoyamacani quiha. Jarohapa tsi jënë tsi ja quëyohacacanicuë ra.

⁴⁰ ‘Toatiyá tsi yonocobëquihi ixëhi quiha dos ca joni bo huai xo na. Mëbihacaxëhi quiha huëstita. Jisbëriahacaxëhi quiha huëtsa. ⁴¹ Tobixëhi quiha dos ca yoxa bá xëqui timabëquinahaina. Mëbihacaxëhi quiha huëstita. Jisbëriahacaxëhi quiha huëtsa.

⁴² ‘Japi jaha bësocahuë, mato ibo johai ca bari ma cahëyamahai quëshpi na. ⁴³ Yomaxëni ca johai ca hora pi cahërohahi tsi xobo ibo oxayamaquë aquë ra. Yomaxëni ca qui ja tsamicuë aquë ra. ⁴⁴ Japi shomahuahacacana, ë noho ma pasomayamahai ca barí tsi ë joxëhai quëshpi na.

Yoi ca yonati
Lucas 12.41-48

45 ‘¿Tsohuë ni toa empleado jiaxëni cato, naa chahahuahacati cato? ¿Tsohuë bixëhi ni chama, jahuë yonati bo ototi, jato orihuati? ¿Jahuë yonati jiaxëni ca biyamamayamaxëhi ni? 46 Ja qui jahuë chamá aca ca yonoco pi aii tsi ranixëhi quiha toa empleado, jahuë chama joxëquë no. Ja acai ca jisxëhi quiha jahuë chama ra. 47 Jatsi jahuë empleado jia ca qui oquë ca yonoco axëhi quiha, naa jahuë jahuë bo tëquë ototi. 48 Jama, yonati yoi ca iipihit tsi “Bamaxëhi quiha noho chama” jamë ixëhi quiha. 49 Jatsi jahuë chama yonati bo rashati chitahëhuaxëhi quiha pë. Pahëcanaibo ya oriquiti chitahëhuaxëhi quiha. Jënë aii quiha rë. 50 Jatsi bacaxëhi quiha jahuë chama, naa jaha ja pasoyamahai ca barí no. 51 Bacaxo tsi raquëria ca nicamixëni cabá copi toa empleado yoi ca qui axëhi quiha. Toá tsi ara-araxëhi quiha toa empleado nicamixëni cato.

25

Diez ca yoxajahi bo chani

1 ‘Jabi tsëquëxëhi quiha Diós otoiha ca bari ra. (Jaha bësocana.) Toa barí tsi nëcaxëhi quiha nohiria, naa chani jascaria. Jabi tobi quiha diez ca yoxajahi bo iniquë. Baquichá tsi quiha jato lamparina bo ja tsamacaniquë, ahui yahi johai ca joni bëchaxëna. 2 Jabi cinco ca yoyoxëni ca yoxajahi bo ya ini quiha, cinco ca tiisi jaya ca huëtza cabo ri. 3 Jabi yoyoxëni cabá jato lamparina bo boniquë aceite yama. Aceite ja shina-bënocani quiha. 4 Jama, tiisi cabá aceite boniquë

jato lamparina boquí na. ⁵ Jatsi quiha ahui yahai ca bamaniquë. Manahi tsi yoxajahi ba bëro coshinaniquë. Jatsi oxatsijacani quiha. ⁶ Jatsi baquichá tsi quiha tsohuëcara ca quënahai ca joi ja nicacanicuë, naa “Jaboqui cahëhi quiha ahui yahai cato ra. Bëchahi bëcahuë” iquiina. ⁷ Jatsi quiha joiniquë yoxajahi bo. Joixo tsi jato lamparina bo ja shomahuacanicuë. ⁸ Jatsi quiha “Aceite pistia noqui ahüë. Nocapaima tsi xo noba lamparina bo rë” i tiisi cabo qui yoyoxëni cabo niquë. ⁹ Jatsi quiha, “¿Jënahuariaxo mato qui no ana? No narismitsa. Oquë tsi xo tienda qui ma bocanaina copixëna” i jato qui tiisi ca yoxajahi bo ni quiha. ¹⁰ Jatsi quiha yoyoxëni ca yoxajahi bo bocanicuë aceite copixëna. Ja copicano tsi quiha ahui yahai ca cahënicuë. Jatsi quiha ja bëta fiesta qui rohahua-hacaniish ca yoxajahi bo jiconiquë. Ja jicoyocaquë tsi quiha caiti japahanicuë. ¹¹ Jaquirëquë ja cho tsi quiha fiesta qui cahëcaniquë yoxajahi bo huëtsa bo. Cahëxo tsi quiha ja quënanicuë: “Japëcahuë, taitá. Noqui jicomahuë ra” iquiina. ¹² Jatsi quiha, “Mato cahëyamaquia ra” i jato qui ahui yahai ca ni quiha.

¹³ ‘Japi jaha bësocahuë, ë johai ca bari ma cahëyamahai quëshpi na —nëa tsi Jesu nëcaniquë chani yoahi na—.

Parata bichish ca yonati chani

Lucas 19.11-27

¹⁴ ‘Jabi Diós otohai ca tsëquëno tsi copihacaxëhi quiha nohiria bo. Naa chani nicacahuë. Tobi quiha chama iniquë. Nëama país huëtsa qui ja cacasni quiha. Jabi canox pari tsi quiha jahüë

yonati bo ja quënaniquë. Quënaxo tsi quiha jahuë parata jato qui ja prestahuahaniquë ja bax anihuati. ¹⁵ Huësti ca yonati qui cinco mil ca pesos ja aniquë. Yonati huëtsa qui dos mil ca pesos ja aniquë. Huëtsa qui un mil ca pesos ja aniquë. Jabi oquë ca tiisi jaya ca yonati qui huino ca parata ja ani quiha. Tiisiriana ca qui nama ca ja ani quiha. Parata axo tsi quiha ja jibayaniquë. ¹⁶ Jabi bamayamaniquë toa cinco mil ca pesos bichish ca yonati. Ja iniahai cató tsi quiha toa parata ja anihuaniquë. Toca tsi quiha cinco mil ca pesos ganancia ja aniquë ra jahuë chama bax na. ¹⁷ Jabi tocaniquë dos mil ca pesos jaya ca ri. Dos mil ca pesos ganancia ja ani quiha jahuë chama bax na. ¹⁸ Jama, un mil ca pesos bichish ca caniquë jahuë parata ya. Caxo tsi quiha maiquiní tsi jahuë chama parata ja maihuaniquë.

¹⁹ ‘Naama tsi quiha, naa xëni huëtsá tsi quiha jato chama bacaniquë. Bacaxo tsi quiha jato qui ja prestahuahani ca parata ja bënaniquë. ²⁰ Jatsi quiha jariapari ca yonati, naa cinco mil ca pesos binish ca joniquë. Joxo tsi quiha jahuë chama qui jahuë cinco mil ca pesos jahari ja mëaniquë. Chamá-na quiha. Jatsi quiha chama qui cinco mil ca pesos huëtsa ja mëaniquë. Jahuë ganancia quiha. “Cinco mil ca pesos ë qui mi aniquë, taitá. Tsayahuë. Nëá xo cinco mil ca pesos huino, naa ganancia mi bax ë acana ra” i jahuë chama qui ja niquë. ²¹ Jatsi quiha chama chaniniquë: “Jia tsi xo toa mi acana ra, yonati jiaxëni cató. Jia tsi noho parata pistia mi otoquë ra, negocio acaina. Ja iqui tsi oquë ca yonoco mi qui axëquia ati. Noho xobo qui jicohuë. No raninabëquino ra” i jahuë

yonati qui chama niquë. ²² Jatsi quiha dos mil ca pesos binish ca yonati joniquë. Johax, “Dos mil ca pesos ë qui mi aniquë. Tsayapa. Nëá xo dos mil ca pesos huino quiha, naa ganancia mi bax ë acana ra” i jahuë chama qui ja ni quiha. ²³ Jatsi quiha ja qui jahuë chama nëcaniquë: “Jia tsi xo toa parata pistiá tsi negocio mi acana ra. Ja iqui tsi oquë ca yonoco mi qui axëquia ototi. Noho xobo qui jicohuë. No ranibëquinano ra” i ja qui chama ni quiha. ²⁴ Jatsi quiha un mil ca pesos binish ca yonati joniquë. Johax, “Noiyamahai ca joni mi iqui ca ë nicaniquë, naa nohiria huëtsa bá banaha ca sayaha ca tihi cabo tësahaina. ²⁵ Japi ë raquë-raquëniquë. Raquëhi tsi mi parata ë maihuaniquë bënoyama-xëna. Tsayapa, nëá xo mi parata ra. Mí-na quiha” i chama qui ja niquë. ²⁶ Jatsi quiha chama chaniniquë: “Yoixëni ca chiquixënia ca yonati xo mia ra. Noiyamahai ca joni ë iqui ca mi cahëniquë. Jabija, noho yonati bá banaha ca sayaha ca, tihi cabo tësahai ca ëa xo naa. ²⁷ ¿Jëniriauxo tsi banco qui noho parata mi ayamani pa, ganancia bixëna? Jatsi joxo tsi noho parata yoi, jahuë banco ganancia, tihi cabo ë biquë aquë ra” i toa yonati qui ja ni quiha. ²⁸ Jatsi quiha toá ca mani cabo qui chama chaniniquë: “Jahuë mil ca pesos mëbichahuë. Toa cinco mil ca jaya ca yonati qui acahuë. ²⁹ Jabi huino ca copi bicaxëcani quiha jaya cabo, naa Dios bax yonococanaibo. Bini-ayamacaxëcani quiha. Jama, jahuë pistia roha ca bënoxëhi quiha yonocoyamahai cato. ³⁰ Japi cacha tsëmo qui naa chiquixëni ca yonati niacahuë. Toá tsi ara-araxëhi quiha tënëhi na” i chama ni quiha

—nëa tsi Jesu nëcaniquë naa chani yoahi na—.

Jaroha ca copi

³¹ ‘Jabi anomariaxëhi quiha toa barí tsi ë joxëhaina. Noho ángel bo ya tsi joxëquia, naa Nohiria Baquë ë nori cato. Johax noho tronotronoriá tsi tsahoxëquia. ³² Jatsi ëa tëamë tsi caticaxëcani quiha maí ca nohiria bo tëquë. Jatsi nohiria bëquëxnamaxëquia, naa chibo quima jahuë oveja obëso cató tsëcahai ca jascaria. ³³ Jahuë mënëcayá tsi oveja bo janahi quiha, chibo jahuë mëxojó no. ³⁴ Jabi tocaxëquia ëa ri, naa chama-chamaria ë nori cato. Tocahax noho mënëcayá ca nohiria bo qui chaniparixëquia: “Bëcahuë, noho Jahëpá shomahuani ca ma bino ra. Naama tsi quiha ja rohahuahacani quiha, naa mai nëhohuahacani tiya rohari. ³⁵ E paxnano tsi ëa ma pimaniquë ra. E tëshinaquë tsi jënë ëa ma amaniquë ra. E co-coquë tsi mato xobo qui ëa ma jicomaniquë. ³⁶ Sahuëti ë narisquë tsi ëa ma shomahuaniquë. Preso qui ë nanëhacaquë tsi ë qui ma shishoniquë” nëa tsi jato qui nëcaxëquia. ³⁷ Jatsi, “¿Jënino tsi mia no pimani pa, Ibobá, naa mi paxnaquë no? ¿Jënino tsi mia jënë no amani sa, naa mi tëshinaquë no? ³⁸ ¿Co-cohi tsi no bëta mi chitëni pa? ¿Jënino tsi mia no joihuani pa? ¿Jënino tsi sahuëti mi qui no ani, naa tsoboco mi iquë no? ³⁹ Mi iquiquë tsi preso xara mi iquë tsi ¿jënino tsi mi qui no shishoni pa?” Tihi tsi i ë qui xëhi quiha mëstëhuahacahax cabo, quëbihi na. ⁴⁰ Jatsi, “Nëa xo tsi ëbë xatë iriama cabo shomahuaquí tsi ë bax ma tocaquë ra” ixëquia. ⁴¹ Jaquirëquë mëxojó ca nohiria bo qui chanixëquia: “Tori

bocahuë. Yoshihuahacati xo mato ra. I-ipahai ca chihi, naa Yoshini, jahuë ángel yoixëni bo, tihi cabo bax rohahuahacani ca chihi qui bocata. ⁴² Paxnahëquë tsi ëa ma pimayamaniquë pë. E tëshinaquë tsi ë qui jënë ma ayamaniquë pë. ⁴³ E co-coquë tsi mato xobo qui ëa ma jicomayamaniquë pë. Sahuëti ë narisquë tsi ëa ma mëbiyamaniquë pë” nëa tsi jato qui nēcaxëquia ra. ⁴⁴ Jatsi ëa quëbicaxëcani quiha: “ǂjënino tsi mi iquini pa? ǂjënino tsi mia no mëbiyamani pa, naa preso qui mi nanëhacaquë no? Cahëyamaqui noa ra” tihi tsi i ë qui caxëcani quiha pë. ⁴⁵ Jatsi, “Parayamaquia. Ebë xatë iriama cabo pi mëbicasyamaquí tsi ëa yoi ma mëbicasyamaniquë pë” i jato qui xëquia ra. ⁴⁶ Jatsi raahacacaxëcani quiha naabo. Tënë-tënëpaocaxëcani quiha. Jama, bëso-bësopaocaxëcani quiha mëstëhuahacahax cabo ra —nëa tsi Jesu nēcaniquë.

26

Jesu qui ja tsamicascanina

Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2; Juan 11.45-53

¹ Nohiria bo tiisimahax tsi quiha jahuë rabëti bo qui Jesu chaniniquë:

² —Dos bari tsi chitahëxëhi quiha pascua fiesta. Toatiyá tsi chama bo qui mëahacaxëquia rë. Cruzó tsi ëa namëcaxëcani quiha —iquiina.

³ Toatiyá tsi quiha Caifás xobo-xoboria tsi jodioba chama bo catiniquë. Toá mani ini quiha arati iboba chama bo, jodioba yosibo. ⁴ Toá tsi ja chaninacani quiha Jesu yoati na. Parahax tsi ja qui ja tsamicascani quiha namëxëna.

⁵ —No quiniati xo ra. Anoma tsi xo fiesta no tsi ja qui no tsamihaina ra. Caxaxëhi quiha nohiria bo tia —i jaca niquë.

Perojomé tsi Jesu tahë ashimahacarina
Marcos 14.3-9; Juan 12.1-8

⁶ Jabi yaca Betaniá tsi Jesu iniquë, naa bono-huaxëni ca Simón xobó no. ⁷ Toá ja no tsi quiha ja qui yoxa joniquë alabastro icanai ca botella ya. Perojome rêamë ja ini quiha. Joxo tsi quiha naa copixëni ca perojome jahuë mapo qui ja japaniquë, ja oriquiquë no. ⁸ Jatsi yoxa qui jahuë rabëti bo caxaniquë ja aca ca jisi na.

⁹ —¿Jëniriauxo tsi toa perojome mi yoshihuaha rê? Copixëni quiha. Huëstima ca parata quëshpi tsi naa perojome iniahacati nori iquë rê noitiria cabo qui ati —i jaca niquë.

¹⁰ Jabi ja chanicani nori ca Jesús cahëni quiha. Cahëhax,

—¿Jënixo tsi naa yoxa yosicanai pë? Jiaria tsi xo toa ë bax ja acana ra. ¹¹ Mato bëtarohahi quiha noitiria cabo; jama, ëa ti tsi xo toa mato bëta naamayamahaina. ¹² Noho yora qui perojome ja japahai cató tsi ëa ja rohahuaquë maihuahacati. ¹³ Ja aca ca nicaxëhi quiha maí ca nohiria bo tëquë, naa Dios Chani yoahacahai cató no. Jatsi naa yoxa shinaxëhi quiha nohiria bo, nicaxo na —i Jesu niquë.

Chama bo qui Jesu Judás mëacasnina
Marcos 14.10-11; Lucas 22.3-6

¹⁴ Jatsi arati ibobá chama bo qui Judas caniquë, naa Iscariote yaca ax jonish cato. Jesu doce ca rabëti bo ó ca huësti ca ja ini quiha. Cahax,

¹⁵ —¿Jahuë tihí ca parata ë qui acaxëcanai Jesu quëshpi na? Mato qui mëaxëquia —i jato qui Judas niquë pë.

Jatsi Judas qui treinta ca parata copixëni ca quiha ja acaniquë. ¹⁶ Bixo tsi quiha jato qui Jesu mëati xaba jia ca mërati ja chitahëhuaniquë.

Pascua fiesta

Marcos 14.12-25; Lucas 22.7-23; Juan 13.21-30; 1 Corintios 11.23-26

¹⁷ Jabi pascua fiesta bari bo tsëquëquë tsi quiha naa jariapari ca barí tsi levadura yama ca mapari jodiobá piniquë. Jato jabi quiha. Jatsi toa barí tsi quiha Jesu qui jahuë rabëti bo bëcaniquë.

—¿Jahuënia xo tsi pascua oriquiti rohahuaxëhi ni noa sa, pixëna? —i jaca niquë.

¹⁸ —Tobi yacatá ca joni quiha. Ja qui bocata. “Basima tsi xo noho xabaca’ ii quiha Maestro” i ja qui cana. “Mi xobo xo tsi jahuë rabëti bo yaxo tsi pascua oriquiti picatsi quiha” i ja qui cana —i jato qui Jesu niquë.

¹⁹ Jatsi jahuë rabëti bo bocaniquë Jesús yoani ca axëna. Toa xo tsi quiha pascua oriquiti ja rohahua-caniquë.

²⁰ Yata tsi naa bari caquë tsi quiha jahuë doce ca rabëti bo ya Jesu iniquë. ²¹ Oriquipama tsi,

—Parayamaquia. Jodiobá chama bo qui ëa mëaxëhi quiha mato ó ca huësti cato rë —i jato qui ja niquë.

²² Jatsi quiha ja cohuënacanicuë.

—¿Tsohuë cara ni toa sa? ¿Ea ti ma ni? —i jaca niquë.

²³ Jatsi quiha Jesús quëbiniquë:

—E bêtaxo tsi jahuë mapari pitëxti qui na-comabëquihai ca tsi xo toa ëa mëaxëhai cato ra. ²⁴ Rësoxëquia Quënëhacanish cabá yoani jascaria, naa Nohiria Baquë ë nori cato; jama, noiti-noitixëhi quiha toa jodioba chama bo qui ëa mëaxëhai ca joni ra. Ja qui oquë ja iquë aquë ja coyamarohapiquë no —i Jesu niquë.

²⁵ Jatsi,

—¿Ea yoati tsi chanihi ni mia pa? —i Judas niquë, naa Jesu mëanish cato.

—Jaahuë —i Jesu niquë.

²⁶ Jatsi oriquipama tsi quiha mapari Jesús biniquë. Bixo tsi “Gracias” i Dios qui ja niquë ja quëshpi na. Bëquëx-xo tsi jato qui mapari ja aniquë piti.

—Bicahuë. Picahuë. Noho yora tsi xo naa —i jato qui ja niquë.

²⁷ Jatsi copá ca jënë ja biniquë. Bichi tsi “Gracias” i ja niquë. Jatsi jënë jato qui ja aniquë.

—Bicahuë. Ayocana —i Jesu niquë—. ²⁸ Noho jimi tsi xo naa. Dios xabahamati quinia jisti quiha. Huëstima cabo bax japahacahi quiha noho jimi ra, jato jocha masati. ²⁹ Jabi nëa xo tsi naa uva bimi jënë atëquëpistiyamariaxëquia, mato bëta xo tsi quinia paxá tsi ë atëquëxëquë rohari mana xo na, naa noho Jahëpá otoiha cato xo na —nëa tsi Jesu nëcaniquë.

Jochati tanamahacaxëqui mato

Marcos 14.26-31; Lucas 22.31-34; Juan 13.36-38

³⁰ Quëquëhax tsi quiha Maca Olivo Ya qui ja bocaniquë. ³¹ Jatsi quiha jato qui Jesús chaniniquë:

—Naa baquichá tsi ëa pasomaha bësoyoxëqui mato rë. Tocaxëti quiha, “Oveja obëso ca tËpasmaxëquia. Pacanamahacaxëhi quiha jahuë oveja” i Quënëhacanish cato ó tsi Dios ni quëshpi na. ³² Jama, bësoTëquëhax mato bëbo Galilea qui caxëquia —i jahuë rabëti bo qui Jesu niquë.

³³ Jatsi quiha Pedró quëbiniquë:

—Mi quima tËxë bo bësomitsa. Jama, mi quima casopistiayamariahai ca ëa xo naa ra —iquiina.

³⁴ Jatsi Pedro qui Jesu chaniniquë:

—Mia parayamaquia. Naa baquichá tsi patiari bënë quëonox pari no tsi tres tsi “Jesu cahëyamaquia” ixëqui mia rë —iquiina.

³⁵ Jatsi quiha,

—Mi bëta pi rësorohahi tsi mi quima casopistiayamariaxëquia ra —i Pedro niquë.

Jatsi toca tsi quiha chaniniquë jahuë rabëti huëtza bo ri.

Getsemaní tsi Jesu bëhoxnina

Marcos 14.32-42; Lucas 22.39-46

³⁶ Jatsi Getsemaní icanai ca qui Jesu caniquë jahuë rabëti bo ya. Cahax,

—Nëbí tsahocana. Toa tsi caapariquia bëhoxëna —i jato qui ja niquë.

³⁷ Jatsi Pedro, Zebedeo dos ca baquë, naa Jacobo, Juan, tih roha cabo ja boniquë. Jatsi Jesu cohuënaniquë. Raquëtsijaniquë. ³⁸ Jatsi quiha,

—Cohuëria ca ëa xo naa. Rësoti basima xo ëa rë. E bëta chitëcana. E bëta bësocana ra —i jato qui ja niquë.

³⁹ Jatsi ori pistia cahax Jesu mënininiquë, jahuë bëmana mai quiri. Bëhoxtsijaniquë:

—Mi qui pi jia no tsi ë quima naa johai ca tënëtiya mëbihuë, noho Jahëpá. Tënëcasyama xo ëa ra. Jama, jaha ë quëëhai ca mi ayamano; jama, mi shina roha ati nori ra —i Jesu niquë bëhoxhi na.

⁴⁰ Bëhoxhax jahuë rabëti bo qui ja joniquë. Joxo tsi ja oxacanaí ca ja jisniquë. Jatsi,

—¿Huësti hora roha ë bëta bësoti mëtsama ni mato rë? ⁴¹ Bësocana. Bëhoxcana, jochati ma tanamahacayamano ra. Jabija, mato shina tsi xo toa bëhoxcatsaina; jama, mato yora tsi xo chamayama —i Pedro qui Jesu niquë.

⁴² Jatsi Jesu catëquëniquë bëhox-xëna.

—Ea shinahuë, noho Jahëpá. Mi qui pi jia no tsi naa tënëtiya mi mëbino. Jama, jaha ë quëëhai ca mi ayamano, mi shina ati nori —i ja niquë.

⁴³ Bëhoxhax ja jotëquëniquë. Oxa ja icani ja jisniquë. Coshiria jato bëro ini quiha. ⁴⁴ Jisbaya tsi ja bëhoxtëquëniquë, jasca ca yoahaina. ⁴⁵ Jatsi jahuë rabëti bo qui ja bacaniquë.

—¿Jari oxacanaí rë? ¿Jari joicanaí rë? Tsëquëquë ë tënëti hora ra. Jochahuaxëni cabo qui mëahacapaimaria xo ëa, naa Nohiria Baquë ë nori cato. ⁴⁶ Joicana. ¿Canomani? Nëa johi quiha ëa mëacatsai ca joni rë —i Jesu niquë.

Jesu qui soldado bo tsaminina

Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; Juan 18.2-11

⁴⁷ Jabi jari ja chanino tsi Judas joniquë, naa doce ca ó ca huësti cato. Ja bëta bëcaniquë nohiria misco. Saipi bo, jihui bo, tihi cabo jayacani quiha. Ja raahacani quiha Jesu qui tsamiti. Arati ibo bo, yosibo, tihi cabá jato raani quiha. ⁴⁸ Jatsi nohiria misco qui jisti Judás aniquë.

—Ma bicatsai ca joni tatsoxëquia. Toa joni qui tsamicahuë —i jato qui Judas, naa Jesu mëanish ca niquë pë.

⁴⁹ Japi cahëhax Jesu qui Judas catapiniquë. Cahax,

—¿Jënimani mia, maestró? —i Jesu qui ja niquë, joihuahi na.

Joihuaxo tsi quiha Jesu ja tatsoniquë pë. ⁵⁰ Jatsi Jesú quëbiniquë:

—Mi acatsai ca ahüë pë, noho rabëti —iquiina.

Jatsi Jesu qui tsamihi ja bëcaniquë. Ja achajahuacanicuë.

⁵¹ Jatsi quiha Jesu rabëti huësti cató jahuë saipi tsëcaniquë. Tsëcaxo tsi quiha arati ibo-iboria yonati ja paxtianiquë Jesu paxamacatsi na. ⁵² Jatsi,

—Jahuë iti qui mi saipi jahari raahuë ra —i ja qui Jesu niquë—. Saipi tsi acacaxëhi quiha saipi iquinacascanaibo ra. ⁵³ ¿Jëniriahai? ¿Dios quënati mëtsa ca ë nori cahëyamahai? Dios ë quënarohano tsi huëstima ca ángel bo, naa doce ca ángel ejército ja raatapiquë aquë ra. ⁵⁴ Jama, ángel bo ja raarohano tsi ¿jënahuariaxo Quënëhacanish cabo jatihuahacana? “Jochacanaibo qui ja mëahacati xo” ¿iyamacahi ni? —nëa tsi Jesu nëcaniquë jahuë rabëti bo qui.

⁵⁵ Jatsi bëcanish ca nohiria misco qui Jesú chaniniquë:

—¿Saipi bo, tëpasti jihui bo, tihí cabo jaya ni mato pa? ¿Yomaxëni ca bichii jascaria ëa bichi bëcanai pa? Jatiroha ca bari mato bëta ë i-ipaoyamëquë arati xobó no. Toa xo tsi ë tiisimaquë tsi ë qui ma tsamiyamayamëquë. ⁵⁶ Jama, ocapijaquë naa tëquëta, Dios Chani yoanish cabá quënëni ca

jatihuahacano iquish na —nëa tsi jato qui Jesu nëcaniquë.

Jatsi jahuë rabëti bá Jesu jisbërianiquë. Jisbëria tsi ja jabacanicuë.

Jodioba chama bo bësojó Jesu niinina

Marcos 14.53-65; Lucas 22.54-55, 63-71; Juan 18.12-14, 19-24

⁵⁷ Jesu qui tsamixo tsi arati ibo ba chama Caifás qui Jesu ja bocanicuë copihacati. Toá tsi mani ini quiha yoba cahëxëni cabo, jodioba yosibo. ⁵⁸ Jasca, basi quiha Pedró banahuaniquë raquëquí na. Chama xobo huënë qui cahëhax toá tsi ja tooniquë. Jatsi huënë qui jicohax xobo obëso cabo ya Pedro tsahoniquë tsayaxëna. ⁵⁹ Jabi arati ibo bo, nohiria yosibo, tihí cabá Jesu namëcasni quiha. Ja tsi xo toa Jesu pasomaha ca joi ja mëracanicuë. Yama a ra. ⁶⁰ Jama, tobi huëstima ca quiahua-canaibo ini quiha ja qui quësocatsi na. Jarohapa tsi dos ca quiaxëni ca joni niiniquë ja qui quësoxëna.

⁶¹ —“Dios arati xobo potasti mëtsa xo ëa ra” i ja ni quiha. “Jaquirëquë quiha tres barí tsi naa xobo nimatëquëxëquia” i ja ni quiha —i jaca niquë Jesu qui quësocatsi na.

⁶² Jatsi arati ibo ba chama joiniquë Jesu qui chanixëna.

—¿Jënihai, naa jahuë bo yoati na? Mia pasomaha chanicani quiha ra. ¿Jato quëbicasyamahai? —i Jesu qui ja niquë.

⁶³ Quëbiyamanicuë Jesu. Jatsi arati ibo ba chama chanitëquënicuë.

—Bēsohai ca Dios janě tsi mi chanino ra. Mi parayamano. ¿Dios Baquë, naa johai ca Xabahamati Ibo ni mia ra? Noqui yoahuë ra —i Jesu qui ja niquë.

⁶⁴ Jatsi,

—Ja tsi xo ëa ra. Jaboqui tsi chamaxëni ca Dios mënëcayá ca Nohiria Baquë tsaho ca jixëqui mia. Naipá ca tsëmó tsi ja johai ca jixëqui mia —i ja qui Jesu niquë.

⁶⁵ Jatsi arati ibo ba chamá jahuë sahuëti jaraxaniquë caxaquí na. Jatsi,

—Dios pasomaha ja chaniquë ra. Anoma quiha. ¿Jëniriauxo ja qui quësocanaibo huëtsa bo no nica-casna? Nëa roha xo tsi jahuë yoixëni ca chani no nicaquë ra. ⁶⁶ ¿Jabija ni? —nëa tsi Caifás nëcaniquë.

Jatsi,

—Yoixëni tsi xo toa ja chanihana ra. Namëhacati xo ra —i jaca niquë.

⁶⁷ Jatsi quiha Jesu bëmana qui coshotsi-jahuacanicuë pë. Ja bëtoxanicuë pë. Ja bëpaishanicuë rë.

⁶⁸ —Jisa, Xabahamati Ibobá. ¿Tsohuë mia aca? Noqui yoahuë ra —i jaca niquë tochahi na.

Jesu quima Pedro bësonina

Marcos 14.66-72; Lucas 22.56-62; Juan 18.15-18, 25-27

⁶⁹ Toatiyá tsi xobo cacha, naa huënënë tsi tsaho Pedro iniquë. Toa tsaho ja no tsi ja qui xotaco joniquë. Yonati ja ini quiha. Jatsi ja qui yonati chaniniquë, naa xotaco cato.

—Jesu ya mi iquë, mia ri —i Pedro qui ja niquë.

⁷⁰ Jama,

—Jesu cahëyamahai ca ëa xo naa ra. E joma mi chanihaina —i Pedro niquë ja qui jato bësojo ax na.

⁷¹ Jatsi caiti qui Pedro caniquë, naa huënënë cato. Toa xo tsi quiha xotaco yonati huëtsá Pedro jisniquë. Jatsi,

—Jesu ya toa joni iquë ra —i toa yonati niquë toá ca manicanaibo qui.

⁷² Jatsi caxahax Pedro ocaniquë:

—Parayamaquia. Toa Jesu cahëyamahai ca ëa xo naa ra —iquiina.

⁷³ Jaquirëquë, yata pistia no tsi quiha toá ca niihai ca joni bo Pedro qui bëcaniquë.

—Tonia Jesu rabëti huësti ca xo mia ra. Jamëri xo mi joi, mi chanihaina ra —i Pedro qui jaca niquë.

⁷⁴ Jatsi Pedro ocatëquëniquë pë:

—Jabija ca pi ë chaniyamarohano tsi ëa Diós copino ra. Parayamaquia. Toa joni cahëyamaquia ra —i jato qui ja niquë rë.

Tocajaquë tsi quiha patiari quëo-quëoniquë.

⁷⁵ Jatsi Jesús yoaha ca Pedró shinaniquë, naa “Patiari quëonox pari no tsi ‘Jesu cahëyamaquia’ ixëqui mia” i ja qui Jesu ni quëshpi na. Jatsi cacha Pedro caniquë. Cahax ja ara-araniquë rabihi na.

27

Pilato qui Jesu ja bocanina

Marcos 15.1; Lucas 23.1-2; Juan 18.28-32

¹ Huëaquë tsi arati ibo ba chama bo, nohiria yosibo, tihì cabo chaninaniquë Jesu namëti yoati na. Jesu ja namëcascani quiha.

² Jatsi quiha Jesu ja nëxacaniquë. Nëxaxo tsi quiha romanoba chama, naa Pilato icanai ca qui Jesu ja

bocaniquë ja copihacano iquish na. Boxo tsi ja qui ja mëacanicuë ja namëhacano.

Judas rësonina

³ Jabi Jesu ja namëcascani nori ca jisi tsi Judas rabiniquë, naa jato qui mëanish cato. Rabiquí tsi quiha jahari jodioba chama bo qui jahuë treinta ca parata copixëni ca ja bëniquë. Jaha ja quëëyamani quiha.

⁴ —Jishopë. Jochaquë ëa ra. Shinajiaxëni ca ë mëaquë rë, ja namëcano —i jato qui Judas niquë.

Jatsi,

—Noba shina ri ma xo; mi shina nori —i ja qui jodioba chama bo niquë.

⁵ Jatsi napata qui toa parata ja nianiquë arati xobo xo na. Niabëria tsi jamë tsi ja namëhi caniquë, jamë tënëxëhax na.

⁶ Jatsi arati ibo ba chama bá ja niani ca parata topiniquë. Topihax,

—Anoma tsi xo naa parata ra. Namëti copiti parata quiha. Noba yoba pasomaha tsi xo noba caja qui naa parata yoi nanëhaina. Binoma quiha —i jaca niquë.

⁷ Chaninahax Campo del Alfarero mai ja copicaniquë carayanabo maihuati. ⁸ Ja tsi xo toa “Mai Jimi Ya” toa mai quënahacani quiha. ⁹ Jabi tocapijaquë tsi Dios Chani yoanish ca Jeremías yamabá yoani ca jatihuahacani quiha, naa “Treinta ca parata copixëni ca ja bicanicuë. Joni copi ja ini quiha. Toa precio jodiobá copipaoni quiha joni quëshpi na. ¹⁰ Bixo tsi alfarero mai ja copicaniquë, ëa Ibobá yoani jascaria” nëá tsi quiha ja quënëni ca nina.

*Pilato bësojó Jesu niinina**Marcos 15.2-5; Lucas 23.3-5; Juan 18.33-38*

¹¹ Romanoba chama bësojó Jesu nimahacaniquë ja copihacano. Jatsi,

—¿Jodioba rey, naa chama-chamaria ni mia ra?
—i Jesu qui romanoba chama niquë nicahi na.

Jatsi,

—Jaahuë —i Jesu niquë.

¹² Jama, arati ibo bo, nohiria yosibo, tihi cabo ja qui quësoquë tsi Jesú quëbiyamaniquë. ¹³ Jatsi Pilató nicaniquë:

—Huëstima ca tsi xo toa mi qui ja quësocanaina ra.
¿Jato nicayamahi? —iquiina.

¹⁴ Quëbiyamaniquë Jesu. Japi Pilato ratëniquë. Shinati ja cahëyamani quiha.

*Nati Jesu copihacanina**Marcos 15.6-20; Lucas 23.13-25; Juan 18.38;**19.16*

¹⁵ Jabi jatiroha ca fiesta no tsi huësti ca presó ca joni quiha romanoba chamá paquëmapaoniquë nohiria bo qui. Jahuë jabi quiha. Nohiria qui jia ca joni iqui ca ja paquëmapaoni quiha. ¹⁶ Jasca, toatiyá tsi ati ibo quiha, naa Barrabás icanai ca preso xara iniquë. Toa joni quiha nohiria tëquëtá cahëniquë. ¹⁷ Japi nohiria misco catiquë tsi quiha Pilató jato nicaniquë:

—¿Jënica joni mato bax paquëmaxëhi ni ëa ra?
¿Barrabás ni? ¿Jesu ni, naa Cristo imahaina? —i jato qui ja niquë.

¹⁸ Jabi Jesu qui yosaxëni quiha toa jodiobo iniquë. Ja tsi xo toa Pilato qui ja mëacani quiha ja

namëno. Jabi ja qui ja yosacanaï ca Pilató cahëni quiha.

¹⁹ Jatsi quiha nohiria copiti tsahotí ja tsahono tsi jahuë ahuiní ja qui chani raaniquë. “Toa shinajiaxëni ca joni namëyamahuë. E nama-namashinaquë ja yoati na ra” i ja niquë bënë qui.

²⁰ Jama nohiria misco qui arati ibo bo, nohiria yosibo, tihi cabo chaniniquë namëcatsi na. Chani-hax,

—Barrabás bënacana ra. “Nati xo Jesu” icana — nëa tsi nohiria bo qui ja nëcacaniquë.

²¹ Jatsi Pilato chanitëquëniquë:

—Nëbi dos ca joni bo. ¿Jënica mato qui paquëmaxëhi ni ëa ra? —iquiina.

Jatsi,

—Barrabás —i jaca niquë.

²² Jatsi,

—¿Jënahuaxëhi ni ëa ra Jesu qui, naa Cristo imahaina? —i Pilato niquë.

Jatsi,

—Cruzó tsi tooxahuë —i nohiria tëquë niquë.

²³ —¿Jëni ni ra? ¿Jahuë yoi ca ja ani pa? —i Pilato niquë jato nicahi na.

Jatsi jato joi ja choshacaniquë pë:

—Cruzó tsi ja tooxahacati xo ra —iquiina.

²⁴ Jatsi Pilato yosananiquë. Mahitsa jato qui ja chanini quiha. Caxaxënia quiha toa nohiria iniquë; iquinacaspaimaria jaca nori. Jatsi jënëpaxa Pilató bënaniquë jato bësojo xo tsi mëchocohaxëna. Mëchocohapama tsi,

—Ja rësopino tsi noho shinari ma xo ra, mato shina nori —i nohiria qui Pilato niquë.

²⁵ Jatsi quiha nohiria tëquëtá quëbiniquë:

—Noqui, noba xocobo, tihi cabo copihacano ra, ja rësohai quëshpi na —iquiina.

²⁶ Jatsi quiha jato qui Barrabás Pilató paquëmaniquë. Jaquirëquë Jesu ja rashaniquë rispichí no. Rashaxo tsi quiha soldado bo qui ja mëaniquë cruzó tsi ja tooxacano.

²⁷ Jatsi soldado bá Jesu biniquë. Bixo tsi quiha Pilato xobo-xoboria qui ja jicomacanicuë. Jatsi Jesu qui quëtsotsi soldado bo tëquë niquë.

²⁸ Quëtsoxo tsi jahuë sahuëti ja tsobocanicuë. Tsoboxo tsi quiha sahuëti shini, naa chama sahuëti ja sahuëmacanicuë. ²⁹ Jatsi chaha ja quëcocanicuë moxa ya. Jahuë mapo ó tsi moxachaha janaxo tsi quiha jahuë mënëcaya ca mëquë ó tsi bastón ja janacanicuë. Rey chama-chamaria jisiria ja ini quiha. Jatsi ja bësojó ja mënicanaca tsi ja mahuacanicuë.

—¡Viva, viva, jodioba chama-chamariá! —iquiina.

³⁰ Jatsi ja qui ja coshocanicuë. Jahuë mëquë ca bastón bichi tsi ja matoohanicuë pë.

³¹ Mahuaxo tsi quiha jahuë sahuëti shini ja tsoboniquë. Jahuë sahuëti yoi sahuëmaxo tsi quiha tori Jesu ja bocanicuë cruzó tsi tooxaxëna.

Cruzó tsi Jesu tooxahacanina

Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43; Juan 19.17-27

³² Riquipama tsi mai huëtisa ca joni ja bëchacanicuë, naa Cirene ax jonish cato. Simón jahuë janë ini quiha. Ja qui tsamixo tsi quiha Jesu cruz ja qui ja janacanicuë ja iano.

³³ Toca tsi Gólgota, naa Mapo Xao Ya qui ja cahëcaniquë. ³⁴ Toa xo tsi vino, naa tiahui ya roi-hacanish ca jënë Jesu qui ja amaniquë ati. Jama, ja xëhayamaniquë tanaxo na. Moca quiha.

³⁵ Jatsi cruzó tsi Jesu ja tooxacanicuë. Tooxaxo tsi quiha jahuë sahuëti bo ja oquëxnamacanicuë i-ihai cató no. ³⁶ Jaquirëquë ja tsahocanicuë toa xo tsi jaha bësoxëna. ³⁷ Jatsi jahuë mapo maxcacha chani ja janacanicuë, naa ja qui ja quësocanina, “Jesu tsi xo naa, jodioba chama-chamaria” iqui-ina. ³⁸ Jasca, ja bëta dos ca yomaxëni ca joni bo ja tooxacanicuë, huësti jahuë mënëcayá no, huësti jahuë mëxojó no.

³⁹ Jasca,

—Jë, jë —i tarabicanish cabo niquë bëquëhi na.

Jesu ja mahuacanicuë jato ri:

⁴⁰ —Mimë xabahamahuë arati xobo potascatsai cató. ¿Tres barí tsi toa xobo nimati mëtsa ni mia pa? Dios Baquë pi iqui tsi cruz ax botëhuë ra —nëa tsi nohiria bo nëcaniquë.

⁴¹ Jascaria tsi mahuacanicuë arati ibo bo, yoba tiisimacanaibo, jodioba yosibo, tihi cabo ri:

—Huëtsa bo ja xabahamaquë; jama, jamë xabahamati mëtsa ja nomari —i jaca niquë—. ⁴² ¿Noba Israel rey, naa noba chama-chamaria ni naa joni pa? Jaboqui cruz ax ja botëno ra. Tocapino tsi chahahuaxëqui noa ra. ⁴³ ¿Dios qui chitimihí ni naa joni pa? Diós jahuë Baquë mëbino ra noipiquí na. “Dios Baquë xo ëa” ¿i ja yamayamani? —nëa tsi jodioba chama bo nëcaniquë.

⁴⁴ Jasca, ja bëta tooxahacanish ca yomaxëni cabá Jesu mahuaniquë jato ri.

*Jesu nanina**Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; Juan 19.28-30*

⁴⁵ Matoroco barí tsi quiha tsëmonaniquë toa mai. Naama tsi quiha ja tsëmonina. Tres hora bo quiha.

⁴⁶ Jatsi a las tres tsi quiha joi pistiamá tsi Jesú quënaniquë:

—Elí. Elí. ¿Lama sabactani? naa “¿Jënixo tsi ëa mi jibëriaha rë, noho Diós, noho Diós?” —i ja niquë.

⁴⁷ Tocajaquë tsi quiha,

—Eliás, naa Dios Chani yoanish ca quënahi quiha tonia —i jaca niquë, naa toá ca niicanaibo.

⁴⁸ Nicachax tsi quiha huësti ca joni jabaniquë tatë bixëna. Bixo tsi quiha vinagre jënë nopi ca qui ja moosaniquë. Moosaxo tsi tahua rëbiquirihaxo tsi Jesu ja amaniquë. ⁴⁹ Jama,

—Huënyamaxëhuë. Eliás jomitsa mëbixëna. No tsayaparino —i ja qui tëxë bo niquë.

⁵⁰ Jatsi Jesú quënatëquëniquë. Quënahax ja naniquë. ⁵¹ Ja naquë tsi quiha arati xobó ca rotamë ca quëbëti raiti jaxcahacanicuë. Mana ax napata quiri ja jaxcahacani quiha. Jasca, yajoniquë mai. Mapëxënicuë macaná ca maxax bo.

⁵² Japëquënicuë rësonish caba maiquini bo ra. Toá ca Dios qui chitiminish ca rësonish ca huëstima cabo bësomahacani quiha. ⁵³ Jatsi, jato maiquini ax ja tsëquëcaniquë. Jatsi Jesu bësotëquëquë tsi quiha Jerusalén qui ja jicocanicuë jato ri. Toa xo tsi huëstima ca nohiriá jato jisnicuë.

⁵⁴ Jabi mai yajoquë tsi quiha soldado bá capitán, Jesu obëso cabo, tihi cabo raquënicuë ocapijani ca jisi na. Jisi tsi,

—Jabija xo ra. Dios Baquë yoi ja iquë ra —i jaca niquë raquëhi na.

⁵⁵ Jasca, basima xo tsi huëstima ca yoxa bá tsayahi iniquë. Galilea ax Jesu ja banahuacani quiha mëbixëna. ⁵⁶ Toa mani ini quiha María Magdalena, Jacobo José jahëhua María, Juan Jacobo jahëhua, naa Zebedeo baquë bo.

Jesu maihuahacarina

Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; Juan 19.38-42

⁵⁷ Bari caquë tsi quiha Arimatea yacata ax rico ca joni joniquë, naa José icanai cato. Jesu banahuanish ca ja ini quiha jaa ri. ⁵⁸ Cahëhax Pilato jisi ja caniquë. Caxo tsi quiha Jesu yora ja bënaniquë maihuati. Jatsi chani Pilató raaniquë, José qui Jesu yora ja acano. ⁵⁹ Jahuë yora bichi tsi quiha sabana paxa cató tsi ja yaboniquë. ⁶⁰ Jaquirëquë jahuë maiquini qui jahuë yora ja nanëniquë. Huëyohaca ca quini paxa ca ja ini quiha. Nanëxo tsi quiha maxax chahitaxëni caiti qui ja taraniquë. Taraxo tsi quiha ja jisbayaniquë. ⁶¹ Jabi toá tsi maiquini bësojó María Magdalena, María huëtsa, tihi cabo tsaho ini quiha.

Maiquini bësojó ca ó bësohai ca soldado bo

⁶² Huëaquë tsi, naa jodioba joiti barí tsi quiha arati ibo bo, fariseobo, tihi cabo Pilato jisi bocaniquë. Bohax,

⁶³ —Quiaxëni toa joni iquë ra bësohi na, taitá —i Pilato qui jaca niquë—. “Tres barí tsi bësotëquëxëquia” i ja ni quiha ra. ⁶⁴ Japi soldado bo jahuë maiquini qui mi raano jaha ja bësocano. Huinocaxëti quiha tres bari. Mi tocapiyamano tsi jahuë yora yomahi jahuë rabëti bo jomitsa ra. Yomahax “Ja bësotëquëquë ra” icaxëcani quiha

pë. Jatsi Jesu quiahai ca oquëxëhi quiha ja quia-canaina ra —nëa tsi Pilato qui ja nëcacaniquë pë, naa jodioba chama bo.

⁶⁵ Jatsi,

—Soldado bo bihuë. Jia tsi jahuë maiquini ó bësocana —i jato qui Pilato niquë.

⁶⁶ Jatsi ja bocaniquë. Maiquiní ca maxax ja rohahuacanicuë, bahama ja tarahacayamano iquish na. Jaquirëquë soldado bo ja nimacanicuë jaha ja bësocano.

28

Jesu bësotëquënina

Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; Juan 20.1-10

¹ Jodioba joiti bari huinocacuë tsi quiha baquishmari tsi, naa domingó tsi María Magdalena, María huëtsa, tihi cabo bocanicuë Jesu mai jisi na. ² Jatsi mai yajo-yajoniquë, nai ax ángel botëni quëshpi na. Botëxo tsi quiha bahama maxax ja taranicuë. Tori tarahax maxax cacha ja tsahoniquë. ³ Canapa bajra-bajrahai jascaria tsi quiha jahuë jaria ini quiha. Joxoria quiha jahuë sahuëti ini quiha, naa nieve jascaria. ⁴ Jatsi raquë-raquënicuë jaha bësohai ca soldado bo jisish na. Ja rëso-tapicaniquë raquëhi na. ⁵ Jatsi quiha yoxa bo qui ángel chananicuë:

—Raquëyamacana. Jesu, naa tooxahacahitahax ca ma mërahai ca cahëquia. ⁶ Yama xo ra. Ja bësotëquëquë ra, ja yoani jascaria. Nëri bëcahuë. Ja janahacahitaha ca ma tsayano. ⁷ Mëri, jaboqui jahuë rabëti bo yoata. “Ja bësotëquëquë” i jato qui cana. “Mato bëbo Galilea qui cahi quiha. Toa xo

tsi Jesu jisxëqui mato” i jato qui cana. Jabi mato ë yoaha ca ma shina-bënoyamano —i yoxa bo qui ángel niquë.

⁸ Jatsi maiquini jisbaya tsi quiha rani tsi jahari yoxa bo jabaniquë jato rabëti bo yoaxëna. Jasca ja raquëcani quiha. ⁹ Jisbayajahuacano tsi quiha jato bësojó Jesu jisiquitapiniquë. Jisiquixo tsi jato ja joihuaniquë. Jatsi quiha ja bësojó tsi ja mënicaniquë jahuë tahë acha. Ja qui aratsijacanicuë.

¹⁰ Jatsi quiha,

—Raquëyamacana. Ebë xatë bo qui ma chanino. “Galilea qui bocata. Toa xo tsi ëa jisicaxëcani quiha” icana —nëa tsi yoxa bo qui ja nëcaniquë.

Soldado bá yoanina

¹¹ Jabi jahari yoxa bo bohono tsi quiha maiquini ó bësohai ca soldado bo yaca qui cahënicuë jato ri. Ocapijani ca arati ibo bo qui ja yoacanicuë.

¹² Nicahax arati ibo bo bocanicuë nohiria yosibo yoaxëna. Jënahuati ja cahëyamacani quiha. ¹³ Japi soldado bo qui ja chananicuë jato quiamaxëna.

—“Yomahacashinaquë jahuë yora” i nohiria bo qui cana. “Baquichá no oxano tsi jahuë yora jahuë rabëti bá yomashinaquë pë” icana. ¹⁴ Jatsi Pilató pi ma yoahai ca jahuëcara nicano tsi “Jabija” i ja qui xëqui noa. Ma raquëyamano —i soldado bo qui jodioba chama bo niquë.

¹⁵ Jatsi quiha soldado bo qui parata chama bá aniquë quiamaxëna. Jatsi soldado bo jisbayaniquë, ja yoahacacani ca yoaxëna. Jabi jodiobo xërëquë tsi quiha toa quiahai ca chani

pacananiquë pë. Toatiyá rohari no tsi jari चाहुअहअचअहअ quiha toa chani pë.

Jahuë rabëti bo Jesús raanina

Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49; Juan 20.19-23

¹⁶ Jaquirëquë Jesu once ca rabëti bo bocaniquë Galileá ca maca qui, naa Jesús yoaha ca qui. ¹⁷ Jesu jisi tsi ja bësojó tsi quiha ja mënicaniquë; jama, Jesu ja iqui ca huësti huësti cabá chahahuayamaniquë.

¹⁸ Basimahax tsi quiha jato qui Jesu chaniniquë:

—Naipá cabo, maí cabo, tihí cabo yonati chama tëquë è qui acacaniquë. ¹⁹ Jatsi nohiria bo tëquë qui bocata. Ea banahuacanaibo jato amacana. Jahëpa, jahuë Baquë, Espíritu Santo, tihí cabá janë tsi jato ashimacana. ²⁰ Jasca, mato è yoani ca jahuë bo tëquë jato tiisimacana. Mato bëtapaoxëquia ra, xaba rëso qui. Toa ma shina-bënoyamano —nëa tsi jahuë rabëti bo qui ja nëcaniquë.

Dios Chani

New Testament in Chácobo (BL:cao:Chácobo)

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chácobo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chácobo [cao], Bolivia

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chácobo

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

137aab31-418b-5455-a1a5-99b889cb7cfc